

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Petter Andreas By

Den spanske borgerkrigen og de frivillige
stridende i norske aviser.

Dato: 17.05.2022

Totalt antall sider: 78

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
Forord.....	1
1.0 Introduksjon.....	2
1.1 Problemstilling og avgrensning.....	2
1.2 Struktur	3
1.3 Kilder og kildekritikk.....	5
1.4 Tidligere forskning.....	6
1.5 Teori og metode.....	7
1.5.1 Identitet, fortelling og minne (Historiens utvikling og endring).....	7
1.5.2 Historieforståelse og fremstilling gjennom konstruktivisme og sosialkonstruktivisme.....	14
1.5.3 Komparasjon som metode	17
2.0 Historisk kontekst	21
2.1 Den spanske borgerkrigen 1936-1939. Hvorfor ble det borgerkrig i Spania?	21
2.2 Hva var de internasjonale brigadene	29
2.3 Hvem var de internasjonale frivillige?.....	32
2.4 De frivillige brigadene og rekruttering i Norge.....	36
2.5 Francos frivillige.....	38
3.0 Hoveddel med kilde- og litteraturanalyser	40
3.1 Aftenposten, 02.12.1936	41
3.1.1 Analyse av Aftenposten 02.12.1936 – «Storslagets fjerde dag – fremdeles ingen avgjørelse».....	42
3.1.2 Analyse av Aftenposten 02.12.1936 – «De utenlandske frivillige».....	43
3.2 Aftenposten 14.12.1936	45
3.2.1 Analyse av Aftenposten 14.12.1936 – «Spansk regjeringsubåt senket. 45 Druknet. – Franco bebuder avgjørende fremstøt mot Madrid.».....	45
3.3 Aftenposten 15.12.1936	46
3.3.1 Analyse av Aftenposten 15.12.1936 – «Folkefronten».....	46
3.4 Aftenposten 18.12.1936	47
3.4.1 Analyse av Aftenposten 18.12.1936 – «Hvem er General Kleber?	47
3.5 Oppsummerende tanker om Aftenpostens dekning	48
3.6 Arbeiderbladet 01.11.1936	49
3.6.1 Analyse av Arbeiderbladet 01.11.1936 – «Oprørernes angrep blir svakere».....	49
3.7 Arbeiderbladet 02.12.1936.....	50
3.7.1 Analyse av Arbeiderbladet 02.12.1936 – «Oprørerne bruker giftgass – Den store offensiv mot Madrid endte med en betydningsfull seier for regjeringstroppene»	51
3.8 Arbeiderbladet 17.12.1936.....	52
3.8.1 Analyse av Arbeiderbladet 17.12.1936 – «Femti oprørsfly angrep MADRID igår – Fire blev skutt ned resten blev fordrevet.»	52
3.9 Arbeiderbladet torsdag 31.12.1936.....	54

3.9.1 Analyse av Arbeiderbladet 31.12.1936 – «Brennpunktet ligger fremdeles i Europa»	55
3.9.2 Analyse av Arbeiderbladet 31.12.1936 – «Oprørsstyrkenes store flertall er utlendinger, sier Litvinov.»	56
3.10 Oppsummerende tanker om Arbeiderbladets dekning	57
3.11 Ny Tid fredag 27.11.1936	58
3.11.1 Analyse av Ny Tid 27.11.1936 – «Franco opgir Madrid – En dumdristig plan om å lage en kile mellom Madrid og Valencia!»	59
3.11.2 Analyse av Ny Tid 27.11.1936 – «Spania-brev til «Ny Tid» fra vår spesialkorrespondent Georges Soria»	60
3.12 Ny Tid 02.12.1936	62
3.12.1 Analyse av Ny Tid 02.12.1936 – «Slagordet som blir til virkelighet: Madrid skal bli fascismens grav!»	62
3.13 Ny Tid tirsdag 08.12.1936	63
3.13.1 Analyse av Ny Tid 08.12.1936 – «2,500 italienske svartskjorter satt inn ved Madrid. General Franco åpner en ny offensiv mot hovedstaden.»	63
3.14 Oppsummerende tanker om Ny Tids dekning	64
3.15 Nationen 21.11.1936	65
3.15.1 Analyse av Nationen 21.11.1936 – «Internasjonale stormtropper kom Madrid til hjelp i siste øyeblikk»	65
3.16 Nationen onsdag 09.12.1936	67
3.16.1 Analyse av Nationen 09.12.1936 – «Eden bekrefter deltagelsen av frivillige i Spania»	68
3.17 Oppsummerende tanker om Nationens dekning	69
3.18 Dagbladet fredag 27.11.1936	69
3.18.1 Analyse av Dagbladet 27.11.1936 – «Erobring av Madrid oppgitt?»	70
3.19 Dagbladet lørdag 19.12.1936	71
3.19.1 Analyse av Dagbladet 19.12.1936 – «Strømmen av tyske tropper til Syd-Spania vokser stadig. Det er ikke frivillige, men rekrutter som har vært nødt til å lystre.»	72
3.20 Oppsummerende tanker om Dagbladets dekning	73
4.0 Konklusjon og oppsummerende tanker	74
4.1 De venstreorienterte avisene	75
4.2 De høyreorienterte avisene	76
4.3 Noen siste tanker	77
Litteraturliste	79

Forord

Jeg vil først og fremst benytte anledningen til å takke de som har hjulpet meg underveis. Min veileder Frank Jacob for svar på utallige e-poster med spørsmål. Min kjæreste og katt for uvurderlig moralsk støtte, og mine studiekamerater for god meningsutveksling.

Denne oppgaven ble skrevet med inspirasjon i min bacheloroppgave på NTNU, hvor jeg skrev om avisenes presentasjon av den finske vinterkrigen. Å skrive om hvordan mennesker velger å fortolke historie er noe jeg har blitt veldig interessert i. Gjennom å ha jobbet som lærer i noen år, har jeg fått oppleve at mennesker har helt ulike meninger og syn på samme sak. Hvordan mennesker oppgjør seg meninger basert på nyheter og aviser, har jeg også fått oppleve. Her kan man fort falle i fellen av å ikke være kritisk nok til kildene. Jeg var også interessert i å skrive denne oppgaven om frivillige med bakgrunn i alle de frivillige som meldte seg på begge sider i Syria, hvor flere reiste for å bli medlemmer av IS, mens det også meldte seg en rekke for å kjempe for kurderne. Oppgaven ble også ekstra relevant med tanke på invasjonen av Ukraina, hvor avisene og mediene igjen kjører på høygir for å presentere ulike varianter og tolkninger av konfliktene som utfolder seg daglig.

17.05.22

Petter Andreas By

1.0 Introduksjon

Denne oppgaven vil ta for seg den spanske borgerkrigen og de frivillige som meldte seg for å kjempe på både nasjonalistene og republikanernes side. Den spanske borgerkrigen fikk utrolig stor oppmerksomhet fra pressen under hele forløpet, og var en krig som på mange måter handlet om den politiske og ideologiske dragkampen mellom høyresiden og venstresiden, fascismen og kommunismen. Vi vil også se på et utvalg av norske aviser som valgte å dekke borgerkrigen på ulike vis, og vi vil undersøke den iboende subjektiviteten i både mennesker og historiefaget. Et sitat fra George Orwell oppsummerer godt hva denne oppgaven forsøker å belyse:

«And I hope the account I have given is not too misleading. I believe that on such an issue as this no one is or can be completely truthful. It is difficult to be certain about anything except what you have seen with your own eyes, and consciously or unconsciously everyone writes as a partisan. In case I have not said this somewhere earlier in the book I will say it now: beware of my partisanship, my mistakes of fact, and the distortion inevitably caused by my having seen only one corner of events. And beware of exactly the same things when you read any other book on this period of the Spanish war.»¹

Det Orwell tar opp her, vil også gjelde for avisene som skriver om konflikten, og det er nettopp disse jeg har lyst til å se nærmere på.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen for denne oppgaven vil belyse hvordan norske aviser velger å presentere de frivillige på begge sider av konflikten i løpet av en begrenset tidsperiode. Problemstillingen lyder derfor slik:

Hvordan fremstilles frivillige stridende i den spanske borgerkrigen sett i lys av norske avisers skildringer?

For å svare på denne problemstillingen, har jeg også valgt å benytte meg av en rekke forskningsspørsmål:

- Hvor har avisene hentet sin informasjon, hvilke kilder bruker de?
- Hvordan er avisens ordvalg, og hvilken retorikk bruker de?
- Hva slags budskap forsøker avisen å overbevise om, og kan dette kobles opp mot avisens politiske/ideologiske tilhørighet?

¹ George Orwell, *Homage to Catalonia* (1938), 123.

- Hvordan fremstår avisen sammenlignet med de andre avisene, og den historiske litteraturen?
- Kan man se noen gjengående trekk i avisens fremstilling?

Med denne problemstillingen, og ved hjelp av disse forskningsspørsmålene vil oppgaven vise hvordan historien om de frivillige i norske aviser fremstilles, og hvordan de presenteres forskjellig basert på hvilken avis som skriver om dem. Vi vil sette søkelys på hvordan den menneskelige subjektiviteten påvirker historiefortellingen i avisene, og vi vil se flere eksempler på fortolkninger av de frivillige og den spanske borgerkrigen. Det vil også komme frem hvordan de ulike avisene velger å konstruere sitt eget narrativ om de frivillige - på begge sider av konflikten, basert på hvilken side de selv identifiserer seg med. Å analysere avisene gir også et godt innblikk i hvordan et individ eller en gruppe har valgt å tolke og forstå en historisk hendelse, og hvordan disse kan differensiere

Med bakgrunn i forskningsøkonomiske hensyn, og de rammene som eksisterer for en masteroppgave, må analysen naturligvis avgrenses. I denne sammenheng har jeg valgt å begrense meg til datospektret oktober 1936 til desember 1936. Dette tidspunktet sammenfaller bra med de første ankomstene av frivillige i Spania, og de første kampene om og rundt Madrid, og representerer starten av den spanske borgerkrigen. Det er også gjort et valg om å begrense utvalget aviser til fem ulike, henholdsvis, Aftenposten, Arbeiderbladet, Dagbladet, Nationen og Ny Tid. Disse representerer flere ulike politiske orienteringer og holdninger, og flere ulike politiske partier, og gir en relativt grei bredde for å kunne analysere representasjonen av frivillige i norske aviser. På denne måten er det muliggjort å heller gå mer i dybden på hver enkelt artikkel, og hver enkelt avis enn om man skulle valgt et større antall aviser. Oppgaven vil bidra til å være et godt eksempel for hvordan kildekritikk er en viktig kunnskap å ha, men like mye er det viktig at man er klar over sin egen subjektivitet, og ha evne til å være kritisk til sine egne tanker og meninger.

1.2 Struktur

Oppgaven er delt i tre ulike kapitler, hvor det første kapitlet tar for seg en kort introduksjon til problemstillingen, før problemstillingen og forskningsspørsmålene presenteres. Videre vil vi i det første kapitlet diskutere hvordan man på et metahistorisk nivå skal forholde seg til aviser som kilder, og hvilke utfordringer og muligheter avisene gir i å tolke og forstå den spanske borgerkrigen og de frivillige. Vi vil også vise til hva som er gjort tidligere når det kommer til forskning og litteratur rundt Norge og de norske avisene i forbindelse med den

spanske borgerkrigen, og vi vil også referere til en rekke masteroppgaver som har vært inne på lignende vinkler, og som har gitt inspirasjon. Teoridelen vil være den mest vesentlige del av kapittel en, hvor oppgaven vil ta opp hvordan identitet, fortelling og minner og hvordan historien og historieskrivingen har utviklet seg, og hva som egentlig er historie. Her kommer vi inn på en vesentlig del av det historiefaget er; en «kjøter». Denne oppgaven vil også fremstå som en «kjøter», da den benytter seg av flere ulike virkemidler fra både historien og samfunnsvitenskapen, for å forstå menneskers tolkning av historie. Vi er også inne på dette med at historie ikke kan vise hva som egentlig har skjedd, og at man alltid vil være avhengig av å tolke hendelsene. Vi vil også gå inn på konstruktivisme og sosialkonstruktivisme, hvor man går ut ifra at mennesker forhandler både meg selv og omgivelsene sine om hvilke konstruksjoner og hvilken «virkelighet» som er gjeldende for dem. Konstruktivismen og spesielt sosialkonstruktivismens tanker vil i denne sammenheng vil påstå at avisenes redaktører og journalister, sammen med de kildene de bruker samarbeider om å lage sin egen fortolkning av hendelsene, men også hva som er «korrekt» i denne sammenheng. Til sist i teoridelen vil vi ta opp komparasjon som historisk metode, hvor vi kort drøfter hvordan komparasjon kan være nyttig for å se kontraster i de ulike avisene, men også for å kunne sammenligne ulike utgaver av avisene med hverandre. Komparasjon er også nyttig for å drøfte hvordan avisene i seg selv sammenlignes med moderne historielitteratur om den spanske borgerkrigen.

Det andre kapittelet i denne masteroppgaven tar for seg den kontekstuelle historien rundt den spanske borgerkrigen, og hvordan den oppsto som en dyptgående ideologisk og til dels politisk konflikt med to steile fronter, som et resultat av etterdønningene til den første verdenskrigen, og på grunn av de fremvoksende ytterliggående fascistiske og kommunistiske tankegangene i Europa. Disse grupperingene, samt mange andre, skulle barke sammen i det som nå er kjent som den spanske borgerkrigen. Vi vil se at den spanske borgerkrigen fikk stor internasjonal interesse, på grunn av den store mediedekningen, men også fordi det ble den første slagmarken mellom de to fremvoksende ideologiene på høyre- og venstresiden. Vi vil også gå inn på bakgrunnen for den heftige politiske debatten om ikke-intervensjon og rollen til frivillige, eller ikke fullt så frivillige som reiste for å bidra i kampene i Spania. Her vil vi se at begge sider av konflikten fikk betydelig utenlandsk støtte og involvering, samtidig som at begge parter også argumenterte for ikke-intervensjon. Denne delen forklarer også litt av bakgrunnen for at det oppstod debatter om frivillige på Francos side. De internasjonale brigadene opptar en stor plass av den kommende analysen, og derfor har de blitt viet egne kontekstkapitler for å forklare hvordan de faktisk oppstod, organisert av Sovjetunionen. Her

vil vi også se litt av grunnene til at folk valgte å reise som frivillige, noe som skaper en forståelse for avisenes holdninger og forklaringer. Vi er også inne på de norske frivillige for å skape en større forståelse for hvordan norske frivillige ble rekruttert og dro ned for å kjempe, da det eksisterte en rekke nordmenn som deltok i striden på republikansk side. Til slutt, gir vi et lite eksempel på at det også var frivillige som meldte seg på Francos side for ulike grunner, både på grunn av eventyrlyst, men også i bakgrunn i religion, eller at man ikke var tilhenger av kommunismen.

Det tredje kapitlet er analysekapitlet, og gir oss et innblikk i en rekke avisers tolkninger, historieoppfattelser og holdninger til de frivillige innslagene i den spanske borgerkrigen. Vi vil også se at det er en heftig debatt om hvorvidt det er reelle frivillige, på begge sider av konflikten. Det vil også komme frem hvordan begge sider forsøker å diskreditere den andres frivillige og deres bidrag og stridsevne, men også at den andre sidens frivillige betegnes som de eneste som faktisk bidrar. Alle disse vinklingene er til syvende og sist med på å skape et bilde som passer den avisen som skriver de, og dette vil drøftes og tolkes på best mulig måte. Analysen gir et innblikk i en kort periode av den spanske borgerkrigen, og et knippe norske aviser, men tilstrekkelig nok til at man kan få en idé om hvordan holdningene var i ellers ganske politiske aviser, som også var fremtredende på denne tiden, da de alle har en partitilhørighet, og flere av dem oppstod som partiaviser. Vi vil også se hvordan de samme kildene kommer frem i flere ulike aviser, og hvordan disse blir tolket og ordlagt på helt ulike måter avhengig av avisens identitet og fortolkning.

1.3 Kilder og kildekritikk

Kildene som brukes i denne oppgaven er norske dagsaviser, utgitt i 1936, og som rapporterer daglig fra den spanske borgerkrigen og fra den internasjonale debatten. Disse avisene er valgt ut med hensyn til tilhørighet på den politiske aksene, og med et ønske om å presentere en spennvidde som vil gi flere ulike meninger, fortolkninger og syn på de frivillige i den spanske borgerkrigen.

Essensen i denne oppgaven er i stor grad kildene og kritikk av disse. Aviser er uten tvil en kilde som man bør være sterkt kritisk ovenfor. Selv i dagens aviser vil man også ha ulike fokus, ulike former for kildebruk og ulike meninger som kommer frem, samt forskjellige vinklinger. Aviser er også et kommersielt organ, og kan derfor ha agendaer ovenfor de som finansierer avisen, eller for eksempel i et ønske om å skape sensasjonelle eller overdrevne artikler som selger flere aviser. Dette fenomenet i avisene er mye tydeligere

på 30-tallet, hvor avisene ofte identifiserer seg med politiske parti, eller er direkte partiaviser. Alle aviser har en eller annen form for identitet, agenda eller vinkling som enten er bevisst eller ubevisst gjennom redaksjonelle valg, og dette er noe man bør være observant på. Men så er det også slik, at når man analyserer en kilde, og forsøker å være kritisk til hva den sier, så blir man utsatt for sine egne tolkninger. Den subjektiviteten som avisene har vært utsatt for når de har tolket sine kilder, og skrevet sine artikler, vil man også selv oppleve når man skal forsøke å tolke det avisene har skrevet. Her er det en fare for at man tillegger avisenes artikler en annen mening enn den som var tenkt av journalistene, redaktøren eller avisen som helhet. For å gjøre dette på en mest mulig objektiv måte, bør man forsøke å forstå avisens historie, dens ståsted og ikke minst sammenligne flere utgaver av samme avis, og gjerne flere aviser for å kunne ha flest mulige holdepunkter for å kunne drøfte dens betydning.

1.4 Tidligere forskning

Den spanske borgerkrigen er det skrevet om både i det vide og det brede fra før av, og det er en særdeles populær krig å dekke når det kommer til forskning som for eksempel masteroppgaver. Det finnes en rekke masteroppgaver som er inne på temaer rundt denne oppgaven, hvor vi blant annet finner Reidar Hagens oppgave fra 1955 titulert «Oslo-pressens syn på den spanske borgerkrig» som tar for seg et mer generelt overblikk på hva avisene i Oslo mener om den spanske borgerkrigen og hvordan de historiske hendelsene utfolder seg. Vi finner også en nyere masteroppgave fra 1996 titulert «Norske frivillige i den spanske borgerkrig: Norsk humanitær og militær hjelp til republikken, 1936-1939» skrevet av Arve Kvaløy som ser på hvordan det norske samfunnet reagerte på krigen, og hvordan det ble ytt støtte til den republikanske siden fra Norge. En tredje og siste oppgave som er noe inne på det temaet som denne oppgaven vil ta for seg, er masteroppgaven «Norske myndigheters reaksjoner på de frivillige og det humanitære hjelpearbeidet i den spanske borgerkrigen» av Kirsti Stray Gundersen, skrevet i 2008, som er inne på både den norske reaksjonen til den spanske borgerkrigen, samt de frivillige. Gundersens masteroppgave benytter seg også stort av avisartikler for å kunne si noe om den spanske borgerkrigen. Å benytte seg av aviser i sammenheng med den spanske borgerkrigen er en naturlig angrepsvinkel med tanke på den store mediedekningen krigen fikk, og ikke minst at dette er forholdsvis tilgjengelig materiale og i store kvantum, så det er naturlig at også denne oppgaven om den spanske borgerkrigen benytter seg av disse skriftlige tolkningene av den.

Det er med andre ord skrevet en hel del om den spanske borgerkrigen sett i et norsk lys, og i flere av disse sammenhengene har avisene vært en sentral del. Det er allikevel ikke sett spesifikt på hvordan avisene velger å presentere de frivillige, og hvordan de tar del i den nasjonale og internasjonale debatten omkring frivilliges involvering i Spania. Denne konflikten i avisene er på mange måter en like sentral del av den spanske borgerkrigen som konflikten på spansk jord med våpen i hånd. Denne oppgaven angriper også den spanske borgerkrigen på en måte som kombinerer historisk forskning med samfunnsvitenskapelige teorier, hvor man forsøker å skape en forståelse av hvorfor og hvordan mennesker skaper sine egne historier, og hvordan disse historiene til slutt ender opp i norske aviser hvor leserne igjen blir nødt til å lage sine egne tolkninger. Ordets makt er stor, og historien innehar derfor like stor makt når det kommer til hvordan den blir konstruert, tolket og presentert.

1.5 Teori og metode

Denne delen tar for seg en kort introduksjon som redegjør for hvordan historien er bygd opp, og hvordan historie gjennom tidene har blitt konstruert. Her er vi også inne på en av hovedproblemene som analyseres i denne oppgaven, hvor spørsmålet dreier seg om hvorvidt det er mulig å definere hva som er en historisk sannhet. Videre går denne delen dypere inn på hvordan mennesker tenker, og tar for seg teorien om konstruktivisme og sosialkonstruktivisme som baserer seg på at mennesker skaper seg sine egne forståelser av det som skjer med dem og rundt de gjennom forhandlinger med seg selv og omgivelsene, og at enhver person eller gruppes identitet spiller en stor rolle i hvordan de velger å tolke historien. Til sist, tar vi for oss hvordan komparasjon i denne sammenheng kan være et nyttig verktøy for å enklere se hvordan avisene tillegger ulike meninger til de omtrent samme hendelsene omkring de frivillige i Spania, og hvordan komparasjonen også er et godt verktøy for å lete etter gjentagende signaler som kan si noe om de enkelte avisenes holdninger til de frivillige. Den teoretiske bakgrunnen for analysen er kort oppsummert at historien alltid vil være subjektiv og oppe for diskusjon.

1.5.1 Identitet, fortelling og minne (Historiens utvikling og endring)

Mennesket har vært opptatt av historie siden tidenes morgen, og man har alltid vært opptatt av det som har hendt i fortiden. Fra det å fortelle historier, til å skrive historie, så har historien alltid en tendens til å forandre seg. Innenfor dette aspektet, har også hvordan historien fremstilles endret seg.

Fulsås er for øvrig professor i moderne historie ved Universitetet i Tromsø og ellers en anerkjent historiker i det norske miljøet. Fulsås tar blant annet for seg Hayden White i sin artikkel, som også har diskutert hvordan historie representeres og fortelles.

Fulsås trekker frem at diskusjonen om historie tidligere har dreid seg om forholdet mellom historie og fortelling. Fulsås påpeker også at vi må forholde oss til hvilket forhold historien har hatt til tidligere virkelighet. Fulsås er her inne på et av hovedproblemene til det å jobbe med historie, og historie som vitenskap og fag. Hvordan kan man være sikker på at man reflekterer det som faktisk skjedde i historieskrivningen? Og i samme aspekt; hvordan kan man være sikker på at den som skriver selvopplevd historie, faktisk representerer det som virkelig skjedde? Hvordan vet vi at en nyhetsreportasje i avisen er sannferdig, når den har gått igjennom så mange ulike personer før man kan lese det? Hva er det som ligger bak det som skrives? Det er en viss subjektivitet i historieskrivningen, og den vil i all overskuelig fremtid fortsette å eksistere, uansett hvor objektiv og vitenskapelig man forsøker å være i sin tilnærming. Historien og historiefaget har konstant endret seg, og det var til tider svært store ambisjoner om hva historieskrivningen skulle være. Ranke (en av skaperne av det moderne historiefaget på 1800-tallet) har følgende ambisjoner om hva historien skal si: Hvordan det egentlig var.² Det er å sette seg særdeles høye ambisjoner når man ved historien skal forsøke å fortelle hvordan ting egentlig var, og det vil være vanskelig å faktisk gjøre dette når man driver med historieskriving og forskning, men at det er dette målet man bør strekke seg etter, er mer eller mindre anerkjent i den moderne historieskrivningen. Det vil alltid være problemer med å nå dette målet, da det finnes utallige vinkler å tilnærme seg historien på, og det vil alltid finnes flere ulike kilder (med varierende form for objektivitet) å forholde seg til, og dermed er man alltid avhengig av å tolke, drøfte og debattere *hvordan det egentlig var*.

Noe senere på 1800-tallet ble historien «temporalisert», og man kom frem til at historie er noe som er under konstant forandring, men også altomfattende. En holdning vokste frem tidlig på 1900-tallet, som fint oppsummeres av Megill: *Det er en enkelt historie, men den vil aldri kunne fortelles. Den eksisterer bare ideelt, som det uoppnåelige målet til en autonom historievitenskap.*³ En annen vinkel, og antageligvis den mest moderne holdningen til historien beskrives så fint av Knut Kjelstadli i boka *Fortida er ikke hva den en gang var* som sier følgende: «Historie er en «kjøter», som henter livskraft fra å være en krysning

² Narve Fulsås, "Historie og forteljing," *Nytt Norsk Tidsskrift* 3 (2005).

³ *Ibid.*, 287-90.

mellom humanistiske og samfunnsvitenskapelige tilnæringsmåter.»⁴ Med dette menes at historien er et vidtomspennende fag, som må forsøke å fange mye, og alt. Ut ifra hva slags historie man behandler, vil man være avhengig av å trekke inn både humanistiske og samfunnsvitenskapelige virkemidler. Historieforskning – og skriving, vil alltid ha en eller annen form for tvil eller usikkerhet – og det er viktig å være klar over dette når man jobber med faget. Historiefaget handler ikke lenger om å skrive de store historiene, og det er fremmet andre alternativer for å erstatte den tanken. Hayden Whites alternativ har antageligvis fått størst oppmerksomhet, hvor han sier «*Stories are not lived, but told*». ⁵ White mener her at det er et diskontinuerlig forhold mellom liv og fortelling, og at en historisk fortelling kun kan gjengi de virkelige hendelsene i dagdrømmer og ønsketenkning. Fulsås mener at vi ikke trenger å trekke så drastiske konklusjoner om forholdet mellom historie og fortelling, og referer til Frank Ankersmit, at historien kan sees på som et tre. Her vil man finne historieforskningen plassert på greinene, men fremdeles interessen rettet på hvordan greinene er festet til stammen. På løvet finner man den postmoderne historieskrivingen, med blant annet mikrohistorie og mentalitetshistorie. Hovedkonklusjonen til Fulsås fra denne artikkelen blir at selv om historie på mange måter har blitt en «kjøter» eller «hybrid», så har den fremdeles enkelte holdepunkter som identifiserer den som historieskriving. Disse kravene gjelder blant annet om dokumentasjon og etterprøvbarhet, og at man forsøker å være både nøyaktig og presis der hvor dette er mulig, og tydelig på hvor sine slutninger og tolkninger er mer spekulative, usikre, og prøvende.⁶ I forbindelse med denne oppgaven, er det interessant å studere hvordan de ulike kildene velger å vinkle informasjonen de har for hånden, hva velger de å inkludere, og hva er ikke med? På hvilken måte er det skrevet? Hva er fokuset? Hvilken historie forsøker de å fortelle?

Francis Sejersted velger også å bygge videre på White. Her tar han opp eksempler for hvordan historikere velger å fortelle sine fortellinger gjennom en viss type sjanger, og tar opp historiefagets fortellinger på en konkret måte. Whites grunnlag ligger allikevel i bunn, og er med på å forklare norsk historietradisjon gjennom tidene. Som White, sier Sejersted at hvilken *genre* man velger i sin historiefortelling kan være med på å gi sterkt avvikende meninger. Allikevel anvender Sejersted Whites kategorier på grunn av sin nytteverdi, og at de tvinger en til å reflektere over historiefagets natur. Sejersted trekker også frem at Whites

⁴ Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget* (Oslo: Universitetsforlaget, 1999).

⁵ Hayden White, *The historical imagination in nineteenth-century Europe* (Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 1973).

⁶ Fulsås, "Historie og forteljing," 287-98.

fremstilling av historiefaget gjør at det ikke lenger kan skilles mellom hva som er fiksjon, og hva som er fakta. Dette problemet med å skille fakta og fiksjon oppstår når man ser hvordan historiske fortellinger varierer ut fra prekonspirerte narrative strukturer. Forskjellen derimot, som Sejersted påpeker at historikere må forholde seg til fakta i motsetning til fiksjonell litteratur. Den dominerende genren innen moderne historieforskning og -skrivning har vært romansen, med troen på fremskritt og nasjonalstatens fremvekst i fokus.⁷

Her er vi også tilbake til heltehistoriene som White beskriver, og i norsk historietradisjon har den romantiske historieskrivningen blitt brukt for sin nasjonsskapende funksjon, noe som har vært viktig både sosialt og politisk.⁸ Den romantiske historietradisjonen skulle etter hvert få et oppgjør, hvor målet var å gjøre historieforskningen bedre, og hvor det skulle skilles mellom faghistorie og populærhistorie. Problemet med at historien skulle bli vitenskapelig ble hva som skulle erstatte «fortellerformen» eller genren. I stedetfor skulle fortolkningen vektlegges, og det skulle redegjøres for «forskjellige historikers oppfatninger av sentrale problemer». Det ble også en vinkling i norgeshistorien mot det politiske, hvor arbeiderpartiets fremtreden etter krigen av Bull blir karakterisert som «kapitalismens fullstendigjørelse», mens Seip karakteriserer den som en «leninistisk ettpartistat». Det trekkes frem at også disse to fremstillingene av Gerhardsens sosialdemokratiske regime, som henholdsvis fremstilles som en komedie og en tragedie, også bærer preg av å egentlig bare være en form for romantikk. Også disse norske historikerne som Sejersted velger å trekke frem har valgt spesifikke narrative strukturer som legg kan identifiseres, og at dette har en sterk sammenheng med hvilken *mening* man vil tillegge fortellingene. Når man for eksempel fremstiller Arbeiderpartiet som et leninistisk parti, lager man det korrekte fiendebildet som trengs av den borgerlige opposisjonen. Sejersted trekker frem i sitt siste kapittel at når det ligger forskjellige meninger i historiske fortellinger, så er det en styrke, ikke en svakhet.⁹ Det vil være interessant å benytte denne teorien i analysen av kilder som omtaler de frivillige, både i den internasjonale brigaden, men også andre omtalte frivillige. Hvordan presenteres de? Kan man se en tydelig fremstilling i kildematerialet? Hva er målet for avisen, kan man tyde det?

En annen som har vært innom temaet historie, fortelling og endring er Georg Simmel. Simmel var en tysk filosof og sosiolog som underviste ved Humboldt-universitetet i Berlin fra 1885-1915, hvor han videre ble professor i filosofi i Strassburg. Simmel har skrevet et

⁷ F. Sejersted, "Historiefagets fortellinger," *ibid.* 12, no. 4 (1995): 313-15.

⁸ White, *The historical imagination in nineteenth-century Europe*.

⁹ Sejersted, "Historiefagets fortellinger," 318-24.

verk som heter «The Problems of the Philosophy of History». I dette verket skriver Simmel om historiens utfordringer og begrensninger, og det faktum at historie ikke kan gjengi noe absolutt korrekt. Simmel beskriver at kunnskap starter med en form for unnfangelse. Historisk kunnskap vil ifølge Simmel defineres slik: **Formålet med undersøkelsene er også personlighetens forestillinger, intensjoner, ønsker og følelser**. Alle observerbare eksterne hendelser og prosesser, politiske, sosiale, religiøse og teknologiske ville vært både uinteressante og uforståelige hvis de ikke var årsaker og virkninger av mentale prosesser. Simmel tar også opp hva som påvirker av det bevisste og det ubevisste i menneskers handlinger og gjøremål. Hvor mye av et menneskes handlinger er bevisste? Fra dette kan man vurdere to synspunkter angående de iboende egenskapene ved en historisk hendelse. På den ene hånden, ligger de i den tydelige bevisstheten til individet. På den andre hånden, ligger de i den likegyldige, instinktbaserte oppførelsen til massene. Disse to ulike synene vil skape to forskjellige forståelser av de faktiske hendelsene og forskjellige hypoteser. Simmel er også inne på dette med identitet og historie, hvor han tar opp at identiteten til en karakter skaper problemer for historiens filosofi. Eksistensen av både en personlig og en gruppeidentitet, er en kjent del av historisk forskning, og i formen av en personlig identitet, antar man at personens handlinger og idéer er produsert på grunn av selvet. Denne personlige identiteten vil man da anta viser seg i en eller annen form, da den ikke kan direkte observeres. Da kan vi for eksempel anta at en mann som bare har opplevd motgang og ulykkelighet er disponert til å ikke se noe annet enn lidelse og misnøye i verden rundt han. På samme måten vil denne mannen også være redd for mer uflaks, og gjøre livet vanskelig for sine medmennesker. De ulike oppførselene vi ser i mennesker tilegner vi deres identitet, gjennom å observere deres handlinger og væremåte.¹⁰

Gruppeidentitet er også en form for identitet som gjør seg til et mulig tema i enkelte vitenskapelige diskusjoner. Herunder refererer Simmel til den varianten som gjør seg gjeldende når historikere refererer til en gruppeidentitet. Simmel stiller spørsmålet om en gruppeidentitet utgjør en distinkt struktur uavhengig av individene som utgjøre gruppen, eller om det rett og slett er resultatet av den samlede gruppens individuelle identiteter. Simmel mener her at vi gjør oss opp en mening kun basert på enkelte av medlemmene, kanskje gjerne de mest prominente i gruppen. Det er ingen eksakt vitenskap å skulle vise til hva som utgjør identiteten til en enkelt gruppe, selv om man som historiker hele tiden har forsøkt å gjøre

¹⁰ Georg Simmel, *The Problems of the Philosophy of History - An Epistemological Essay*, trans. Guy Oakes (New York: The Free Press, 1977), 39, 55-60.

dette. På denne måten er det heller ikke mulig å betegne historie som en vitenskap som forsøker å gjenskape historien så likt som mulig.

Simmel er også opptatt av å sette seg inn i mentaliteten til den historiske personen man undersøker, hvor man må evne å «*occupy or inhabit the mind of the other person*». Hvis man ikke klarer å tolke den historiske kilden slik den var ment, vil man enten ikke forstå hva som ble sagt, eller misforstå. Det er også en stor risiko for at man minster mye av det som ligger bak den historiske kilden. Hva var ønsket eller villet? Dette er aspekter ved historisk tolkning som man må forsøke å få med seg på best mulig måte, selv om de ikke er tydelige på papiret, noe som krever både øving og erfaring.¹¹

Nora tar også opp problemene med minner og historier, og deres relasjon. Han uttaler at når vi beveger oss bort fra minner og hendelser, og når minnene utsettes for mekling, fortolkning eller lignende, snakker vi om historie. Minner er noe som alltid er i forandring, åpen for dialektikken i å huske og glemme, ubevisst dets suksessive deformasjoner, sårbar for manipulasjon og appropriering. Historien, på den andre hånden, er rekonstruksjon, noe som alltid er både problematisk og ufullstendig, av noe som ikke er lenger. Minner tar bare hensyn til de fakta som passer oss, og gir næring til erindringer som både kan være ute av fokus eller teleskopiske, globale eller løsrevet, spesielle eller symbolske. Historien derimot, fordi den er en intellektuell virksomhet, krever analyse og kritisme. Nora mener i sin artikkel at historien hele tiden er mistenksom til minnet, og at dets virkelige oppdrag er å undertrykke og ødelegge det.¹²

Det er mye interessant å hente ut fra tekstene til Fulsås, Sejersted, White, Simmel og Nora i formål denne masteroppgaven om avisene og de frivilliges omtale av den spanske borgerkrigen. Historien har alltid hatt et mål om å kunne fremstille hva som virkelig skjedde, men har med tiden gått bort fra dette idealet og heller hatt en realistisk fremstilling i forhold til hva man klarer å oppnå. Det er dette spekteret av historien jeg har lyst til å se nærmere på, og å anvende denne teorien i. At «*stories are not lived, but told*», som siteres fra White, gjenspeiler det som blant annet vil få oppmerksomhet i analysene av ulike historiske kilder fra den spanske borgerkrigen. I en slik situasjon vil man kunne se ulike inntrykk, vinkler og meninger rundt hva som skjedde. I samme moment vil man også kunne få ulike historier, vektlagt på en helt annen måte. Dette er interessant å belyse å undersøke nærmere, da det berører en av hovedutfordringene som Fulsås tar opp, at man ikke har en objektiv sann

¹¹ Ibid., 64-66.

¹² Pierre Nora, "Between Memory and History: Les Lieux de Memoire," *Representations*, no. 26 (1989): 1-12.

historie, men flere ulike. Denne oppgaven vil derfor forsøke å belyse hvordan historiene kan differensiere, og hva som kan ligge bak. At «historien er en kjøter» vil også komme frem i oppgaven, da den velger å se på hvordan og hvorfor de ulike kildene fremstår som de gjør, fra de ulike personene. Hva velger man å legge vekt på, hva ignoreres? Kan man knytte historiefremstillingen opp mot en identitet?

Sejersted behandler mye det samme som Fulsås, når han tar opp hvordan historier og fortellinger utvikles og brukes. Sejersted tar blant annet opp at Whites idé om genre eller sjangre som også historien settes i, mye samme som fiksjon, så må man allikevel basere seg på fakta. Det er i denne sammenheng, i form av analyser av stoff fra den spanske borgerkrigen, interessant å betrakte om de ulike historiene og fortellingene kan bære preg av disse 'prekonspirerte narrative strukturene' som White, og Sejersted diskuterer. I samme sammenheng, er det også et viktig spørsmål å stille seg, hva er det som er fakta her, og hvordan definerer man hva som er fakta? Hvem definerer det?

Simmel er også inne på mye av det samme, hvor han tar opp historiens utfordringer og begrensninger i den sammenheng at historie ikke klarer å gjengi noe akkurat som det var. Simmel er opptatt av hva mennesker tenker og gjør, og historien må i denne sammenheng forsøke å fange opp disse nyansene, hvorfor oppfører mennesker seg slik de gjør? Er det det bevisste eller ubevisste som gjør at de for eksempel velger å ytre seg slik de gjør i sammenheng med den spanske borgerkrigens hendelser? Her kommer begrepene identitet og gruppeidentitet tydelig inn i bildet, og Simmel mener at menneskers identitet, noe som ikke nødvendigvis kan observeres, spiller en stor rolle i hvordan man oppfatter eller tolker verden rundt seg. Som historiker som analyserer en kilde er man også avhengig av å forsøke å sette seg inn i personens ståsted, for å forstå hvorfor de ytrer seg slik de gjør, noe som eksempelvis er høyaktuelt i denne besvarelsen når det kommer til å forstå hvorfor de aktuelle journalistene og frivillige skriver slik de gjør.

Nora har også et godt bidrag når det kommer til teorien i denne oppgaven, og beskriver godt hva minner faktisk er, og hvordan de både endres og formes. Denne forståelsen av minner er sentral for å kunne analysere, drøfte og debattere hvordan minner er forskjellig fra historie, og i denne sammenheng hvordan de ulike minnene representeres i form av norske avisartikler som omtaler den spanske borgerkrigen. Hvor mange fortolkningsledd har en nyhetsartikkel gått igjennom før den ble skrevet? Hvordan har den blitt endret og fortolket, og hva bærer sluttresultatet preg av? Her er det stort rom for å både stille spørsmål, og å være kritisk, noe som også Nora tar opp.

1.5.2 Historieforståelse og fremstilling gjennom konstruktivisme og sosialkonstruktivisme

Om man skal forstå historien, og hvordan historie fremstilles i biografier, skildringer, avisinnlegg og annen historisk litteratur og kilder, er man nødt til å forstå hvordan mennesket tilegner seg kunnskap, og hvordan den formes. Hvordan formes og tilpasses et menneskes historieforståelse seg, hvordan konstrueres den? Og hvorfor oppfatter personer en (historisk) hendelse annerledes?

I denne sammenhengen vil det være verdt å se nærmere på det narrative perspektivet, og til filosofien. Herunder finner man blant annet Jean Piagets (1896-1980) teorier om tilegning av kunnskap. Piaget var en av de større forskerne når det kommer til filosofi og psykologi, og tok sin første doktorgrad som 22-åring. Piagets teorier baserer seg på biologien i hovedsak, men trekker inspirasjon og trekk fra flere områder. Konstruktivismen, som Piaget var den største talsmannen for, legger frem teorien om at det vi lærer ikke er et speilbilde av en ytre verden, men at all stimulering blir silt eller tolket gjennom våre «gamle» kunnskaper og forestillinger. Mennesket tolker omgivelsene, velger ut og tilpasser stimuleringen til sitt eget «system», og på denne måten legger Piaget frem teorien om at læring er et resultat av hva mennesket gjør med stimuleringen, og ikke omvendt. Vi konstruerer vår egen subjektive kunnskap, og denne kunnskapen er utsatt for stadig forandring. Lev Vygotsky er også en sterk bidragsyter innenfor konstruktivismen, og hans sosiale konstruktivisme bygger på at kunnskap er noe som skapes sosialt, og ikke enkeltvis.¹³ Konseptet om tilpasning stammer fra biologien, og indikerer en sammenheng mellom arten og omgivelsene. Enhver kunnskap som eksisterer, er ikke en direkte kopi av realiteten.¹⁴ Når mennesker skal forsøke å skape mening med livet sitt, blir de nødt til å organisere det gjennom et narrativ. Denne historiegjøringen av erfaringer gir folk en opplevelse av kontinuitet og mening i livet. Edvard Bruner sa det slik: «...er det slik at de narrative strukturene vi konstruerer ikke er annenhånds historier om fakta, men førstehånds historier som bestemmer hva som skal regnes som fakta». De korrespondentene og de som rapporterte fra den spanske borgerkrigen var uten tvil nødt til å konstruere sine egne historier av hva de opplevde, før de etter hvert videreformidlet dette til avisene. Her må også avisene og journalistene tolke og konstruere sin versjon av hendelsene igjen. Historien om vårt liv er også viktig for vår identitet, og man kan kort sagt si at om man mangler denne historien, mangler man også en identitet. Spørsmålet er da, hvordan

¹³ Gunn Imsen, *Elevens verden : innføring i pedagogisk psykologi*, 3. utg. ed. (Oslo: Tano Aschehoug, 1998), 36, 88-89.

¹⁴ C.T. Fosnot, *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice, Second Edition* (Teachers College Press, 2013), 3. <https://books.google.no/books?id=-pIbAgAAQBAJ>.

identifiserer man seg, og hvordan påvirker det hvordan man tolker sine omgivelser? Innenfor dette spekteret finner man hukommelse, men også glemsel. Å skulle huske alt som har hendt i ens fortid ville vært en ufattelig mental tyngde. Det er på grunn av dette at en av de viktigste egenskapene vi mennesker har for å skape orden i en kaotisk verden, er evnen til å 'glemme'. Sagt på en annen måte, og det som er viktig for forståelsen av kildene i denne oppgaven: Vår evne til å skille ut det vi oppfatter som viktig fra alle inntrykk vi oppfatter som uviktige i sammenhengen.¹⁵

David Paré beskriver tre ulike måter å forstå verden på i forhold til menneskelig kunnskap om virkeligheten. Disse kan deles opp i følgende:

1. Vi kan vite om virkeligheten – dens elementer og måter å fungere på kan oppdages, beskrives og brukes av mennesker på en nøyaktig og repeterbar måte.
2. Vi er fanger av vår persepsjon – forsøk på å beskrive virkeligheten forteller oss en masse om personen som beskriver, men ikke så mye om den eksterne virkeligheten.
3. Kunnskap oppstår i et fellesskap av 'vitere' – de virkelighetene vi bebor er de vi forhandler med hverandre om.¹⁶

Av disse ulike oppfattelsene har det foregått en gradvis endring fra det første, til det tredje perspektivet. Den første teorien kan på mange måter sammenlignes med vitenskapelig hypotetisk-deduktiv forskning. Det som er mest sentralt som ståsted å benytte som teori i denne sammenhengen er det tredje alternativet, som er en mellomting mellom de to første. Freedman og Combs har sagt at postmodernister tror det er klare grenser for menneskers evne til å måle og beskrive universet på noen presis, absolutt og universell måte. Postmodernismen er opptatt av mening, i motsetning til modernismens fakta og regler. Konstruktivismen og sosialkonstruktivismen har klare likhetstrekk, og det mest sentrale er at det ikke finnes noen objektiv sannhet, bare mange subjektive oppfatninger eller historier som alle er like 'sanne'. Konstruktivismen vektlegger det individuelle og sier at mennesker er 'informasjonsmessig lukkede systemer', som sier at selv om vi påvirkes utenfra, så kan ikke denne påvirkningen bestemme våre handlinger, tanker og tro. Sosialkonstruksjonismen deler oppfatningen til konstruktivistene om at mennesker ikke har mulighet til å erkjenne virkeligheten på en objektiv sann måte, men skiller seg fra den ved å påpeke at den grunnleggende måten man forstår omgivelsene og skaper mening på, er gjennom sosial samhandling, gjennom språket

¹⁵ Geir Lundby, *Historier og terapi : om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier* (Oslo: Tano Aschehoug, 1998), 33-36.

¹⁶ D.A. Paré, "Of families and other cultures: The shifting paradigm of family.," 34 (1995).

og gjennom kulturen. På denne måten kan man si at mennesker er kulturelle, «historieskapende» vesen.¹⁷

Hva er en konstruksjon? Konstruksjoner kan betegnes som byggverk som skaper mening i samhandling med omgivelsene, som hypoteser eller antagelser om ulike deler av virkeligheten. Denne konstruksjonen er ikke et speilbilde av den ytre virkeligheten, selv om den skapes i aktiv samhandling med den, da konstruksjonen gir mening ut fra den enkeltes erfaring og behøver derfor ikke å representere noen virkelighet overhodet. Eksempler på dette er konstruksjoner som spøkelseser, hekser, troll, avguder og andre guder, med andre ord ren overtro. Konstruksjonene våre blir påvirket av den virkeligheten de skal belyse, for at det skal gi mening må de tilpasses de forholdene de prøver å gripe. Men det som kanskje er enda mer vesentlig er at de også påvirkes av hva vi tror på fra før av, hva betydningsfulle folk i våre omgivelser tror på, hva aviser, TV, lærebøker osv. tror på.¹⁸

Sosialkonstruksjonismen bygger på konstruksjonismen, men hovedforskjellen er tanken om at mennesket er sosiale vesen. Vi formes av den kulturen vi lever i fra vuggen til graven. Dette er et motsvar til konstruksjonismens tanke om at hvert enkelt individ blir betraktet som isolerte atomer, fritt svevende i en kaotisk verden uten noen form for utad påvirkning. Sosialkonstruksjonismens teoretikere ser på ideer, oppfatninger og erindringer som at de vokser frem fra sosial samhandling, og forhandles gjennom språket.¹⁹ Man kan dermed si at 'all kunnskap utvikler seg i rommet mellom folk, i den vanlige verden.

Kort fortalt kan man oppsummere det slik at mens konstruktivismen vektlegger observatøren og hans mentale konstruksjoner, legger sosialkonstruksjonismen vekten på ideen om forhold. Å ha et narrativt og sosialkonstruksjonistisk syn på verden gir nyttige ideer om hvordan makt, kunnskap og 'sannhet' blir forhandlet i ulike sosiale sammenhenger. Berger og Luckmans bok *The Social Construction of Reality* (1966) skiller mellom tre prosesser for sosial konstruksjon: Typeinndeling, institusjonalisering og legitimering, som de mener er viktig for å forstå hvordan en hvilken som helst sosial gruppe konstruerer og vedlikeholder sin kunnskap om det de mener er 'virkeligheten'. *Typeinndeling* er den prosessen folk bruker for å dele inn sine inntrykk i ulike grupper, klasser eller kategorier. *Institusjonalisering* betegner prosessen hvor institusjoner vokser opp rundt sett av typer, som for eksempel moderskap, rettsvesenet og lignende. Herunder finner man også institusjonen sosial klasse for eksempel.²⁰ *Legitimering*

¹⁷ Lundby, *Historier og terapi : om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*, 65-66.

¹⁸ *Ibid.*, 67.

¹⁹ *Ibid.*, 75.

²⁰ *Ibid.*, 76-80.

henviser til prosessen som gir legitimitet til institusjoner og typeinndeling i et gitt samfunn. Med nok legitimering «oppfattes institusjoner som om de har sin egen virkelighet, en virkelighet som møter individet som et eksternt og tvingende faktum»²¹ Virkelighetene vi bebor blir i stor grad holdt i live og formidlet gjennom historiene vi lever og forteller. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er det *like viktig å være oppmerksom på de kulturelle og kontekstuelle historiene, som de individuelle historiene folk forteller*. Det er slik at i et menneskes liv, er det flere hendelser som ikke blir historiegjorte, enn de som blir det. Man kan også velge å lete etter ny mening i historien som alt er fortalt, og på denne måten konstruere nye historier. *Det finnes utallige måter en erfaring kan tolkes, men ingen tolkning er 'egentlig' sann.*²²

Det faller naturlig å behandle de ulike måtene historier om den spanske borgerkrigen legges frem, med et blikk på hvem kilden er, og i hvilken setting man befinner seg i. Som tidligere vist tar Fulsås opp (ved hjelp av White) opp at historien, og hvordan den fremstilles har endret seg gjennom tidene. Denne forandringen finner man også hos de enkelte menneskene, og både konstruktivismen og sosialkonstruktivismen utdyper disse tankene om at det ikke finnes «en sann historie», og tar den ned på et individnivå, hvor man tenker at individene i seg selv skaper sine historier, og tolker de i lys av sine egne opplevelser, men også sine omgivelser. Når man opplever noe slikt som krig, eller strid, som gjerne er traumatiske opplevelser, er man nødt til å danne seg et bilde og en forståelse over hva som har skjedd, ikke minst for seg selv, men også for å kunne fortelle andre hvordan det var. Dette kan gjøres i et fellesskap, samfunn eller ellers i omgivelsene, eller det kan gjøres alene. Dette er en veldig interessant del av det å skrive om historie, å gå helt inn til individet å forsøke å hente ut og tolke hva det er som faktisk fortelles, og hvorfor det kan være slik.

1.5.3 Komparasjon som metode

Historien har, i sin klassiske utforming, lenge bestått av å gjennomføre nærstudier av enkelthendelser, eller en enkelt handlingssekvens. Gjerne også uten noen form for forutsetning. Det er stilt spørsmål ved hvorvidt dette er den mest gunstige tilnærmingen til historieforskning, og virkemidler som komparasjon, systembetragtninger og forhåndsteorier fra de systematiske samfunnsvitenskapene kan man argumentere for er nyttig også i historieskrivingen. Til sammenligning har den tradisjonelle historikerpraksisen fått

²¹ Peter L. Berger og Thomas Luckmann, *The social construction of reality : a treatise in the sociology of knowledge*, Anchor Books ed., Anchor books, (Garden City, N. Y: Doubleday, 1967), 58.

²² Lundby, *Historier og terapi : om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*, 82-84.

problemer når det kommer til å *forklare* fenomener. Den tradisjonelle historikeren vil gjerne gå med åpent sinn til kildene, ta med seg det man finner, og gjøre seg opp en sannsynlig forklaring. Problemene med slike tradisjonelle undersøkelser er at de kan fremstå som «friksjonsfrie». Det kan blant annet bli problematisk når aktørene selv ikke har uttalt hvorfor de gjorde som de gjorde, der en skal prøve å forklare en viss handling. Dette er et aktuelt moment i undersøkelser av uttalelsene til både avisene og de frivillige fra den spanske borgerkrigen. Hva ligger bak uttalelsene? Hvorfor valgte denne kilden å uttale seg slik om dette slaget, eller denne hendelsen i krigen? Her kan man komme med mange ulike gode forklaringer, men det er vanskelig å få prøvd de på noen måte. Hvorfor sier de det de sier, hvorfor vinkles det slik? Hvor kan man se sammenhenger? Kan de for eksempel være politiske, ideologiske?²³

Sammenligning er sterkt fremtredende i vitenskapelig metode når det kommer til forklaringer av årsaksforhold. Både historisk metode, case-studies og komparasjon er alle spesialtilfeller av det å sammenligne for å forklare. Man kan for eksempel sammenligne over tid (i dette tilfellet, i løpet av krigen) for å undersøke, hva var ulikt? Hva har skjedd? Det er også viktig at de momentene man sammenligner faktisk er komparable. Et element må alltid sees i kontekst, og den kan også inneha ulik mening i ulike kontekster.²⁴ En av måtene man kan sammenligne på, er komparativ metode. Her dreier det seg om å sammenligne to ulike fenomen, utviklingsløp eller lignende, og lete etter likhetene og ulikhetene mellom dem. I denne sammenheng kan det tenke seg at man sammenligner ulike avisers fremstilling. Komparasjon er ikke noen form for «tryllestav», men den kan være mye annet, som en tilnærming, et verktøy og en metodologi.²⁵

Komparasjon kan som kjent brukes til flere formål. Komparasjon handler om å sammenligne, også i en løsere form enn det som gjøres innen kvantitative studier innenfor eksempelvis sosiologi, og statsvitenskap.²⁶ Ett av disse formålene kan være å kontrastere et studieobjekt mot et annet. Her kan man bli klar over at noe ikke nødvendigvis er selvsagt med et studieobjekt, og man får da muligheten til å beskrive særegenheter. Finner man avvik fra det som representeres i tilfellene man sammenligner med? Man kan også spørre seg,

²³ Knut Kjeldstadli, "Nytten av å sammenlikne," *Tidsskrift for samfunnsforskning*, no. 29 (1988): 435.

²⁴ *Ibid.*, 436-37.

²⁵ Dag Hundstad, "Komparasjon i historieforskning - metodiske og teoretiske utfordringer," (Bergen: Universitetet i Bergen, 2013), Forelesning PhD, 1.
https://www.academia.edu/3816881/Komparasjon_i_historieforskning_metodiske_og_teoretiske_utfordringer.

²⁶ *Ibid.*

hvorfor er det slik? På denne måten tjener komparasjon som et heuristisk, kunnskapssøkende formål. Her får man muligheten til å oppdage og ringe inn problem. Hvorfor uttaler denne kilden seg slik om borgerkrigen i Spania?²⁷

Når man forsøker å sammenligne for å prøve forklaringer, reises noen problemer. Et av problemene er å avgjøre hva som faktisk kan sammenlignes, og bør sammenlignes. Man er avhengig av å velge sammenlignbare enheter. Man kan for eksempel ikke sammenligne 2 kilo og 3 liter. Man må også sette som forutsetning at studieobjektene har et visst systematisk preg, og at de er ordnet etter visse logikker, og kan identifiseres som en viss type. Man må også definere hvilke variabler man forsøker å undersøke, og samtidig være trygg på at de to tingene man studerer er tilstrekkelig like nok til at en komparasjon faktisk er mulig. Man vil med vanskeligheter finne objekt som oppfyller helt strenge krav for komparasjon, men man bør forsøke å finne objekter som gir en interessant blanding av likheter og ulikheter.²⁸ Det er også en fordel å ha flere enn to objekter når man sammenligner, ved at man kan vise til likheter eller ulikheter hos flere lignende objekter. Man bør allikevel ha forskningsøkonomiske betraktninger i bakhodet, da man med for mye stoff å sammenligne vil overskride det gitte tidsaspektet ganske fort. Bare det å ha kjennskap til alle objektene som skal sammenlignes er ekstremt tidkrevende.²⁹

Skal man sammenligne studieobjekter bør det være en viss systematisk karakter. Men hva ligger i det? Enkelt forklart kan man si at man mener at objektet har en viss orden, struktur, logikk eller mønster. Om et objekt fremstår formløst, er det ikke mulig å forestille seg at man kan sammenligne det. Det forutsetter en grad av likhet, og at man kan i det minste sette de i samme logiske klasse. Man bør allikevel være varsom når det kommer til systembetraktninger i historie, for om man definerer et for rigid system, risikerer man å ikke finne nok materiale eller kilder. At man ikke stadig kan hente inn mer og ny informasjon, som for eksempel i sosiologi, taler for at man bør bruke relativt enkle systemmodeller.³⁰ Det er også verdt å vektlegge *annerledesheten* i det historiske, for å skape en ekstra dimensjon i komparasjoner, hvor man forsøker å forstå den aktuelle tidsperioden ut fra dens egne forutsetninger.³¹

Hvordan velger man hva som faktisk er sammenlignbart, og hva som kan sammenlignes? Innenfor historiske undersøkelser er det neppe ønskelig å sette opp spesifikke

²⁷ Kjeldstadli, "Nytten av å sammenlikne," 438.

²⁸ Ibid., 440.

²⁹ Hundstad, "Komparasjon i historieforskning - metodiske og teoretisk utfordringer," 10.

³⁰ Kjeldstadli, "Nytten av å sammenlikne," 441-44.

³¹ Hundstad, "Komparasjon i historieforskning - metodiske og teoretisk utfordringer," 2.

kriterier for hva som er kommensurabelt. Her må man selv velge hva som oppleves som relevant i hvert enkelt tilfelle, og som bidrar til å drive analysen fremover.³²

³² Ibid., 13.

2.0 Historisk kontekst

For å kunne forstå hvorfor avisene har et så stort engasjement for både den spanske borgerkrigen og de frivillige, er man nødt til å forstå den lange historiske bakgrunnen for hvordan krigen og det internasjonale engasjementet oppstod. Her vil jeg vise til de lange linjene og alle konfliktene som til slutt resulterte i en full borgerkrig, og hvordan de internasjonale kreftene på høyre- og venstresiden bidro til å oppildne den ytterligere. Vi vil også se på hvordan de mer eller mindre frivillige utenlandske bidragene kom til live.

2.1 Den spanske borgerkrigen 1936-1939. Hvorfor ble det borgerkrig i Spania?

I dette kontekstkapittelet vil vi se nærmere på hvorfor og hvordan det kunne bryte ut borgerkrig i Spania. Vi vil trekke frem de store trekkene som skaper gnisninger i Spania, blant annet problemene med kirken og monarkiet, men også hvordan den første verdenskrigen og revolusjonen i Russland var med på å skape uroligheter. Økonomi skulle spille en stor rolle for at den spanske borgerkrigen brøt ut, men også andre sosiale situasjoner. Framveksten av fascisme i Europa tok også feste i Spania, og møtte motstand i den andre store politiske retningen på 1900-tallet, kommunismen.

Den spanske borgerkrigen var en krig med mange forskjellige nyanser. Den hadde også elementer av klassekamp og religionskrig, mellom diktatorskap og republikk, fascisme og kommunisme, samt revolusjon og motrevolusjon. Den hadde sitt utsprang i de nye politiske ideene som anarkistisk sosialisme og marxistisk sosialisme som kom til Spania på 1800-tallet. Den anarkistiske ideen stemte godt overens med den spanske arbeiderklassens ideer om kooperative samfunn, fritt forbundet. Anarkistene tilbød også et alternativ til både kirken og det gjeldende politiske systemet, som ble sett på som hyklersk og korrupt. De store forandringene, både sosialt og politisk preger også Spania, hvor kirken og katolisismen hadde hatt en særdeles sterk posisjon sammen med monarkiet, hvor de kontrollerte de fleste aspekter av det spanske livet. Både anarkisme og sosialisme vokste frem som gode alternativer til både klerikalismen og monarkismen, da det lovet bedre vilkår og hensyn til de aller fleste i Spania, borgerne. Spania følger altså mange av de samme trendene som man ser ellers i Europa på denne tiden.

Etter første verdenskrig, hvor Spania hadde tjent seg opp store gullreserver ved å være nøytrale, men samtidig drive storstilt eksport til krigsnasjoner, begynte det å gå nedover økonomisk sett. Dette førte til store oppblussinger av streiker, demonstrasjoner og voldelige

opprør blant arbeiderklassen. Den første verdenskrig brakte problemene til Spania til et klimaks. Spania ble svært rik av første verdenskrig som en nøytral nasjon, og det skapte store forskjeller mellom rike og fattige – da det enda eksisterte en god del fattigdom i Spania. Skipsfart, tekstiler, kull, sink og kopper gikk for høye priser.³³

Disse oppsvingene fikk resultater for befolkningen i form av inflasjon, som ble kjent hardest av arbeiderklassen, da lønnen ikke nødvendigvis svarte til prisøkningene. Store svingninger i den spanske økonomien skulle som litteraturen beskriver skape store problemer for Spania selv om de ikke var en aktivt deltagende part i den første verdenskrigen. Det viser at selv om man ikke er stridende i konflikten, omfatter krigen hele verden. Den positive oppturen til Spania underveis, skulle vise seg å ha en mye større bakside. De spanske borgerne som hadde vendt seg til å ha bedre økonomisk råd, og ikke mangel på jobber (heller tvert imot!), skulle få problemer med å få endene til å møtes etter krigen da den sterke lønns- og prisøkningen ikke lenger kunne forsvares, da krigsøkonomiens etterspørsel ikke lenger var der.

Det var også uenighet i Spania om hvilken side av den første verdenskrigen de skulle støtte, og det var argumenter for begge sider. Militæret begynte også å engasjere seg politisk, blant annet på grunn av manglende lønn (som ikke hadde holdt trått med inflasjonen), og juntaen (som ble grunnlagt i Barcelona) spredte seg over hele Spania. Juntaen ble etter hvert populær, og fikk stor oppmerksomhet i pressen. Militæret skulle senere spille muligens den største rollen i den spanske borgerkrigen, da den brøt ut på grunn av et militært kupp. Som vi viser til senere i dette kapitlet, er de tydelig inspirert av de andre europeiske landene som har blitt grepet av en sterk militærpolitisk makt, som blant annet Tyskland og Italia.³⁴

Denne oppblussingen var også understøttet av den russiske revolusjonen i 1917. Den Russiske revolusjon skapte også uroligheter i Spania, og mange ble inspirerte av dette, ledet til streiker og okkupasjon av landområder.³⁵ At oppblussingene var inspirert og understøttet av den russiske revolusjonen i 1917, er tydelig. Blant annet opprørene i Asturia, en kullgruveregion i Spania, tilegnes inspirasjon fra den bolsjevistiske revolusjon, hvor en artikkel beskriver det spanske folket som stolte men undertrykte. Her blir gruvearbeiderne beskrevet som den «røde armé» og at hvite russere var sendt for å nedkjempe de. 'Internasjonal kommunisme' ble sterkt inspirert av den russiske revolusjonen, og fortsatte å inspirere folk over hele kloden, men også i Spania. Bolsjevikenes seier i 1917 ble på mange

³³ A. Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939* (Weidenfeld & Nicolson, 2006), 45-50.

³⁴ H. Thomas, *The Spanish Civil War* (Penguin Books Limited, 2013), 21-22.

³⁵ *Ibid.*, 22.

måter et fyrtårn og en modell for de revolusjonære, og spilte en stor rolle som inspirasjon for å skape sine egne 'oktober'. Selv før den spanske borgerkrigen transformerte Spania til den 'gode kampen', hadde spanske arbeidere og skribenter blitt emblemer og utsendinger av en revolusjon gjennom å tilpasse den russiske modellen til nye omstendigheter, som bidro til å opprettholde den internasjonale tiltrekningen til et forestilt 1917.³⁶ En ny regjering ledet av den konservative Eduardo Dato tok til i 1917. Dato tok en sterk opposisjon mot de streikende, og så på en jernbanestreik som en trussel mot staten og behandlet den likeså.³⁷

Perioden 1918-1920 var spesielt forferdelig, med konflikter både i Barcelona og Andalucía, hvor de anarko-syndikalistiske CNT (anarko-syndikalistisk fagforening) tok ut arbeidere i streik, og de katalanske arbeidsgiverne satte inn streikebrytere, men de leide også inn *pistoleros* til å skyte fagforeningsledere. Dette ble gjort av Alfons 13s general Anido i rollen som sivilguvernør for å gjenopprette orden. Hærens junta, samt de borgerlige var også ikke interessert i en revolusjonær bølge i Spania, og jobbet samme med den nye regjeringen for å motvirke dette. Det ble også en overflod av arbeidere etter at etterspørselen skapt av første verdenskrig dabbet av. Kapitalmakten og arbeidsgiverne måtte kjempe mot arbeiderne – som et resultat av en klassekamp hvor arbeiderne så på seg selv truet.³⁸ Gnisningene som skulle lede til den spanske borgerkrigen vokser frem allerede i tiden under og rett etter den første verdenskrigen, og de tidligere sterke konservative kreftene i Spania hadde ikke lenger det overtaket og den støtten fra sine borgere som før verdenskrigen, og før kommunismens fremvekst.³⁹

At den spanske hæren i Marokko led et stort nederlag i 1921, ble begrunnet med at slaget var for den personlige forfengeligheten til kong Alfons. Alfons ønsket seg en iøynefallende seier som skulle kunngjøres på festen for St. Jakob (den spanske hærens skytsengel). I dette slaget ble 10.000 soldater drept, 4000 tatt til fange. En uke senere ble enda 7000 soldater massakrert. Dette førte til at en undersøkelseskommisjon ble oppnevnt, som rettet stor kritikk mot kongen. Like før denne skulle offentliggjøres, gjorde den nye generalkapteinen i Catalonia, Miguel Primo de Rivera en *pronunciamento* og utnevnte seg selv til diktator, med kong Alfons fortsatt som statsoverhode.⁴⁰

³⁶ Lisa A. Kirschenbaum, "The Russian Revolution and Spanish Communists, 1931–5," *Journal of Contemporary History* 52, no. 4 (2017): 894-912, <https://www-jstor-org.ezproxy.nord.no/stable/26416641>.

³⁷ Thomas, *The Spanish Civil War*, 22.

³⁸ *Ibid.*, 23-24.

³⁹ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 50.

⁴⁰ *Ibid.*, 51-52.

Primo de Rivera, som den aristokratiske diktatoren han var erklærte krigstilstand i hele landet for å forsøke å kvele uro og protester, allikevel var det ikke mye brutalitet under hans diktatur. Overtagelsen av makten ble akseptert av den liberale middelklassen og industrilederne. Jordbruksproblematikken som eksisterte, hvor store godseiere eide det meste av landet, var Primo derimot ikke villig til å gjøre noe med, da det ville vært altfor radikalt. Primo kom derimot ingen vei, og ga opp i januar 1930, og dro i eksil. Deretter fulgte en periode med fortsatt uroligheter, blant annet en generalstreik fra UGT (sosialdemokratisk spansk fagforening) med sympati fra CNT på venstresiden. Wall Street-krakket i 29 var heller ikke særdeles heldig for Spania, selv om de ikke ble sterkt påvirket av dette i en direkte sammenheng, så gikk prisen på de tradisjonelle spanske eksportvarene ned til halvparten. Dette førte til protester mot fall i levestandarden, og skapte sosiale uroligheter og frykt for at flere skulle følge etter den russiske revolusjonen. Etter Primo hadde gitt opp Spania, tok en revolusjonistkomite over og dannet en republikansk provisorisk regjering. De skulle også slite med mange problemer som blant annet jordbruksreformer, reform av de væpnede styrkene og mange gjeldsposter arvet fra Primo de Riveras diktatur like før. Det var også en særdeles utbredt skepsis og antiklerikalisme i Spania på denne tiden, mye på grunn av deres fanatiske mystisisme. Dette resulterte iblant annet vandalisme av kirker fra venstresiden, som en motreaksjon.⁴¹

Populær Front vant valget i februar. Majoriteten av seter i Cortes var høyere enn det totale antall stemmer som ville blitt tildelt under et system med proporsjonal representasjon. Denne regjeringen fungerte særdeles dårlig, siden de fleste arbeiderklassepartiene var i en evig runddans med revolusjon. Utenfor regjeringen fantes det også 2 millioner anarkister, hovedsakelig i Andalusia og Barcelona. De var ikke fornøyde og lengtet etter revolusjon og mente at regjeringen ikke var radikal nok. Gil Robles (lederen av CEDA – Den spanske konføderasjon av autonome høyrepartier) sa følgende: (i 1936) Siden valgene i februar, hadde det på bare fire måneder blitt brent ned 160 kirker, det har vært 269 politiske mord og 1287 angrep av ulike slag. 69 politiske oppholdssteder har blitt ødelagt, det har vært 113 generalstreiker og 228 delvis streiker. 10 aviser har blitt stengt ned. Menn ble drillet til strid på begge ekstremitetene av politikken, som militærformasjoner. Problemene som Spania opplevde direkte etter den første verdenskrigen, og ble på 20-30-tallet bare verre og verre, og det så ikke ut til at det kunne løses på noen enkel måte, da det var særdeles steile fronter blant de som holdt fast ved de gamle tradisjonene, og den nye fremvoksende borgerklassen som

⁴¹ Ibid., 52-58.

man ikke visste hvordan man skulle hankses med.⁴²

Problemene skulle bare fortsette å eskalere. Det ble flere og flere paramilitære organisasjoner på både venstre- og høyresiden av konflikten, og det var særdeles steile fronter. 1936 skulle by på ytterlige uroligheter i Europa, hvor Hitler gjenopprustet Rhinland og Mussolini invaderte Etiopia, blant annet. I Spania ble det flere streiker og mer politisk vold, hvor falangister på høyresiden angrep streikende arbeidere.⁴³ De store diskusjonene i 1936 var kulminasjonen av flere heftige krangler om hvordan Spania skulle styres, som har holdt på siden 1808.⁴⁴

Sosialistene var oppdelt og splittet. Noen var reformister, andre var revolusjonære, mens enkelte var smittet av kommunistisk smiger. Alle var derimot enig i beskyldningene rettet mot høyresiden. Spania preget av en historisk dragkamp over konstitusjonen, deltakerne var kirken og hæren. Denne krangelen utartet som nær krig.⁴⁵ Den spanske hæren, som skulle spille en stor rolle, var på denne tiden var omtrent 100 000 mann, hvor de mest stridsdyktige (omtrent 40 000) var i Marokko. Hæren i Spania var derimot ikke særdeles effektiv, og hadde lite utstyr.⁴⁶ Så var det hæren og generalene, hvor det på tidligsommeren i Madrid florerte rykter om plott av ledende generaler om å etablere «orden» eller et militært diktatorskap. En sosialistisk stedfortreder deklarererte at kirkene ble brent av provokatører for å rettferdiggjøre militært opprør.⁴⁷ Enkelte generaler hadde derimot planlagt et opprør, og var ikke særdeles bekymret over den lave militære effektiviteten til hæren. De mest bekymringsverdige generalene ble sendt til mer perifere stillinger langt fra hovedstaden, av de sittende republikanerne. General Franco for eksempel, endte opp på Kanariøyene, selv om dette ikke var noe spesielt til eksil i flyvingens alder.⁴⁸

Franco skulle senere som kjent være med å spille en veldig viktig nøkkelrolle i den påfølgende spanske borgerkrigen. Den 17. juli 1936 startet opprøret som skulle bli kjent som den spanske borgerkrigen. Opprøret var ikke suksessfullt, og skulle skape en lang dobbelrevolusjon og fullskala borgerkrig, hvor begge parter forsøkte å ødelegge hverandre, men også den Spanske republikken.⁴⁹

⁴² Thomas, *The Spanish Civil War*, 59-60.

⁴³ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 86-89.

⁴⁴ Thomas, *The Spanish Civil War*, 13.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 90.

⁴⁷ Thomas, *The Spanish Civil War*, 7.

⁴⁸ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 91.

⁴⁹ R. Dan Richardson, *Comintern Army: the international brigades and the Spanish Civil War* (Lexington, Ky: University Press of Kentucky, 1982), 3.

Opprøret ble planlagt som et statskupp med oppstand i garnisonen i Spansk Marokko, og over hele Spania. Her satte de sin lit til at tempo og hensynsløshet, og hadde håpet å få det hele avgjort i løpet av de første 48 timene.⁵⁰ Francos opprør startet i Melilla, den mest østliggende byen i Spansk Marokko, natten 16-17 juli. Planene for Falangene var å ta kontroll over offentlige bygninger denne første dagen, dette ble derimot avslørt av en forræder blant dem, som informerte republikanerne. Regjeringen kunngjorde de første nyhetene om opprøret over Madrid Radio når de annonserte at «Ingen, absolutt ingen på Spansk fastland, har tatt del i dette absurde plottet.» Regjeringen lovte i samme sammenheng at de raskt skulle knuse dette opprøret, selv i Marokko, noe som vi vet ikke skjedde. Opprøret spredte seg raskt og militærgarnisonene i landet som deltok ble støttet av Falangene, og i de fleste tilfeller sivilgarden. Det ble proklamert krigstilstand, og militær lov ved torgplassene i de forskjellige tettstedene. Dette møtte motstand fra sosialistiske, kommunistiske og anarkistiske militser.⁵¹ I den tidlige fasen av opprøret var republikanerne nølende med å bevæpne andre venstreorienterte organisasjoner, og dette hindret forhåndstiltak eller en motoffensiv, noe som gjorde at det var vanskelig å slå ned opprøret fort. Beevor beskriver at det maksimale paradokset i den liberale republikken, i form av regjeringen var at de ikke våget å forsvare seg mot sin egen hær, ved å gi våpen til arbeiderne som hadde valgt den.⁵²

Den sittende regjeringen som militæret gjorde opprør mot i 1936 var avhengig av Frente Popular, en valgkoalisjon bestående kun av venstreorienterte republikanere, siden både sosialistene og kommunistene ikke ville delta i en «borgerlig regjering». Noe som tilsa at den sittende regjeringen ikke var særlig sterk i utgangspunktet, da de bare motvillig ble støttet. Largo Caballero, lederen av PSOE (det spanske sosialistiske arbeiderpartiet) gjorde det tydelig at denne regjeringen ikke holdt for hans ambisjoner, som uttalt var «Marxistisk Sosialisme, revolusjonær sosialisme». Largo Caballero var sterkt kritisk til regjeringen, da de ikke viste evne til å regjere, eller håndheve lover og regler i samfunnet, og resultatet var et sammenbrudd av offentlig orden.⁵³

I kjølvannet av *pronunciamentoen* (erklæringen om militært kupp) kollapset den sårbare regjeringen, og regjeringsmakten gikk i realiteten over til de proletære partiene som hadde revolusjonsambisjoner. Det ble senere sagt av presidenten av republikken at man ikke hadde de nødvendige virkemidlene for å motstå en voldelig revolusjon, da det var dette de proletære

⁵⁰ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 91.

⁵¹ Thomas, *The Spanish Civil War*, 215-21.

⁵² Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 97.

⁵³ Richardson, *Comintern Army: the international brigades and the Spanish Civil War*, 3-4.

partiene ønsket, i motsetning til å forsvare republikken. Når militærkuppet først ble erklært, tok det ikke lang tid før gatene i Madrid var dominert av de ulike venstreorienterte militsene fra blant annet anarkistene og kommunistene, som eksemplifiserte seg av bevæpnede folk i gatene, og på kaféene.⁵⁴ Dette kuppforsøket fra den nasjonalistiske og fascistiske Franco-siden og militæret, mot den republikanske og kommunistiske regjerende siden skulle vise seg å dra ut i tid, og ville resultere i det vi kjenner som den spanske borgerkrigen. Siden det militære kuppet av Franco ikke ble den umiddelbare suksessen som de forventet, skulle det dra ut i en lengre krig. Behovet for både våpen, utstyr og mannskap var stort, og begge sider søkte internasjonalt etter assistanse. Frankrike var tidlig ute med å støtte republikken i form av kanoner, våpen og bombefly, noe som ikke gikk uoppmerksomt hen hos blant annet Tyskland. Storbritannia advarte Frankrike om å støtte republikken åpenlyst, i frykt for at dette kunne eskalere konflikten, og oppmuntre både Hitler og Mussolini til å støtte nasjonalistene.⁵⁵

Med bakgrunn i dette, ble det foreslått en ikke-intervensjonspakt, som inkluderte den franske, britiske, tyske og italienske regjeringen (samt andre som var involvert i den spanske konflikten). Pakten resulterte i at det etter et lite opphold, ble forbudt å selge blant annet våpen og fly til Spania, hvor Storbritannia innførte en embargo før de andre nasjonene gjorde dette, som i praksis resulterte i at nasjonalistenes våpentilførsel fortsatte mens republikanerne mistet sin tilgang. Det lå en frykt for kommunistisk revolusjon bak forsoningspolitikken til Storbritannia og Frankrike, men det var også blandede følelser for de tyske og italienske regimene som effektivt hadde knust kommunistene i sine land. Faren som Hitler og Mussolini skulle utgjøre ble ikke innsett av den britiske utenriksminister Eden før i 1937, og han snakket ikke mot forsoningspolitikken før i 1938, og det var faktisk foretrukket en «fascistisk» seier over en «kommunistisk» seier i den første halvdel av krigen. Fra Tysk side ble det også utspilt en viss varsomhet med tanke på å støtte Franco, da de fryktet Storbritannias reaksjoner. Tyskland skulle allikevel bidra med formidabel støtte til Franco, og nazistene benyttet muligheten til å teste sitt flyvåpen, Luftwaffe.⁵⁶

Franco og nasjonalistene kontaktet både Mussolini og Hitler for å få flystøtte, og sikret seg den tyske flystøtten den i juli 1936. I starten var det bare snakk om transportfly og lignende kjøpt gjennom private firmaer eller lurt inn i landet via Spansk Marokko. Etter hvert ble den nye sjefen av Luftwaffe, Göring, ivrig på å gi sin nye flystyrke kamperfaring, og

⁵⁴ Ibid., 5-6.

⁵⁵ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 610-14.

⁵⁶ Ibid., 616-35.

klarte etter hvert å overtale Hitler til å la hans luftvåpen spille en større rolle i Spania. Dette ledet til at det ble rekruttert piloter fra både bombeflyskvadroner og jagerflyskvadroner i Tyskland, i all hemmelighet. De første rekruttene talte ikke flere enn 86 menn, som i sivile klær gikk om bord et skip i Hamburg og reiste til Spania sammen med fly, luftvernskyts og annet materiell. Et stykke ut i krigen, med situasjonen rundt Madrid sent i 1936, gjorde at Tysklands forpliktelse til den spanske borgerkrigen økte betraktelig, da Hitler anerkjente den nasjonalistiske Franco-regjeringen. I denne sammenhengen ble det opprettet en egen tysk styrke, som til slutt fikk navnet *Condor Legion* av Göring selv. Etter opprettelsen av legionen var et faktum, økte de Luftwaffe-frivillige sterkt, med ca. 4500 flere, samt mange nye fly og luftvern batterier.⁵⁷ Disse frivillige skulle spille en stor rolle i krigen og bidro til at Franco etter hvert vant.

Kanskje noe overraskende, mottok også Franco store mengder olje fra USA under krigen. Ford, Studebaker og General Motors bidro også med 12000 lastebiler til nasjonalistene, som tilsvarer tre ganger så mye som aksemaktene. Det var med andre ord ikke mye støtte å få for den republikanske siden, og de eneste støttespillerne de satt igjen med var Mexico og Sovjetunionen, noe som kan bety at nasjonalistenes advarsel om «internasjonal kommunistisk konspirasjon» hadde en viss overbevisning. Republikanerne sendte forespørsel til Moskva om å få våpen tilsendt, men denne gikk ubesvart i flere uker. Mye av grunnen til dette var den stadige overhengende frykten for at Hitler skulle reagere om Sovjetunionen valgte å involvere seg på en så direkte måte. Det passet heller ikke særlig godt at Stalin i disse tider hadde planer om å gjøre store utrenskninger i den røde armé, og et slikt foretak i utlandet ville være særdeles dårlig timing. De internasjonale brigadene, skulle bli et ledd i den sovjetiske støtten for å knuse «den internasjonale fascismen» i Spania.⁵⁸

Man ser at urolighetene i Spania etter den første verdenskrig kulminerer i først ett kupp, og så det andre som leder til den spanske borgerkrigen. At militærkuppet var mislykket er en stor bidragsyter til at det ble en såpass lang og bitter konflikt. Men det er også flere aspekter som gjør at dette ble en langvarig krig, på begge sider av konflikten. Vi ser også at republikanerne/sosialistene og regjeringen heller ikke evner å mobilisere seg i respons mot militærkuppet på en skikkelig måte, og at deres tiltro til de militsene og grupperingene som kunne ytt motstand i de tidlige fasene av opprøret, ikke ble betrodd med f.eks. våpen. Det var heller ikke helt klart at man skulle støtte republikanerne og den sittende regjeringen, heller

⁵⁷ I. Westwell, *Condor Legion: The Wehrmacht's Training Ground* (Ian Allan Pub., 2004), 11-24.24 condor

⁵⁸ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 641-45, 85.

ikke fra Storbritannia og Frankrike. Begge disse landene hadde sterke tilhengere av fascismen både i det politiske systemet, men også blant dets borgere. Etterdønningene fra første verdenskrig preget også de tidlige fasene av borgerkrigen, og andre nasjoner vegret seg for å støtte republikanerne, og lente også heller mot fascistene. Det kan tenkes at det tyske og italienske propagandaapparatet fungerte bedre enn det sovjetiske, men det kan også tenkes at verden hadde større erfaring med hva Sovjetunionen og kommunismen sto for, enn det fascismen sto for. Uansett ble den spanske borgerkrigen en internasjonal konflikt, både på grunn av de mange frivillige fra alle verdenshjørner, men også mediedekningen og den internasjonale involveringen i form av støtte til begge sider i konflikten. Det ble også den første slagmarken hvor kommunisme og fascisme møttes.

2.2 Hva var de internasjonale brigadene

For å forstå avisenes omtaler om frivillige, er det viktig å forstå den mest sentrale frivillige organiseringen på den republikanske siden. Disse ble betegnet som de internasjonale brigader med tiden, og var også den mest prominente frivillige grupperingen i løpet av den spanske borgerkrigen i datidens aviser og medier.

Både under krigen og i mange år etter krigen var det både påstått og kanskje også trodd at de internasjonale brigadene oppstod spontant som en folkereaksjon mot fascismen, men dette har i nyere historieforskning vist seg å ikke stemme, spesielt etter at man fikk tilgang til de sovjetiske dokumentene etter Sovjetunionens fall. Allikevel, så må det sies at det var et internasjonalt engasjement. De internasjonale brigadene oppstod ikke i hovedsak på grunn av Spania eller Spanjolene, men på grunn av de større internasjonale og ideologiske kreftene som var i sving, som fant seg en praktisk arena for strid i Spania. Det var allerede på 30-tallet gnisninger mellom de to ganske motstående ideologiene fascisme og kommunisme, og de internasjonale brigadene var på mange måter både et biprodukt og et instrument av den globale Sovjetiske Komintern-strategien, som først ble lansert i 1934 på grunn av hurtige endringer i Kreml. Mye av denne endringen i strategi skyldtes de større politiske utviklingene hvor både Tyskland og Japan hadde vist nye aggressive takter.⁵⁹ Det kan jo også tenkes at Sovjetunionen hadde ferskt i minne nederlaget mot Japan tidlig på 1900-tallet.

Opprettelsen av de internasjonale brigadene i 1936 var lenge hemmeligholdt, men åpningen av arkivene i Moskva på 1990-tallet, viser at det ikke som antatt før var det franske kommunistpartiet som opprettet brigadene, og at det heller ikke var en spontanreaksjon.

⁵⁹ Richardson, *Comintern Army: the international brigades and the Spanish Civil War*, 6-7.

Brigadene var opprettet av Komintern. Når man ser på dette i ettertid, er det kanskje mer realistisk at de hadde god drahjelp for å få organisert noe så stort som de internasjonale brigadene, men det var tydelige fordeler for Sovjetunionen i å hemmeligholde sine intensjoner og sin tilstedeværelse i Spania, på grunn av den stormaktpolitiske situasjonen.

Det ble først foreslått å opprette en internasjonal brigade den 26. august 1936, da Sovjetisk etterretning gjorde det klart for Moskva at den republikanske militærmotstanden var både dårlig og fragmentert. Det hersket stor tvil i om de republikanske styrkene skulle klare å vinne over en hær som hadde betydelig involvering av både italienske og tyske styrker på sin side. Sovjetunionen hadde uten tvil korrekt her, både innad og utad fremsto venstresiden med republikanere, sosialister, kommunister og anarkister ut som et inderlig kaos, hvor det fantes store konflikter og uenigheter innad. Republikken skulle derimot ikke erstattes av Sovjetunionen, men støttes av *folkets hær*. Det ble sendt ut instruksjoner til de forskjellige europeiske kommunistpartiene for å legge press på deres respektive regjeringer for å støtte republikken.⁶⁰

Selv om Komintern sto for opprettelsen av de internasjonale brigadene, var det ikke de som skapte den internasjonale støtten til republikken, eller viljen til å melde seg frivillig til å kjempe på deres side. Frivillige hadde meldt seg til de internasjonale brigadene før opprettelsen av de internasjonale brigadene. Disse frivillige var ofte unge, middelklasse og utdannede, som hadde midlene til å reise utenlands. Dette forandret seg etter Komintern startet aktiv rekruttering til de internasjonale brigadene, hvor de påfølgende frivillige var av arbeiderklasse, og med en gjennomsnittsalder på 29.⁶¹ Allikevel kan man tenke seg at både de fra middelklassen og arbeiderklassen var forholdsvis unge personer med et idealistisk syn på verden og som var opplyste når det gjaldt arbeiderkonflikter og internasjonale politiske bevegelser. Man kan sannsynligvis ikke påstå at folk som reiste til Spania for å kjempe ikke visste hva som foregikk på en større skala.

Et eksempel på frivillige fra andre land enn Norge som reiste ned er de jødiske frivillige fra datidens Palestina. Dora Levin uttalte følgende: *På 1930-tallet eksisterte ikke Israel enda, og noen av oss trodde at ... hvis vi vant over fascismen, så ville det være selve løsningen på det jødiske problemet.* De jødiske frivilliges bidrag til de internasjonale brigadene ansees til å være mellom 4000-8000, av det totale antallet frivillige på ca. 35000 fra ca. 50 land. De jødiske frivillige var spredt over mange ulike brigader, fra de polske til de engelskspråklige,

⁶⁰ Richard Baxell, "Myths of the International Brigades," *Bulletin of Spanish Studies* 91, no. 1-2 (2014/02/07 2014): 11-12, <https://doi.org/10.1080/14753820.2013.868647>.

⁶¹ *Ibid.*, 13.

mye på grunn av ulike personlige vurderinger som ble gjort opp mot sosial klasse, religion og identitet. De fleste jødiske frivillige som forlot Palestina gjorde dette individuelt, med en i beste fall grunnleggende forståelse av de politiske og sosiale konfliktene som var bakgrunnen for utbruddet av borgerkrigen. Av de palestinske frivillige det finnes kilder om, var 90% av de under 33 år gammel, og bare tre av de var født i Palestina. Mange av de hadde emigrert fra Europa.⁶²

Det blir ofte understreket at de frivillige brigadene ikke kunne måle seg med Francos marokkanske soldater og den spanske fremmedlegionen, men det fantes allikevel enkelte former for militær trening blant de frivillige i brigadene. Omtrent 50 prosent av de britiske og irske frivillige hadde en eller annen form for militær trening før Spania, og det fantes en del veteraner fra første verdenskrig blant dem.⁶³ Men selv om det fantes mange med militær trening i de internasjonale brigadene, var det dårlig struktur, de hadde lite eller dårlig trening som enheter, og våpnene som fantes var både gamle, dårlige og manglet ammunisjon. Man kan kanskje si at det sterkeste verktøyet de internasjonale brigadene hadde i skyttergravene var sin ideologiske overbevisning.

Det fantes mange kommunister i de frivillige brigadene, men man fant også frivillige fra andre venstreorienterte partier, noe som også kommunistpartiet så på som en fordel for å kunne legitimere deres påstand om at det var en legitim populær front som kjempet for spansk demokrati. Det har også vært diskutert hvorvidt de internasjonale brigadene var kontrollert av Stalin, og et verktøy for å fremme sovjetisk ekspansjonisme som en satellittstat av USSR, men dette er ifølge Kowalski og Viñas ikke korrekt. Stalins større tanke bak sin deltakelse i Spania var frykten for tysk ekspansjonisme, og hans reaksjon kan altså sees på som en motreaksjon til fascistenes involvering i borgerkrigen. Stalin var allikevel klar over stormaktpolitikken som utspant seg bak teppet under borgerkrigen, og ville ikke direkte støtte republikken da dette kunne gjøre den franske og britiske regjeringen misfornøyd (siden han hadde intensjoner om å danne en allianse med disse mot Tyskland).⁶⁴

De internasjonale brigadene passet altså godt inn her, hvor Stalin indirekte kunne bidra til at republikken ikke tapte, og et forsøk på å unngå at enda et autoritært høyreregime ble opprettet i Europa. Det er også noe som er verdt å merke seg at det er et stort geografisk område mellom Spania og Sovjetunionen, og kommunikasjonsmidlene man hadde på denne

⁶² Raanan Rein og Inbal Ofer, "Becoming Brigadistas: Jewish Volunteers from Palestine in the Spanish Civil War," *European History Quarterly* 46, no. 1 (2016): 93-95, <https://doi.org/10.1177/0265691415620956>.

⁶³ Baxell, "Myths of the International Brigades," 13.

⁶⁴ *Ibid.*, 14-15.

tiden var ikke gunstige. Alt dette tilsier også at Stalin med vanskeligheter kunne klart å opprette eller opprettholde en form for kontroll over Spania. Den internasjonale brigaden kan kanskje på mange måter sees på som starten for den anerkjente Proxy-krigføringen som skulle prege resten av 1900-tallet, og faktisk inn i 2000-tallet, hvor stater bruker andre grupperinger til å kjempe for seg. At dette eksisterer fremdeles i stor grad er et særdeles interessant moment å ta med seg, og vi ser jo også i det 21. århundret at Russland og USA benytter seg av lignende strategier for å fremme sine ideologiske og politiske mål i verden.

2.3 Hvem var de internasjonale frivillige?

Det kan være nærliggende å tenke at de frivillige i de internasjonale brigadene var sammensatt av eventyrere og leiesoldater. Det er også blitt påstått fra enkelte hold at de frivillige hadde blitt lurt, tvunget eller kidnappet inn i brigadene. Litteratur som har undersøkt frivillige fra Storbritannia og Irland finner at det var omtrent 2500 som meldte seg frivillig, og enkelte av disse innrømte at de var eventyrsøkende, men dette er ikke i hovedsak representativt for de som meldte seg. At de frivillige var lurt inn i krigen ble sterkt motsagt i Storbritannia, og det ser heller ikke ut til at de kunne ha dratt dit som leiesoldater, da lønna var på det beste «minimal og uberegnelig». Det har også vært omdiskutert at de som dro som frivillige var hovedsakelig arbeidsløse, men dette har vært diskutert i nyere tid, hvor blant annet K. W. Watkins har uttalt at «omtrent 20-25% var arbeidsløse, mens resten ga opp sine jobber for å dra.», dette har også vært støttet av flere studier. Den ideologiske overbevisningen til de som reiste var med andre ord såpass sterk at også de som hadde en forholdsvis stabil situasjon i hjemlandet med inntekt og jobb, valgte å reise til Spania. Noe av begrunnelsene for de britiske frivillige var at de «innså at fascisme måtte holdes i sjakk før den brakte videre undertrykkelse og krig». Spania hadde altså blitt et europeisk problem, hvor man hadde en sjanse til å kjempe mot fascismens utbredelse i Europa.⁶⁵

I de internasjonale brigadene, ble disiplinen opprettholdt av et system med politiske kommissærer, en parallell politisk kommando modellert etter den sovjetiske røde armé, hvor alle fra brigade- til kompanivå ble tildelt kommissærer, hvor de skulle passe på at brigadene opprettholdt den mangfoldigheten som en populær front representerte. Kommissærene skulle sørge for at det ikke ble brukt politiske emblemer av menn i uniform, og at alle politiske møter var forbudt.⁶⁶ Det var nok derimot ikke fullt så enkelt, da de fleste av kommissærene var

⁶⁵ Ibid., 15-17.

⁶⁶ Ibid.

kommunister, og mange av de var erfarne partimedlemmer som hadde tatt utdanning ved Leninskolen i Moskva. I felten, tok militær rank over, men å ignorere rådene til en politisk kommisær var ikke noe som skulle tas lett, da dette måtte forsvares foran sine overordnede. Disse sovjetiske politiske kommisærene var noe som Sovjetunionen senere skulle videreføre til den andre verdenskrig, og disse spilte en stor rolle i felten. Den sovjetiske kontrollen over brigadene var ikke så stor som kanskje forventet, da det fantes kun en håndfull NKVD-agenter og omtrent 600 russiske militærrådgivere i Spania over hele krigens tidsspenn. Et slikt antall stiller spørsmålsteget ved hvilken kontroll Stalin hadde over både Spania og de internasjonale brigadene under krigen. Det var også større problemer med kommunikasjon med Sovjetunionen i løpet av krigen, både på grunn av språkbarrieren, men også den geografiske avstanden. Stalin og kommunistenes tilstedeværelse var uansett positivt for de republikanske styrkene, men det var også problemer på bakgrunn av Stalins frykt for «Trotskyister» (en betegnelse for venstreorienterte som gikk mot kommunismen), og en rekke ble feilaktig beskyldt og det var en stadig paranoia rundt dette i brigadene.⁶⁷

Det russiske nærværet bidro allikevel til å opprettholde en form for disiplin blant rekkene i brigadene, og de luket ut de som ble betegnet som uskikket, og plasserte de hvor de ikke kunne gjøre noen form for skade.⁶⁸ Denne disiplinen var antagelig både velkommen og nødvendig, da det forekom massedesertasjoner blant annet etter slaget ved Jarama i februar 1937. De internasjonale brigadene var med andre ord preget av at de var en veldig sammensatt gruppe med varierende disiplin og militær trening, og ethvert bidrag ville være kjærkomment i denne sammenhengen for å unngå komplette katastrofer.

Det tok noe tid før Stalin bestemte seg for å godkjenne opprettelsen av de internasjonale brigadene, men den 18. september dikterte sekretariatet en løsning: «En kampanje til støtte for det spanske folks kamp», hvor punkt 7 lød ‘gå videre med rekruttering av frivillige med militær erfaring fra arbeidere i alle land, med formålet å sende dem til Spania’. Lederne i det franske kommunistpartiet ble satt til å organisere rekrutteringen (av Komintern) og treningen av frivillige, som skulle kjempe mot fascistene i Spania. Allerede før opprettelsen av de internasjonale brigadene, fantes det flere hundre utenlandske frivillige i Spania, de fleste hadde ankommet Barcelona for folkeolympiaden (som motreaksjon mot organiseringen av OL i Nazi-tyskland) når borgerkrigen brøt ut. Mange av de meldte seg frivillig til å forme den første avdelingen av de internasjonale brigadene.⁶⁹

⁶⁷ Ibid., 18-21.

⁶⁸ Ibid., 21.

⁶⁹ Beevor, *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*, 715-17.

De internasjonale brigadenes reputasjon ble etter hvert forvrengt og misrepresentert på mange måter, ikke bare på grunn av propaganda, men også i deres rolle og bidrag i konflikten. Det var også en oppfatning om at de internasjonale brigadene besto av intellektuelle middelklassemenn, men disse var en minoritet. Antagelig kom denne oppfatningen fra at det var hovedsakelig de intellektuelle som var nyhetsverdige, og som hadde både artikuleringen og tilgangen til forleggere i etterkant. Det er også disse vi finner flest kilder av i etterkant. Det kan også antas at det har vært en del som dro til Spania for å søke spenning og eventyr, men de aller fleste gjorde det fordi de så på fascismen som en internasjonal trussel, og anså de internasjonale brigadene som den beste måten å kjempe mot fascistene på.⁷⁰

I Frankrike samlet det seg menn fra både nord, øst og vest i Europa, hvor de etter hvert skulle settes på tog for senere å bli fraktet med båt til Barcelona eller Valencia, eller over Pyreneene på nattestid. De første 500 frivillige ankom Alicante den 12. oktober 1936, på skipet *Ciudad de Barcelona*, hvor de dro videre fra med tog til Albacete, som skulle bli valgt som hovedbase for de internasjonale brigadene under krigen. Det var ikke bare enkelt å komme som frivillig til et nytt land, det var enkelte problemer med hygiene, men også maten som ble servert, som ledet til dysenteri blant gruppen. Det var også problemer med seksuelt overførbare sykdommer blant de frivillige. Paradeområdene ved Albacete ble brukt til drilling, hvor bataljonen deretter fikk lange leksjoner fra kommisærene, som ble oppfulgt av diskusjoner hvor kommisærene la fram «ideer» som skulle diskuteres og stemmes på demokratisk.⁷¹

De frivillige ble fortalt at «når den internasjonale brigaden går inn i strid, vil den være skikkelig trent med gode rifler, et velutstyrt korps». Det var alt en del av partiets myte som profesjonelle, men i realiteten var det kun tappert mot som opprettholdt brigaden mot de store manglene som i realiteten eksisterte. De internasjonale brigadene hadde dårlig grunn trening, og de kunne ikke stort annet enn å stille på geledd, marsjere og snu. Mange av de hadde heller ikke holdt i en rifle før de var på fronten, og de få krigsveteranene måtte vise de hvordan de skulle lade de utdaterte riflene av varierte kaliber. I en boks med assortert ammunisjon, måtte de uerfarne soldatene lete etter de rette patronene til de gamle riflene med ulike kalibre, og det var ikke helt overraskende at det var en rekke fastkilte og sprukne hylser og kuler blant rekkene. Militsen hadde også vært ute for de samme problemene, men de

⁷⁰ Ibid., 721-26.

⁷¹ Ibid., 728-35.

hadde ikke hatt pretensjonen av at de skulle være en elitestyrke som skulle redde situasjonen, slik som brigadene. I etterkant har ikke hverken historikere eller litteraturen generelt vært nådige mot innsatsen de internasjonale brigadene gjennomførte, og de får somregel stryk. Anekdotisk sett kan det nevnes at de ikke klarte å grave skyttergravene i sikk-sakk, og derfor enkelt ble utsatt for flyangrep. De Sovjetiske myndighetene gjorde det de kunne for å skjule antallet personell fra den røde hær i Spania, og fikk en god del av de til å verve seg i de internasjonale brigadene. De mest åpenbare tilfellene var kommandantene Kléber, Gal, Copic og Walter. Ifølge kilder er det vanskelig å fastsette akkurat hvor mye sovjetisk personell det var i Spania, men det ser ikke ut til å ha vært flere enn 800 samtidig, og at totalen ser ut til å ha vært maksimalt 2150, hvor 600 var ikke-stridende. Det fantes også omtrent 20-40 medlemmer av NKVD, og 20-25 diplomater.⁷²

George Orwell skriver også en del om de internasjonale brigadene og sitt bidrag i Spania gjennom boken *Homage to Catalonia*. Orwell deltar etter hvert i en gruppe med omtrent 20-30 andre britiske menn, utsendt av The British Independent Labour Party, som kjempet ved siden av POUM i borgerkrigen. Orwell beskriver at som i alle kriger, så kan man ende opp med litt forskjellige tvilsomme karakterer, men de engelske var en spesielt bra gruppe, både fysisk og mentalt. Orwell beskriver gruppens opplevelser på frontlinjen som både kjedelige og slitsomme, hvor det ikke skjer så veldig mye i form av stridigheter, men man holdes allikevel våken av utallige alarmer og andre hendelser. Orwell selv innrømmer at han i utgangspunktet ikke visste stort om den politiske situasjonen i Spania, men at han reiste dit for å kjempe mot fascismen. Og om noen hadde spurt Orwell hva han kjempet for, hadde han også svart 'vanlig anstendighet'. Det kommer også frem at Orwell hadde blitt med i POUM militsen ved ren tilfeldighet, og at han kun senere hadde funnet ut om det store mylderet av organisasjoner og ulike initialer som fantes i republikkens rekker.⁷³ Det finnes en rekke ulike beretninger om de engelske brigadene, og det trekkes fram både positive og ikke fullt så positive hendelser. Under forsvaret av Madrid blir den hovedsakelig tyske XI brigaden en målestokk for de andre internasjonale brigadene med sine heldådader, mens det senere blant annet i Andalusia skjedde hendelser med vennlig ild og store tap for brigadene. Det er tydelig at man i de internasjonale brigadene fikk, som Orwell også la frem, veldig varierende frivillige, og deres innsats varierte dermed like mye. De internasjonale brigadene hadde også gjentakende problemer med alkoholmisbruk, tyveri, insubordinasjon og fysisk vold mot

⁷² Ibid., 737-41.

⁷³ Orwell, *Homage to Catalonia*, 21-25.

medsoldater. Noe av dette kan skyldes demoralisering på grunn av lange perioder i skyttergravene, som for eksempel med den britiske brigaden i Jarama våren 1937.⁷⁴

2.4 De frivillige brigadene og rekruttering i Norge

Et annet interessant aspekt som naturligvis må sees på her, er hvem de norske frivillige var, og hvordan rekruttering og lignende fungerte i Norge. Like før julen 1936 ble det sendt et brev fra agenten «Nils» til sekretær Just Lippe i det norske kommunistpartiet (NKP). Brevet lister opp en rekke kandidater for rekruttering til Spania. Brevet ble to år senere beslaglagt av politiet i en razzia. Brevet avslørte at NKP ved starten av 1937 hadde etablert rutiner for verving av nordmenn til Spania. Det nevnes også en rekke egenskaper som ønskes hos de mulige soldatene. Egenskapene som ble sett på som gode var ulik militærerfaring, mekanikerutdanning og andre praktiske ting som trengs i strid. At man også er partivennlig, var et viktig moment. Det var ikke ulovlig å reise ned til Spania i årsskiftet 1936-37, men de første frivillige fra NKP var allikevel forsiktige på sin ferd, gjennom fabrikkerte dekkhistorier. Selv om denne rekrutteringen var arrangert gjennom NKP, var ikke alle som dro nedover kommunister. En person som dro nedover med kodenavn «L» var ikke aktiv kommunist, og reiste alene nedover uavhengig av de andre. De norske frivillige ble sendt til treningsleirer sammen med andre skandinaver. Det var allikevel for få frivillige til å etablere en egen nordisk bataljon, men de frivillige fra disse landene ble ofte plassert i de samme avdelingene. At folk reiste ned var ikke alltid godt mottatt av slekt og familie, og det endte blant annet i at foreldre tok kontakt med NKP og ba innstendig om at deres sønner måtte returneres. En annen frivillig som dro nedover til Spania, var Gunnar Skjeseth fra Kabelvåg. Skjeseth kan nok betegnes som en utypisk representant for de norske frivillige, da han var universitetsutdannet økonom og prestesønn og ellers sett på som svært intellektuell. Skjeseth engasjerte seg aktivt politisk gjennom Arbeiderpartiet, hvor han ble beskrevet som i «ytterste venstre fløy» av AUF.⁷⁵

Det var altså NKP som sto for rekrutteringen i Norge, og de hadde en rekke verveagenter som jobbet for dem, og de hadde etter hvert et omfattende arkiv med informasjon og bilder av de som reiste i regi av partiet til Spania. NKP hadde ansvarlige som sørget for klær, dekkleiligheter, billetter og reiseruter til de frivillige. Disse reiserutene måtte

⁷⁴ Rob Stradling, "English-speaking Units of the International Brigades: War, Politics and Discipline," *Journal of contemporary history* 45, no. 4 (2010): 748-54, <https://doi.org/10.1177/0022009410375253>.

⁷⁵ Jo Stein Moen og Rolf Sæther, *Tusen dager : Norge og den spanske borgerkrigen 1936-1939* (Oslo: Gyldendal, 2009), 81-85.

ofte endres av frykt for politiet. Organiseringen skjedde fra NKP sin side fra Oslo, men de hadde kontakt med en rekke verveceller i hele landet. Gjennom NKPs vervesentral som var operativ fra begynnelsen av 1937 ble alle norske frivillige sluset gjennom for kontroll av motiver, fysikk, militær kompetanse og politisk ståsted. De nasjonale seksjonene av Komintern fikk en månedlig kvote som tilsa hvor mange frivillige de burde skaffe til de frivillige brigadene.⁷⁶

De norske frivillige reiste i begynnelsen med tog gjennom Sverige og Danmark, for så å dra med båt fra Esbjerg til Antwerpen eller Dunkerque og deretter med tog til Paris. Senere reiste mange gjennom Tyskland til Paris. Etter hvert ble København knutepunktet for den hemmelige Spania-trafikken i Norden, og mange skandinaviske frivillige reiste gjennom byen på tur til Spania. Ved ankomst i Paris ble de frivillige undersøkt av en lege, før de signerte en kontrakt uten tidsavgrensning. De fleste norske frivillige havnet i 11. internasjonale brigade, sammen med tyskere, østerrikere nederlendere og andre skandinaver. Kommandospråket i denne brigaden var tysk. Det havnet også noen i den engelskspråklige 15. brigade. Etter hvert skulle ikke-internensjonsavtalen sette en stopper for reiser mellom Frankrike og Spania, og grensen mellom landene ble sperret i slutten av februar 1937. Både Norge og Sverige la frem forslag til lover for å forby frivillige å reise til Spania. Den 19. mars, ble den norske loven vedtatt enstemmig i Stortinget.⁷⁷

En annen karakter som meldte seg til tjeneste som frivillig i Spania, var Johan Wesselvold (51 år) fra Røros. Wesselvold var en kjent skikkelige i Røros, og representerte NKP i herredsstyret på Røros. Wesselvold var en aktiv forkjemper for å sende frivillige til Spania, men fant etter hvert ut at dette ikke holdt og endte med å dra ned til Spania våren 1937. Johan hadde gode erfaringer fra før som kunne komme godt med i Spania, han var tidligere artillerist, og var godt kjent med sprengstoff fra gruvene i Røros, dette gjorde at han ble ansett som en god soldat tross sin høye alder. Wesselvold endte opp i en av elitebatteriene i Spania, hvor de frivillige holdt en særdeles høy standard militært. Artilleribatteriet til Wesselvold ble sendt dit behovet var størst på fronten. Lise Lindbæk kom over Johan og andre frivillige en sen septemberdag i 1937, blant den var det en nordmann som hun kalte for «Dovregubben», som ble Wesselvolds tilnavn.⁷⁸

Brigadene er som vist her tydelig igangsatt av Komintern og Sovjetunionen (samt de lokale kommunistpartiene), men de viser allikevel ikke evnen til å ha fullstendig kontroll på

⁷⁶ Ibid., 88-89.

⁷⁷ Ibid., 91-93.

⁷⁸ Ibid., 98-99.

situasjonen på grunn av de geografiske, politiske og språklige utfordringene. Sovjetunionen måtte med nødvendighet trå varsomt for å ikke risikere en politisk reaksjon både fra fascistene, men også andre stormakter i Europa som Storbritannia. Med dette ble deres bidrag til brigadene begrenset, og mulighetene for at de internasjonale brigadene skulle utgjøre en såpass stor forskjell på den republikanske siden at de sikret en seier, var utenkelig. Allikevel kan det tenkes at den politiske propagandaverdien for de internasjonale brigadene hadde stor verdi for Sovjetunionens tankegang om global kommunisme, og den ble brukt for det den var verdt. Fra Norge sin side, er det ganske individuelt hvem som melder seg som frivillige, og dette reflekteres gjennom de ulike eksemplene som er trukket frem her. Man får alt fra de som har ingen krigserfaring, men masse ideologisk motivasjon, til de som også innehar en god del militær erfaring som kommer godt med i kampen mot Franco, sånn som «Dovregubben».

Grunnene for at frivillige meldte seg og reiste for å kjempe mot Franco var varierte, men det gjaldt i hovedsak enten ideologisk overbevisning, eller et ønske om å kjempe mot fascistene, noe man kan betegne som anti-ideologi. Mange så på striden i Spania, som noe større og kampen mot fascistene, og til dels kampen for kommunistene, som de to hurtig fremvoksende ytterliggående ideologiene på 1900-tallet. Rekrutteringen traff også bredt, og det kan nok tenkes at de tok alle som var villige i en såpass prekær situasjon som den spanske borgerkrigen etter hvert ble.

2.5 Francos frivillige

Det som kanskje ikke er snakket så mye om, i det store bildet, hvor den internasjonale brigade har fått det meste av publisitet, er de frivillige som meldte seg for Franco. Som vi har vist tidligere, var det tendenser til like stor sympati for den fascistiske sak, som for den kommunistiske, og begge sider mottok støtte fra flere nasjoner. Selv om ikke så mange nasjoner støttet fascistene direkte, vegret også mange seg for å støtte kommunistene og den republikanske siden. På Francos side fantes det en rekke frivillige som dro for ulike grunner, det kunne være katolikker, folk som var overbevist om fascismen, men også eventyrere. Disse kategoriene var de vanligste blant frivillige for Franco. Eksempler på frivillige som meldte seg, er blant annet Vincent Patriarca fra USA, som meldte seg i det nasjonalistiske flyvåpenet i august 1936. Han ble skutt ned i september 1936 over republikansk territorium, og ble brukt som bevis for at det fantes frivillige blant Francos tropper ovenfor League of Nations. Patriarca var ikke spesielt fascistisk eller ideologisk overbevist, men han var veldig

interessert i fly, og ifølge han selv var dette grunnen til at han meldte seg for nasjonalistene. Det fantes en rekke flyvere i det nasjonalistiske flyvåpenet, blant annet fra USA, England og Irland. Frank Thomas, var enda en engelskmann som meldte seg for Franco som endte opp på frontlinjene i nasjonalistenes legion. Thomas fortalte om hard disiplin i legionen, selv om de utenlandske frivillige slapp unna det verste av den. Frank Thomas forteller også om flere medlemmer i den utenlandske legion, og nevner blant annet en ungarsk katolsk misjonær, flere franskmenn, en tsjekkosllovak og flere hvite russere. Thomas og hans avdeling kjempet i de fleste av de store slagene omkring fronten ved Madrid frem til han ble smuglet ut av Spania i 1937. Like etter Thomas hadde forlatt Spania, i oktober 1937, ankom Nugent Bull, en 29-årig australier til den spanske fremmedlegion. Ifølge historiske uttalelser visste han ikke mye om den spanske politikken, men møtte opp for å beskytte den katolske kirken mot kommunisme.⁷⁹

Dette er noen eksempler på at det også fantes en rekke frivillige som kjempet på den nasjonalistiske siden i konflikten, selv om de ble overskygget av bidragene av utenlandske tropper fra Tyskland og Italia. Men det viser at det fantes sympati for begge sider i denne konflikten, og både folket og Europa var delt i hvem de burde støtte.

⁷⁹ J. Keene og G. Jackson, *Fighting for Franco: International Volunteers in Nationalist Spain During the Spanish Civil War, 1936-1939* (Leicester University Press, 2001), 94-106.

3.0 Hoveddel med kilde- og litteraturanalyser

Når det kommer til hoveddelen og analysen i denne oppgaven er det nødvendig å ta hensyn til den forskningsøkonomiske situasjonen. Da det er begrenset med tid, er det rett og slett ikke mulig å gå igjennom et stort antall med materiale, og man er nødt til å velge ut enkelte kilder og enkelte tidspunkt i løpet av den spanske borgerkrigen. Fokuset vil være på avisenes fremstillinger, og her vil det hentes materiale fra både forholdsvis venstreorienterte aviser, og høyreorienterte aviser. Det var på dette tidspunktet mye større (og tydeligere) politisk vinkling i avismaterialet enn det er nå i 2022.

1930-tallet var en tid hvor den moderne pressen tok form, og en tid hvor den orienterte seg mot et bredt publikum. I mellomkrigstiden var også partipressen det dominerende systemet, og de fleste aviser hadde en tydelig politisk forankring. Det var såpass rift om partiavisene at ved splittelse av politiske parti var det kamp om hvem som skulle få beholde de etablerte avisene, og det resulterte omtrent alltid i at de nye partiene opprettet egne aviser.⁸⁰ Det var også et sterkt preg av polarisering langs de ideologiske skillelinjene på denne tiden, også i avisene. Eksemplifisert blant annet av splittelsen av Arbeiderpartiet når diskusjonen om å bli medlem i Komintern pågikk, og som resulterte i opprettelsen av Norges Kommunistiske parti.⁸¹

Analysedelen vil ta for seg tidsaspektet oktober til desember 1936, en tid hvor det ankom store mengder frivillige og utlendinger til Spania, og hvor det samtidig sto store slag om Madrid. Når det kommer til utvalget av aviser, vil dette være henholdsvis Aftenposten, Arbeiderbladet, Ny Tid, Nationen og Dagbladet.

Aftenposten var på 1930-tallet avis for partiet høyre, og den hadde siden sin opprettelse i 1860 uttrykt en fiendtlig innstilling mot alle nye sosiale bevegelser i utlandet. De var også tidlig ute med å støtte de fascistiske regimene i både Italia, Tyskland og Spania. Deres opplag på 30-tallet var det største i Norge, med omtrent 90 000 trykte eksemplarer.

Arbeiderbladet (nå kjent som Dagsavisen) var på 30-tallet, som navnet antyder en venstreorientert avis med tilknytning til arbeiderpartiet. De hadde på 30-tallet et opplag på ca. 60 000 trykte eksemplarer. Arbeiderbladet var på denne tiden styrt av Martin Tranmæl, som blant annet holdt ved revolusjonære prinsipper, men også var aktiv i den norske arbeiderbevegelses arbeid fra revolusjonær til reformistisk politikk. Arbeiderpartiet, som var Arbeiderbladets politiske avis var medlem Den kommunistiske Internasjonale.

⁸⁰ Rune Ottosen, Helge Østbye, og Lars Arve Røssland, *Norsk pressehistorie*, 2. utg. ed., Samlagets bøker for høgare utdanning, (Oslo: Samlaget, 2012), 75.

⁸¹ Svernig Høy, *Pressen mellom teknologi og samfunn* (Universitetsforlaget, 1995), 358-59.

Ny Tid var en avis fra Trondheim som betegnet seg selv som «arbeiderorgan for det nordenfjeldske Norge», og var på 30-tallet avis for Norges Kommunistiske Parti. Avisen hadde et opplag på 3-5 000. De markerte seg som en kompromissløs motstander av både nazismen og fascismen på 30-tallet.

Nationen var en avis basert i Oslo og i hovedsak en riksavis for bøndene og distriktene. De hadde på 30-tallet et opplag på ca. 20-25 000. På 30-tallet ble Nationen med ledelse av Thorvald Aadahl en nasjonalistisk avis, som blant annet argumenterte for at bondebevegelsen måtte samarbeide med høyrreradikale krefter for å demme opp mot Sosialismen. Avisen var på mange måter antisosialistisk preget Nationen var partiavis for bondepartiet.

Dagbladet startet sin avis i Oslo som et radikalt opposisjonsorgan, og var parti-avis for Venstre. Med redaktøren Ragnar Vold i spissen var Dagbladet på 30-tallet en skarp kritiker mot nazismen i norsk presse. Som avis var Dagbladet en blanding av kvalitet og sensasjonsnyheter. Avisen hadde et opplag på 10-12 000 på 30-tallet.

3.1 Aftenposten, 02.12.1936

Aftenposten har den 2. desember i 1936, oppslag om slaget om Madrid på førstesiden, og resterende artikkel i de første sidene av avisen.

Aftenposten rapporterer med oversikten «Storslagets fjerde dag – fremdeles ingen avgjørelse.» Det står også at «Begge parter melder om småseire. Gjensidige beskyldninger for bruk av giftgass og dum-dumkuler.» Artikkelen fortsetter med å omtale at det ikke er noen av partene som har overtaket, og at det ikke kjempes på noen sammenhengende front. Det legges også frem at «man har inntrykk av, at Francos tropper står i en vanskelig situasjon». Aftenposten velger å i hovedsak bruke kilder og siterer hovedsakelig fra Franco og nasjonalistenes side, hvor de kan fortelle at «general Francos tropper i går aftes besatte landsbyen Boadila, 15 kilometer vest for Madrid. Etter hva det meddeles fant man i landsbyen 500 døde militssoldater». Videre henter Aftenposten fra «det offisielle kommunike som er utsendt i natt fra nasjonalistenes hovedkvarter i Salamanca» som forteller om at nasjonalistene har blitt angrepet av regjeringsmaktene som var støttet av «... artilleri, maskingeværer og russiske tanks. Angrepet blev øieblikkelig slått tilbake og nasjonalistene erobret 4 russiske tanks.» I neste setning fortelles det at «På høire og venstre fløi i dette frontavsnitt foretok også regjeringstroppene et fremstøt men blev slått på flukt. Nasjonalistene tok 40 fanger.» I uthevet skrift trekkes det også frem at «Antallet av drepte er

særlig høit. Flere dum-dum-kuler blev funnet på slagmarken». Det siteres også fra Teneriffa radioklubb som melder om at Franco har konsolidert sine stillinger som de intok dagen før på Madrid-fronten. Det siteres også fra Tysk Telegrambyrå, som melder om at «... Francos tropper i går foretok en stor omgående bevegelse med det mål å foreta et omfattende angrep på hovedstaden.» Aftenposten fortsetter på side to å sitere fra nasjonalistenes side, og melder om at «... Angrepet blev ført med den største energi og utpå aftenen var hele det program man hadde satt op blitt gjennomført.» Aftenposten kommer også inn på «De utenlandske frivillige» i et eget avsnitt:

Daily Mails korrespondent ved nasjonalistenes tropper på Madrid-fronten meddeler at regjeringstroppene i Madrid nylig har fått forsterkninger på 15,000 utlendinger. Ifølge Tysk Telegrambyrå skal kringkastingssenderen i Barcelona ha opplyst at det i går kom 500 marxistiske frivillige fra forskjellige land til Barcelona. De blev straks sendt videre til hovedstaden som forsterkning for den internasjonale brigade. --- Tysk Telegrambyrå har sendt en meddelelse, i hvilken det kategorisk benektes, at tyske tropper er sendt til Spania. Det dreier sig, heter det, også denne gang om ondsinnede og fantastiske beskyldninger efter den gamle russiske opskrift at man ved falske meddelelser om andre skal forsøke å dekke over at russerne selv har sendt tusenvis av soldater.

I Aftenposten er det verdt å bemerke seg at det meddeles utelukkende enten fra Francos tropper, eller fra Tysk Telegrambyrå i denne nyhetsartikkelen.⁸²

3.1.1 Analyse av Aftenposten 02.12.1936 – «Storslagets fjerde dag – fremdeles ingen avgjørelse»

Aftenposten rapporterer med store forsideoppslag om den spanske borgerkrigen i sin avis. Utgangspunktet og åpningen av avisartikkelen i Aftenposten fremstår som i alle fall noe nyansert, i at den melder om at begge parter har hatt små seire, men også at begge kommer med beskyldninger om bruk av ulovlige krigsmidler. Kilden fremstår derfor ikke tydelig som at den støtter den ene siden, eller den andre. Ser man derimot nærmere på hvor Aftenposten velger å hente de kilder de rapporterer fra, ser man tydeligere tegn på at det som rapporteres ikke nødvendigvis er så nyansert eller reflektert som det muligens burde ha vært. Det er allikevel greit å ha i tankene at det også var mindre krav til slikt blant datidens journalister. Utover i artikkelen legges det desidert størst vekt på å kommentere Franco og hva han har gjort, blant annet hvor de har funnet mange døde militssoldater og at de hadde slått tilbake et angrep og erobret russiske stridsvogner. De rapporterer også fra Francos kilder om at det er funnet dum-dum kuler (ekspanderende ammunisjon), noe som legger tydelige beskyldninger på den republikanske siden av striden. Det ligger også i kortene når det trekkes frem at det ble

⁸² "Storslagets fjerde dag - fremdeles ingen avgjørelse.," *Aftenposten* (Oslo, Norge), 02.12 1936, 1-2.

erobret russiske tanks, at man er tydelig på at motparten får støtte fra Sovjetunionen. Hele kilden frem til de omtaler de internasjonale brigadene vitner om at enten så har man ved en tilfeldighet valgt å bare velge kilder som omtaler krigen fra Franco og nasjonalistenes ståsted, eller så er det et bevisst valg. Med tanke på den politiske høyreorienteringen til Aftenposten er det ikke urimelig å trekke konklusjoner til at dette dreier seg om et bevisst valg, enten fra redaktøren og avisens overordnede retningslinjer, eller journalisten. Det er naturlig å tenke seg at enhver journalist ansatt i Aftenposten i hovedsak vil være noen som følger den generelle linjen til Aftenposten når det kommer til både politisk og ideologisk overbevisning.

3.1.2 Analyse av Aftenposten 02.12.1936 – «De utenlandske frivillige»

Aftenposten er inne på de frivillige i de internasjonale brigader i et eget avsnitt, og her får vi også få et innsyn i hvordan og hva som betegnes som frivillige i den spanske borgerkrigen. Om man ikke har lest disse avisene før, men er kjent med den spanske borgerkrigen og hvordan den omtales i moderne historie, får man et helt annet syn på ting. Det som under krigen ble omtalt som «frivillige» fra flere hold, blant annet fra Tyskland, Italia og Sovjetunionen, omtales med stor overbevisning som faktiske frivillige i flere aviskilder, som også inkluderer dagens Aftenposten. Aftenposten melder, via Daily Mails korrespondent ved nasjonalistenes tropper om at regjeringstroppene i Madrid har fått forsterkninger på 15000 utlendinger. Det er interessant at det her skrives utlendinger, og ikke brukes andre begrep som for eksempel frivillige, soldater, eller lignende. Begrepet utlendinger i seg selv kan i denne sammenhengen sees på som et negativt begrep, da det pågikk en heftig debatt om innblanding fra utenfor Spania i pressen og ellers blant de vestlige nasjonene. Denne tanken kan også videre sementeres om man leser resten av avsnittet fra Aftenposten, hvor det fortelles via Tysk Telegrambyrå at det har kommet 500 marxistiske frivillige fra forskjellige land til Spania, som ble sendt direkte til den internasjonale brigade. Samme kilde, Tysk Telegrambyrå sier i artikkelen at det kategorisk benektes at det er sendt tyske tropper til Spania, og at dette dreier seg om falske rykter spredd av Russland, for å dekke over at de selv har sendt soldater.

Når man tolker hele denne artikkelen sammenhengende, er det påfallende hvordan Aftenpostens artikkel nevner fra to ulike kilder at det har kommet to ulike antall frivillige til den republikanske siden, men samtidig velger å inkludere en del hvor de benekter at det har vært sendt tyske tropper. Det sies ikke direkte at mannskapsbidragene til den republikanske siden er soldater, men de impliseres sterkt gjennom uttalelsen «skal forsøke å dekke over at russerne selv har sendt tusenvis av soldater». Ordlyden som velges når det bare skrives

«utlendinger» og ikke «frivillige» eller lignende kan få leseren til å trekke egne konklusjoner om at dette dreier seg om bidrag som Russland har sendt, som ikke nødvendigvis er frivillig, men soldater. Det legges også til at det dreier seg om *marxistiske* frivillige i rapporten fra Tysk Telegrambyrå, som også kan være med på å implisere innblanding fra Russland.

Det er vanskelig å konkludere med om det er Aftenposten alene som har vært med på å vinkle saken slik som dette. Deres valg av kilder, er jo uten tvil noe de selv har stått for, og der fremstår de tydelig som høyreorienterte med tanke på at de velger å benytte seg av Daily Mail, som har vært kjent for å være tilbørlig til å støtte fascistene i Europa.⁸³

At korrespondenten også følger de nasjonalistiske troppene, er jo en ganske tydelig pekepinn på hvilken vinkling denne kilden har. At en britisk avis velger å følge nasjonalistene er heller ikke helt uhørt, da briter generelt var tilbørlige til å støtte fascistene over kommunistene i denne sammenhengen. De andre kildene som Aftenposten refererer til er Tysk telegrambyrå, som i 1936 uten tvil er en fascistisk nyhetskilde med tanke på at Hitler og nazistene overtok makten i 1933, og samtidig tok kontroll over pressen. Det er her gjort bevisste valg på hvilke kilder man velger å benytte seg av for å rapportere om krigen, og de alle viser seg å være høyreorienterte eller til støtte for Franco. Sett i et moderne lys fremstår artikkelen veldig unyansert, og den stemmer samtidig med Aftenpostens historiske tilhørighet til den politiske og ideologiske høyresiden.

Det viser seg også gjennom artikkelen at man gjennom forskjellige ordvalg hvordan man både direkte og indirekte velger å vinkle denne saken. Om dette er gjort bevisst eller ubevisst er tilnærmet umulig å si. Det åpner seg også et spørsmål om hvorvidt dette er gjort hos Aftenposten, eller i en av de tidligere leddene, med tanke på at dette rapporteres videre fra andre korrespondenter og nyhetsbyråer, som også har hatt sin mulighet til å velge og vinkle sin historie akkurat slik som de selv vil. Det er med andre ord mange ledd denne avisartikkelen har vært igjennom før den havnet i avisen, og det er uten tvil en stor sjanse for at disse alle har vært med på å endre historien i stor grad. Det er også et problem at avisen bare velger å benytte seg av enkeltkilder for sine påstander, i alle fall sett fra et moderne standpunkt. Det er store rom her for at ting utelates, samtidig som det er tydelig at enkelte ting settes søkelys på. At Aftenposten velger å vinkle dette kun fra nasjonalistisk ståsted, betyr ikke nødvendigvis at avisen er fascistisk, da det på 30-tallet pågikk relativt effektiv fascistisk propaganda som overbeviste om at kommunismen og Sovjetunionen var en mye

⁸³ "Don't damn the Daily Mail for its fascist flirtation 80 years ago," 2011, accessed 13.05, 2022, <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2011/dec/06/dailymail-oswald-mosley>.

verre ideologi. Som nevnt i den historiske konteksten, var det mange som heller lente mot å støtte nasjonalistene/fascistene i Spania, da de fremsto som et bedre alternativ enn kommunistene – om man måtte velge. Dette endret seg selvfølgelig i løpet av andre verdenskrig.

3.2 *Aftenposten 14.12.1936*

Aftenposten melder på side seks i denne avisen at en «Spansk regjeringsubåt senket. 45 Druknet.» og at «Franco bebuder avgjørende fremstøt mot Madrid». Hva som derimot står frem som spesielt interessant er at en annen type frivillig brigade rapporteres om, med 800 irske frivillige til general Franco: «800 mann som har meldt sig som frivillige for å kjempe sammen med general Francos tropper innskibet sig i dag i Galwai på et skib som var chartret for anledningen. De utgjør en avdeling av general o’Duffys irske brigade.»⁸⁴

3.2.1 *Analyse av Aftenposten 14.12.1936 – «Spansk regjeringsubåt senket. 45 Druknet. – Franco bebuder avgjørende fremstøt mot Madrid.»*

Når aviskildene velger å skildre frivillige, er det ikke nødvendigvis den internasjonale brigade som omtales. Dette er også tydelig i de avisene og tidsaspektet som er satt for denne analysen. Aftenposten velger ikke å vie plass til de internasjonale brigadene eller bidrag til de republikanske styrkene, men velger heller å trekke frem at det har meldt seg 800 frivillige fra Irland som har meldt seg for å kjempe med General Franco. Her får vi høre om o’Duffys irske brigade, som er en særdeles interessant aspekt, da man gjerne i moderne sammenhenger tenker på de internasjonale brigadene når man hører om frivillige brigader i Spania. At Aftenposten velger å trekke frem dette, istedenfor å snakke om de internasjonale brigadene eller frivillige på den republikanske siden, kan være en bevisst handling fra Aftenpostens side for å vise at det finnes utenlandsk frivillig støtte også for Franco og nasjonalistene/fascistene. Også verdt å merke seg at Aftenposten her stiller ingen spørsmål om hvorvidt dette reelt er frivillige eller ikke, da det fremstår som bare en informasjonskolonne. Det står ingenting om hvem som er kilden i denne sammenhengen, og det er heller ikke sikkert om denne informasjonen stemmer. Ideologisk og politisk sett er det i tråd med hva Aftenposten har vist tidligere da de velger å opprettholde fokuset på Francos side. At det skildres frivillige på Francos side fremstår som særdeles interessant. For Franco er disse frivillige fra Irland uten

⁸⁴ "Spansk regjeringsubåt senket. 45 druknet. - Franco bebuder avgjørende fremstøt mot Madrid.," *Aftenposten* (Oslo, Norge), 14.12 1936.

tvil en viktig puslebrikke i hans politiske og ideologiske justifikasjon for å gå til krig, og for å legitimere sin krigføring. Aftenposten spiller her en rolle i å få spredt dette.

3.3 Aftenposten 15.12.1936

Den 15. desember nevner Aftenposten igjen de internasjonale brigadene, og i denne sammenhengen gjelder det splittelsene i «Folkefronten». Her rapporteres det om at splittelsen blant de ulike partiene har blitt så stor at «politiske kommisærer i går holdt tordentaler for Madrid-militsens stormtropper, både for spanierne og for den internasjonale brigade, og advarte dem mot enhver befatning med trotskyistene i Katalonia.»⁸⁵

3.3.1 Analyse av Aftenposten 15.12.1936 – «Folkefronten»

Det står ikke så mye om de internasjonale brigadene og de frivillige i Spania i denne dagens Aftenposten, men det er allikevel interessant at de velger å inkludere det i avisen.

Aftenposten trekker her frem at det er rifter og uro blant «Madrid-militsens stormtropper», som også inkluderer den internasjonale brigade. Som kjent, var det høyst reelt at det eksisterte veldig store rifter på den republikanske siden mellom alle de ulike politiske ideologiene, partiene og partene ellers. Men man kan godt debattere om en slik nyhetsartikkel ville vært å finne i en venstreorientert avis, da den selv om sannsynligvis sann, er med på å skape et inntrykk av at ting ikke er helt under kontroll på den republikanske siden. Det er naturlig å tenke at kilden de her har benyttet seg av ikke nødvendigvis er positiv til den republikanske siden av konflikten, og det kan tolkes som at denne artikkelens hovedformål er å tegne «Madrid-militsen» i et (om enn realistisk) negativt bilde. Kilden gir også et inntrykk av at venstresiden er kontrollert av politiske kommisærer, gjerne fra Sovjet. De indre konfliktene blant den republikanske siden var et uromoment som ikke spilte til deres fordel i den spanske borgerkrigen, og det kan tenkes at kildene Aftenposten bruker har en interesse av å få frem dette for å gi verdensbefolkningen et negativt syn på blant annet den internasjonale brigade. Skal man tolke det som rapporteres fra et moderne ståsted, vet man jo nå at for å overbevise mennesker ideologisk bør man ikke gjøre det alt for tydelig hva man egentlig prøver å overbevise om, men heller gjøre det indirekte og forsiktig. Ordvalg som «tordentaler» er også med på å legge settingen fra Aftenposten, og betyr så mye som «tordnende, voldsom straffetale; skjenn» ifølge det norske akademis ordbok. Det som rapporteres har også vært kjent gjennom nyere historieforskning, men at Aftenposten velger å

⁸⁵ "Folkefronten," *Aftenposten* (Oslo, Norge) 1936.

publisere det i tråd med deres ideologiske og politiske tilknytning, kan tilsi at de forsøker å konstruere sin egen historie om de to partene i konflikten.

3.4 Aftenposten 18.12.1936

Aftenposten har en særdeles stor dekning av de internasjonale brigader, og skriver på forsiden i denne dagens avis om hvem «general Kleber» som leder de internasjonale brigader ved Madrid er for noen. Skikkelsen General Kleber omtales som en brikke for å «bringe journalistene på villspor». Det skrives også om russiske skip som:

... Har efterhånden landsatt 3000 «frivillige» russere, plukket ut av Russlands beste regimenter. De danner ryggraden i 11. og 12. Internasjonale Brigader, og forsvarer nu det nordlige område ved Madrid, hvor general Francos press er sterkest. De er utstyrt med helt moderne våben og har hundrer av stridsvogner med sig.⁸⁶

3.4.1 Analyse av Aftenposten 18.12.1936 – «Hvem er General Kleber?»

Det skrives gjentagende om de internasjonale brigader i Aftenposten. Noe som er ganske interessant at de vies så mye spalteplass i en høyreorientert avis til de internasjonale brigadene, og det kan være en del av Aftenpostens overordnede ideologiske/politiske strategi eller føringer for den spanske borgerkrigen General Kleber (Manfred Stern) omtales i artikkelen, og det at han brukes for å bringe journalistene på villspor, vitner ikke akkurat om at han omtales i positivt øyemed, selv om han enkelte ganger ble betegnet som en helt for sin ledelse av de internasjonale brigadene i Madrid. I denne sammenhengen er det ikke vanskelig å tolke Aftenpostens syn på de internasjonale brigader, hvor det er spesielt merkbart at ordet frivillige står i anførselstegn. Dette er et tydelig grep gjort av journalisten, som jo blir enda tydeligere når det umiddelbart kommer frem påstander om at de er «plukket ut av Russlands beste regimenter». Hva Aftenposten baserer dette på, er ikke tydelig i artikkelen, og det er som det meste av avisartikler på denne tiden heller ikke verifisert av flere kilder. Det påstås også at disse utgjør «ryggraden i 11. og 12. Internasjonale Brigader», som tilsier for det første at de internasjonale brigadene absolutt ikke er frivillige, men også at det frivillige bidraget ikke er mye annet enn symbolsk eller uviktig. På denne tiden var ikke dette allment kjent, og det har jo selvsagt rot i virkeligheten at det fantes mange sovjetiske soldater i de internasjonale brigadene, og det er senere vist at stridsdyktigheten til de frivillige elementene i den internasjonale brigade ikke var særdeles god, mye på grunn av både manglende trening og utstyr. At man velger å konsentrere seg om dette aspektet når man velger å publisere om de mye omtalte internasjonale brigadene kan nok være på grunn av den identitet journalisten

⁸⁶ "Hvem er General Kleber?," *Aftenposten* (Oslo, Norge), 18.12.1936.

har, og hva han/hun identifiserer seg med i forhold til konflikten, men også hva Aftenpostens redaktør og aftenposten som gruppe har konkludert med. Nyheter om den spanske borgerkrigen, de ulike partene, og de ulike hendelsene er heller ikke frie for den subjektiviteten som er iboende i mennesker, og i historien.

3.5 Oppsummerende tanker om Aftenpostens dekning

Aftenposten som en høyreorientert politisk avis, ser ut til å holde seg i sitt politisk-ideologiske spor, og velger noen interessante virkemidler for å oppnå deres versjon og tolkning av de historiske hendelsene som foregår i Spania. Når de velger å oppgi hvilke kilder de har brukt for sine nyhetsartikler, så dreier det seg utelukkende om kilder som er positive eller støttende til Franco og nasjonalistene, gjennom for eksempel korrespondenter fra Daily Mail, eller gjennom Tysk Telegrambyrå. Et søk etter frivillige og Spania i Aftenpostens aviser i denne tidsperioden viser også at det velges å trekke frem en helt annen form for frivillige enn den internasjonale brigade, gjennom irske frivillige som velger å kjempe for Franco. I denne artikkelen skrives ordet frivillig uten anførselstegn, når det er snakk om tropper til Franco, mens det i en senere artikkel omtales «frivillige» med anførselstegn når det snakkes om bidrag til den internasjonale brigaden. Dette er et godt eksempel på at enten så har Aftenposten vært farget av sine føringer, sine subjektive tolkninger eller så er kildene de velger å bruke det. De frivillige spesifiseres også som marxistiske, men også utlendinger i artiklene til Aftenposten. Disse begrepene er jo ikke i utgangspunktet negative, men de er negativt ladet sett i konteksten den spanske borgerkrigen, med tanke på at det som nevnt tidligere ble heftig diskutert hvorvidt det skulle være noen form for utenlandsk intervensjon i borgerkrigen. Marxister var også under sterkt negativt trykk av den høyrevennlige eller fascistiske opinionen i Europa på denne tiden. Det tegnes også et bilde hvor den republikanske militsen og de internasjonale brigadene er preget av indre konflikter.

Aftenposten fremstår generelt ganske partisk i sitt utvalg av kilder, og hva de velger å gjengi. Her fokuseres det gjerne på de negative eller negativt ladede aspektene av de frivillige på republikansk side, mens de gangene det nevnes frivillige på nasjonalistisk side, er det ikke den samme ordlyden. Aftenposten fremstår derimot som noe nøytral i sin fremstilling, men ikke sett i et moderne lys. Man kan spørre seg hvorfor Aftenposten velger å konstruere denne fremstillingen? Dette er et komplisert spørsmål, som kan være vanskelig å konkludere med, men det kan ligge i den gruppeidentitet som journalistene og de ansatte i Aftenposten har, og har hatt historisk sett. Det er viktig å tenke på at på denne tiden var ikke linjene mellom

fascister og kommunister så tydelige som de er nå, og den spanske borgerkrigen var den første store konflikten som ga begge disse ideologiske sidene stor pressepublisitet. Aftenpostens dekning bærer preg av å lene mot høyresiden, som de også er definert som historisk.

Det bildet som dannes av Aftenpostens dekning er at de frivillige og de internasjonale brigader er preget av indre konflikter, og ikke er reelt frivillige eller effektive. I den samme settingen, sier Aftenposten at Francos nasjonalister derimot får reelle frivillige til sin kamp, samtidig som at de til enhver tid ligger an til å vinne, selv om motstanderen bruker utenlandske soldater, utstyr og «dum-dum-kuler».

3.6 Arbeiderbladet 01.11.1936

I denne dagens avis fortelles det om kampene omkring Madrid, og det meldes om at «Oprørernes angrep blir svakere»

Fra Madrid er det i dag utsendt følgende offisielle kommunike: På Madridfronten har oprørerne øvd et sterkt trykk på det avsnitt som forsvares av den internasjonale brigade ... Regjeringstroppene motstod angrepet ... På de fleste fronter kan man merke at oprørernes angrep blir svakere. Det ser ut til at oprørstroppene ikke overalt har forbindelse med hverandre.⁸⁷

3.6.1 Analyse av Arbeiderbladet 01.11.1936 – «Oprørernes angrep blir svakere»

Arbeiderbladet gir en interessant kontrast til Aftenpostens dekning av den spanske borgerkrigen i dette tidsrommet. Dette fremkommer allerede i tittelen når nasjonalistene og Franco blir betegnet som «oprørerne». Det trenger vel ikke å nevnes spesielt at å kalle de opprørere er en mye mer negativt ladet begrep enn Aftenposten som bruker et relativt nøytralt «nasjonalistene». Dette er kanskje ikke så overraskende da Arbeiderbladet er en politisk tilknyttet avis tilhørende Arbeiderpartiet på venstresiden. Arbeiderbladet var allikevel ikke direkte tilknyttet kommunistene, som er en distinksjon som er grei å notere seg. Kildevalget er allikevel, og helt i tråd med politisk og ideologisk tilhørighet på venstre-høyre-skalaen. Her velger Arbeiderbladet å sitere «Fra Madrid», hvor det på denne tiden er republikansk kontroll. At nasjonalistene betegnes som opprørere, og at det understrekes at det er fra Madrid det «offisielle kommunike» utsendes fra, så kan man tenke at avisen mener at republikanerne er den legitime side i konflikten, da det i Aftenposten meldes om like offisielle meldinger fra nasjonalistene.

Den internasjonale brigade får også mer skryt i Arbeiderbladet, enn den har fått i Aftenposten. I Aftenposten får man det til å høres ut som om de ikke har særlig kontroll

⁸⁷ "Oprørernes angrep blir svakere," *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 01.11.1936.

hverken innad i rekkene, eller som stridende ved fronten. Her rapporteres det om at de har motstått «sterkt trykk på det avsnitt som forsvares av den internasjonale brigade». Like etter forklares det også at regjeringstroppene (og da tolket som den internasjonale brigade) motstod disse angrepene. Dette er omtrent motsetningen til det Aftenposten prøver å få frem, og er et godt eksempel på hvor sterk partitilhørigheten var på 1930-tallet. Det er også en stor kontrast når det gjelder rapporter om hvordan slagene utarter, og hvordan fronten i Madrid utvikler seg. Aftenposten melder om at nasjonalistene slår tilbake republikanske slag, og at det er «småslag» uten endelige avgjørelser. Arbeiderbladet melder derimot om at «oprørernes angrep blir svakere» som er med på å indikere at nasjonalistene sliter. Når vi ser kontrastene her, fremstår både Aftenposten og Arbeiderbladet mer som ideologisk propaganda, enn nyhetsartikler sett i dagens lys.

At begge parter hadde seire på sine sider i stridene om Madrid er det ikke tvil om, så det er ikke slik at man kan påstå at den ene kilde snakker sant, mens den andre ikke gjør det. Det man derimot kan reflektere og debattere i denne sammenheng er hvilket narrativ de ulike avisene velger å presentere oss. Kildene som Arbeiderbladet velger å benytte, ser ut til å rapportere det samme som Aftenposten i enkelte aspekter, bare for den motsatte part. I denne artikkelen er det rapportert at «det ser ut til at oprørstroppene ikke overalt har forbindelse med hverandre», hvor det i Aftenposten heller trekkes frem at det ikke er kontroll i rekkene blant den internasjonale brigade. Man blir igjen gjort klar over at det er snakk om mange, og ikke minst ukjente ledd denne historien har passert igjennom, før den ender opp i Arbeiderbladet. Den har uten tvil en rot i virkeligheten, og det som faktisk skjedde, men måten artikkelen fremstilles på er sterkt farget av den identitet Arbeiderbladet har opparbeidet seg, både i hvilke kilder de bruker, hvor de henter sin informasjon på og hvordan det ordlegges.

3.7 Arbeiderbladet 02.12.1936

Arbeiderbladet melder denne dagen med stort forsideoppslag at «Oprørerne bruker giftgass – Den store offensiv mot Madrid endte med en betydningsfull seier for regjeringstroppene.» Det fortsettes i artikkelen om bomber som avslapp hvit damp, og det beskrives som gassangrep. Artikkelen skildrer de internasjonale brigadenes tiltak, blant annet mot gassen: «Av frykt at oprørerne i desperasjon nu skal gå over til å bruke gass, er den internasjonale brigade blitt utstyrt med gassmasker, og «gass-søkere» er anbragt i de forreste linjer. I casa

del Campo gjorde den internasjonale brigade en omgående bevegelse og gikk på med bajonettene, så opprørene blev tvunget til bake til sine reserve-skyttergraver.»

Artikkelen fra Arbeiderbladet rapporterer også at «Daily Mails korrespondent ved opprørernes tropper på Madridfronten meddeler at regjeringstroppene i Madrid nylig har fått forsterkninger på 15,000 utlendinger.»⁸⁸

3.7.1 Analyse av Arbeiderbladet 02.12.1936 – «Opprørerne bruker giftgass – Den store offensiv mot Madrid endte med en betydningsfull seier for regjeringstroppene»

Arbeiderbladet presenterer i denne artikkelen flere ulike ting å ta tak i. Førstnevnte del, som lyder «oprørerne bruker giftgass – Den store offensiv mot Madrid endte med en betydningsfull seier for regjeringstroppene» - tar opp lignende temaer som Aftenposten, hvor vi tidligere har sett beskyldninger om dum-dum kuler og gass fra begge sider. Samtidig spilles offensiven mot Madrid av som «småseire» for begge parter hos Aftenposten. Her kan man virkelig begynne å få bekreftelse på at det som virkelig har hendt, ikke kan vites nøyaktig gjennom historien, og definitivt ikke av å lese dagens aviser. Avhengig av hvilken avis man velger å lese, får man servert to ulike varianter (av det som antagelig er samme hendelse). Minnene som fortolkes her, har fått to konklusjoner. Begge kan påstås å være like korrekte sett i kildens lys, men de kan også være like feil. Vi kan igjen stille spørsmålene om det er Arbeiderbladet som velger å vinkle saken slik, eller om det er deres kilde som gjør det?

Vi har trossalt vært igjennom en rekke fortolkninger og gjenskapelser av historien før den har havnet på trykk. Det er nok mest tilbøyelig å tenke at dette igjen dreier seg om en både-og-situasjon, hvor Arbeiderbladets identitet som gruppe, og redaktørens føringer har bestemt hvilket materiell man skal benytte seg av. Det er gjerne slik at om man tror på en bestemt vinkling av en hendelse, vil man gjerne oppsøke eller lete etter bekreftelse på det man selv er overbevist om. På den andre siden, er kildene som er utvalgt også tydelig bearbeidet før de havnet hos Arbeiderbladet. Konklusjonene blir som kjent, helt ulike om man sammenligner den med Aftenposten. Hos Arbeiderbladet konkluderes det med at nasjonalistene bruker giftgass, mens det hos Aftenposten sies at begge sider beskyldes for giftgass. Arbeiderbladet nevner med ingen ord at «deres» side i konflikten har brukt eller er beskyldt for også å bruke giftgass, og de konkluderer til og med at den andre siden har brukt giftgass. Det fortelles om de internasjonale brigadene at de er blitt utstyrt med gassmasker fordi de er redd opprørernes desperasjon skal gjøre at de tar i bruk gass. Dette avsnittet kan

⁸⁸ "Opprørerne bruker giftgass - Den store offensiv mot Madrid endte med en betydningsfull seier for regjeringstroppene," *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 02.12.1936.

tolkes på flere måter, hvor den ene tilsier at den internasjonale brigades motstand mot nasjonalistene er så stor at de er på randen av desperasjon. Det reelle historiske bildet er derimot at den internasjonale brigades stridsdyktighet for det meste var symbolsk, i alle fall når det kommer til de frivillige bidragene. At de internasjonale brigadene også blir utstyrt med gassmasker og gass-søkere er noe man kan stille seg forundret til. Man kan tenke seg at enkelte i de internasjonale brigader fikk utlevert dette, men det lar kilden være opp til fantasien å bedømme, selv om man kan tenke seg at de mener samtlige, noe som ikke ser ut til å stemme med det som moderne historikere har kommet frem til med tanke på utstyrsnivået til de internasjonale brigadene og de frivillige. I den moderne litteraturen om brigadene rapporteres det om at de har ulike rifler, tilfeldig utstyr og generelt både lite utstyr og mat. Den internasjonale brigades angrep beskrives også som særdeles heltmodig, hvor de «gikk på med bajonettene». Dette fremstår som en særdeles dramatisk beskrivelse av begivenhetene, og den henter til et behov for en heroisk fortolkning av de internasjonale brigaders innsats mot «oprørerne» i Arbeiderbladets ideologiske narrativ.

3.8 Arbeiderbladet 17.12.1936

Forsidene hos Arbeiderbladet preges igjen av konflikten i Spania med overskriften «Femti oprørsfly angrep MADRID igår. – Fire blev skutt ned resten blev fordrevet.» Fra de påfølgende kampene rundt Madrid, i Casa del Campo-avsnittet, rapporteres det med telegraf om at en bataljon fra den internasjonale brigade støttet av stridsvogner deltok i offensiven. «Og det utspant sig en voldsom kamp. Utpå dagen måtte regjeringstroppene trekke sig tilbake til sine utgangsstillinger». En av de siste avsnittene leser slik:

OPRØRERNE MELDER OM FREMGANG

Oprørernes generalstabskvarter i Salamanca meddeler i det offisielle kommuniqué som er utsendt i går aftes bl.a. at oprørerne på Madridfronten har fortsatt de militære operasjoner som var innledet i Boadilla-avsnittet, og har besatt de stillinger som var opgitt av fienden efter å være hårdnakket forsvart av 8 kompanier av den internasjonale brigade. Fienden efterlot sig bl.a. 32 drepte, 2 kanoner og 75 biler.⁸⁹

3.8.1 Analyse av Arbeiderbladet 17.12.1936 – «Femti oprørsfly angrep MADRID igår – Fire blev skutt ned resten blev fordrevet.»

Den internasjonale brigade blir beskrevet i denne artikkelen, hvor det fortelles at de fikk støtte av stridsvogner. Det utspant seg visstnok en «voldsom kamp» hvor regjeringstroppene måtte trekke seg tilbake. Hvordan kan vi tolke denne delen av artikkelen? Det rapporteres

⁸⁹ "Femti oprørsfly angrep MADRID igår - Fire blev skutt ned resten blev fordrevet," *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 17.12.1936.

ikke nødvendigvis om at den internasjonale brigade vant dette slaget, men når de bruker betegnelsen «voldsom kamp» er det vel nærliggende å tenke at det fremstilles som om at de kjempet hardt mot nasjonalistene, men at de ikke vant. Det beskrives derimot langt ifra som en katastrofe, hvor det står at ikke før «utpå dagen måtte regjeringstroppene trekke sig tilbake til sine utgangsstillinger.» Det skrives ikke noe om hvilke tap den internasjonale brigade hadde, eller hva de faktisk fikk til med sin offensiv. Arbeiderbladet viser her at de velger å rapportere også om hendelser fra borgerkrigen hvor resultatet for «deres part» i krigen ikke nødvendigvis har en stor seier. Det bærer allikevel preg av å være en tendens til å utelate informasjon, eller ikke beskrive den ytterligere fra Arbeiderbladets side. Det står ikke stort om hvorfor regjeringstroppene trakk seg tilbake, eller hva resultatet av de voldsomme kampene ble. Fokuset ligger heller på at de «ikke var noe dårligere» enn nasjonalistene, og at de faktisk var på offensiven. Det kan godt tenkes at en avis som var høyreorientert i denne sammenhengen heller ville ha fokusert på at regjeringstroppene og den internasjonale brigades angrep 'feilet' eller lignende. I det samme tidsrommet, velger ikke Aftenposten å i det heletatt nevne denne offensiven, men velger heller å publisere at det er uroligheter og rifter blant republikanske rekker. Det går igjen at de ulike avisene, avhengig av deres politiske identitet plukker de nyhetsartikler som passer dem best. Leser man da to forskjellige aviser, vil man i mange tilfeller få helt ulike typer artikler, eller artikler som sier to helt forskjellige ting. Uten å konkret kjenne slaget det dreier seg om, er det også ganske utrolig at den internasjonale brigade målte seg med nasjonalistenes styrker i denne sammenhengen, da den moderne historien generelt sett ikke er enig i at deres stridsevne var høy. Det kan godt tenkes at dette ikke dreier seg om internasjonale frivillige derimot, men såkalte «frivillige» rekruttert fra for eksempel Sovjetunionen.

Arbeiderbladet har ikke helt utelatt kilder som rapporterer fra «oprørerne» i sine aviser derimot, noe som er særdeles interessant å belyse. I det siste avsnittet av artikkelen står det at «Oprørerne melder om fremgang» og det siteres et offisielt kommuniqué fra nasjonalistene på dette. I utgangspunktet får en reportasje fra nasjonalistenes side man til å lure på om det passer Arbeiderbladets konstruerte fortolkning av hendelsene, men om man analyserer teksten nærmere kan man allikevel forsøke å forstå hvorfor de velger å inkludere denne paragrafen i avisen. Det første som er verdt å understreke er at Arbeiderbladet kjører den konsekvente linjen om å betegne nasjonalistene som «oprørerne». Det er selvsagt at nasjonalistene selv ikke ville kalt seg dette i et offisielt kommuniqué, og det bekrefter at dette er en del av fortolkningen til Arbeiderbladet og deres redaktør og journalister når det kommer til den spanske borgerkrigen. Det finnes flere tegn som tyder på at Arbeiderbladet har videre

bearbeidet og endret denne kilden til å passe seg og sitt narrativ, hvor de skriver «bl.a. at», noe som i denne sammenheng kan indikere at de har utelatt mye annet av informasjon i nasjonalistenes melding.

Det som følger deretter, er en beskrivelse av at nasjonalistene har vunnet slaget, og tatt over republikanske stillinger. At Arbeiderbladet og journalisten som har forfattet artikkelen velger å inkludere dette, er kanskje på grunn av det store medietrykket som eksisterte i forbindelse med den spanske borgerkrigen. Om nasjonalistene hadde vunnet et stort slag, og dette ble forsøkt bortforklart eller ikke inkludert, ville det direkte diskreditert Arbeiderbladet som nyhetskilde, også for de som ellers har samme ideologiske overbevisning, og samme forståelse av historiene som rapporteres. Det er også en viss makt bak det å rapportere om hendelsene også, for det gir muligheten til å gi deres utgave av hendelsene, hvor de på egenhånd kan tolke og konstruere sin egen versjon å presentere for det norske folk. Hadde de ikke valgt å gjøre dette, ville muligens folk vært nødt til å bare ta en annen avis sin versjon for sannhet, noe som nødvendigvis ikke ville vært et bedre utfall. Ved å ta kontroll over narrativet, får de i alle fall lagt sin egen fortolkning på det. Arbeiderbladet presenterer derfor slaget som om at den internasjonale brigades åtte kompanier forsvarte stillingen «hårnakkert». Det er mulig at nasjonalistene ga de internasjonale brigadene denne anerkjennelsen i sitt kommuniqué, men det er også nærliggende å tenke at dette er noe avisen selv velger å inkludere i sin oversettelse, fortolkning og utarbeidelse av sin artikkel.

3.9 Arbeiderbladet torsdag 31.12.1936

«Brennpunktet ligger fremdeles i Europa» er overskriften for den ene artikkelen om de internasjonale brigadene i Arbeiderbladet denne dagen. Det skrives at «...

Regjeringstroppene fikk våben og fly fra Barcelona og Valencia, og den internasjonale brigade som besto av 8-10,000 revolusjonære fra alle land, viste sig å være et viktig ledd i forsvaret. Oprørernes bombardement av byen førte til store ødeleggelser og til fryktelige lidelser for civilbefolkningen, men dette bare styrket milisens hat og kampvilje.»⁹⁰

Den påfølgende side har også et større oppslag titulert «Oprørsstyrkenes store flertall er utlendinger, sier Litvinov.» (Sovjetisk utenriksminister) som fremstår som en særdeles interessant artikkel. Her er det ikke snakk om de frivillige brigadene på republikansk side, men heller Sovjet som kritiserer «opprørerne», Francos side, for å benytte seg av såkalte frivillige. Underoverskriften leser: «Deres rekruttering, utstyret og transporten gjør det

⁹⁰ "Brennpunktet ligger fremdeles i Europa," *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 31.12.1936.

umulig å tale om en helt frivillig bevegelse.» Denne artikkelen kan ved første øyekast se ut som en artikkel som omhandler de internasjonale brigadene av frivillige, men den omtaler «frivillige» på den andre siden av konflikten, Sovjet går derfor inn for å innføre et forbud mot frivillige i Spania:

Sovjetregjeringen anser det for en ubestridelig kjensgjerning at de oprørsstyrker som kjemper mot den spanske republikanske armé for det overveldende flertalls vedkommende består av utenlandske elementer, og at spanjerne selv spiller den mest ubetydelige rolle. Siden kampene har begynt har oprørsstyrken i hovedsaken bestått av marokkanere og den såkalte fremmedlegion ... Senere er oprørsstyrken forsterket av mange tyske og italienske borgere ... De opplysninger sovjetregjeringen har mottatt om fremgangsmåten ved rekrutteringen av disse utlendinger, deres utstyr med våben og transporten av dem gjør det umulig å påstå at det her dreier sig om en helt frivillig bevegelse. Herved er det skapt en far for freden»

Sovjetregjeringen vil anse det for riktig og ønskelig at det spørsmål om striden i Spania gjelder, blir løst av spanjerne selv. Hvis det er umulig å få fjernet de utenlandske elementer fra de kjempende parters rekke, synes det i alle fall å være fullt berettiget å treffe forholdsregler til å stanse en videre tilgang. Allerede den 4. desember fremsatte sovjetregjeringens representant i London-komiteen forslag om forbud mot såkalte frivillige og kontroll med at et slikt forbud blev respektert.⁹¹

3.9.1 Analyse av Arbeiderbladet 31.12.1936 – «Brennpunktet ligger fremdeles i Europa»

Arbeiderbladet er igjen frempå og understreker på årets siste dag den internasjonale brigades bidrag i konflikten. Med samme mynt understrekes det hvordan opprørerne, som de konsekvent betegnes med, skaper sivile lidelser med sin bombing. Den internasjonale brigades kampvilje er et tema for denne teksten, og det er et interessant moment å drøfte. Fra historisk forskning og litteratur, men også fra tidsvitner er det ofte trukket frem at de internasjonale brigadene var ideologisk motiverte, og hadde høy motivasjon for å kjempe mot fascistene. At deres hat og kampvilje er styrket, er noe som kan virke korrekt i denne sammenheng. Det skapes i alle fall et bilde av den heroiske internasjonale brigade som motstår fascistiske opprørere som skaper lidelse blant de spanske sivile. Det understrekes også at de var et **viktig ledd** i dette, som igjen er med på å forsterke og oppheve deres rolle i konflikten, uavhengig av hvilke reelle resultater de faktisk kan vise til i løpet av konflikten.

I dagens artikkel betegnes de frivillige også som revolusjonære. Det varierer veldig om de internasjonale brigadene betegnes som revolusjonære, kommunister, eller en blanding av alle disse (slik som det var i realiteten). Hva årsaken er for at Arbeiderbladet velger å tegne et slik bilde her er, kan ikke vites med sikkerhet, men det samstemmer godt med deres ideologiske og politiske profil i 30-tallets verdensbilde. For Arbeiderbladet, deres identitet og deres narrativ, er ikke revolusjonære et skjellsord, men heller noe som snakker om en positiv

⁹¹ "Oprørsstyrkenes store flertall er utlendinger, sier Litvinov," *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 31.12.1936.

fremgang og forandring i samfunnet. For andre aviser, kilder og sammenhenger er ikke ordet revolusjonær nødvendigvis noe som er positivt ladet, og det kan tenkes at avisen her er klar over hvilken leserbase de allerede har, og ordlegger seg deretter. Om vi sammenligner artikkelen med det Aftenposten tidligere har bidratt med, så er det ikke at Aftenposten nødvendigvis direkte motsier eller har en annen vinkel enn det Arbeiderbladet har i denne sammenhengen, men det er et veldig tydelig skille i hvor fokuset ligger, og hva som presenteres fra slagmarken. Om informasjonen som kommer fra Spania og borgerkrigen ikke nødvendigvis passer den enkelte avis' identitet og narrativ, er det like enkelt å velge å ikke publisere den eller anerkjenne det som har skjedd, enn å skape sin egen vri på det.

3.9.2 Analyse av Arbeiderbladet 31.12.1936 – «Oprørsstyrkenes store flertall er utlendinger, sier Litvinov.»

Denne artikkelen handler ikke direkte om de internasjonale brigadene, eller «frivillige» sådan, men er en viktig del av ordskiftet i tidens presse og politikk når det kom til hva som var frivillige, og som ikke var det. Som tidligere beskrevet, var det store og åpne konflikter om bidrag fra andre land, og begge parter forsøkte så godt de kunne å skjule sine militære bidrag til konflikten ved å kalle de frivillige, selv om mange var organisert av de respektive land. Det er jo heller ikke fritt for organisering av frivillige i den internasjonale brigade, hvor vi ser at NKP hadde ansvar for å muliggjøre dette i Norge. Gjengivelse av denne artikkelen kan kanskje betegnes under kategorien «angrep er det beste forsvar», hvor Sovjetunionens utenriksminister (og selvsagt Arbeiderbladet i denne sammenheng) forsøker å rette fokuset mot «oprørsstyrkenes utlendinger», istedenfor deres egen involvering med både de internasjonale brigader og ellers på republikansk side. At Arbeiderbladet velger å sitere Sovjetunionens uttalelser, levner forholdsvis liten tvil om dere tilhørighet, i alle fall på måten som denne artikkelen ordlegges. Litvinov gjennom Arbeiderbladet sier blant annet at «deres rekruttering, utstyret og transporten gjør det umulig å tale om en helt frivillig bevegelse.» - noe som for så vidt er veldig sant for frivillige på den nasjonalistiske side, men også veldig gjeldende for den internasjonale brigade og de republikanske styrkene, som er både direkte og indirekte støttet av Sovjetunionen. Arbeiderbladets budskap i denne artikkelen, kan være at Sovjetunionen selv kun bidrar til republikansk side fordi nasjonalistene får betydelige bidrag fra blant annet Italia og Tyskland. Det påstås også i artikkelen at det er i hovedsak utlendinger som kjemper for nasjonalistene, og at det spanske bidraget er ubetydelig. Sovjetunionen ber også om at det opprettes et forbud mot utenlandsk involvering og frivillige i den spanske borgerkrigen.

Hvorfor Arbeiderbladet og Sovjetunionen legger frem dette, kan ha flere momenter. Det kan godt tenkes at dette legges frem og settes søkelys på fordi de utenlandske bidragene til krigen på nasjonalistisk side har mye større påvirkningsevne i konflikten. Det historiske konsensus nå er at de italienske, tyske og andre bidrag på den nasjonalistiske side var en stor bidragsyter for at Franco vant frem under den spanske borgerkrigen, og på samme side er det også stilt store spørsmål ved om de internasjonale brigadene og de sovjetiske rådgiverne og troppene hadde noen særlig effekt i krigen. Sett i lys av dette, vil man tro at venstresiden i denne konflikten hadde tjent på et forbud mot utenlandsk involvering. Litvinovs utsagn og Arbeiderbladet nevner ikke de internasjonale brigadene eller sovjetiske bidrag med ett eneste ord, noe som kan være bevisst for å justere fokuset mot den andre siden. Her konstrueres det en versjon av historien om den spanske borgerkrigen hvor reelle frivillige tappert kjemper mot nasjonalistene som spiller med uærlige kort. Identitetsmessig, er det helt i tråd med hva Arbeiderbladet velger å presentere om krigen. Sammenligner man denne artikkelen med Aftenpostens høyrevennlige dekning fra konflikten, ser man ikke at dette nevnes med et ord, da det heller ikke passer deres narrativ. Aftenposten derimot presenterer det som angivelig er reelle frivillige til nasjonalistene, da fra Irland.

3.10 Oppsummerende tanker om Arbeiderbladets dekning

Arbeiderbladets dekning i den samme tidsperioden er en interessant kontrast til både det som er konsensus i dagens historieforskning, men også til Aftenpostens dekning. Arbeiderbladets identitet, og den til redaktøren og journalistene er sterkt knyttet til arbeiderbevegelsen og Arbeiderpartiet. Arbeiderbladet velger flere ulike vinklinger på den spanske borgerkrigen, som enten prøver å presentere ting på en «nøytral» måte med ordvalg som kan være med å trekke slutninger i positiv retning for den republikanske siden og den internasjonale brigade, mens den også velger å presentere en rekke saker som stiller «oprørerne», som de konsekvent betegnes i et negativt lys. Begge er legitime strategier for å innordne seg etter den tolkning av konflikten som best retter seg mot deres politiske og ideologiske identitet. Det er en tydelig linje fra Arbeiderbladets side om at regjeringen, republikanerne og Madrid er den offisielle legitime siden av konflikten. Hos Aftenposten er ikke dette like tydelig, og de negative betegnelsene av nasjonalistene er ikke å finne der. Arbeiderbladets oppgave med å dekke krigen, kan på mange måter betegnes som en vanskeligere oppgave enn den Aftenposten har. Begge aviser har politiske og ideologiske orienteringer, men de vil begge forsøke å ikke fremstå som direkte partiaviser med eksplisitte politiske artikler, dette vises i Arbeiderbladet

ved at de velger å inkludere også nasjonalistenes seire og fremganger, og republikanerne og den internasjonale brigadenes tap og tilbakeganger. Selv om begge sider av konflikten til dels dekkes også av Arbeiderbladet, er det gjennom ordvalg og tekstuforming man ser deres tolkning og konstruksjon av hendelsene tydeligst. Det er også tendenser til overdrivelser også i Arbeiderbladet, og mange ganger er det uklart hvem kilden deres er. At den internasjonale brigade ble utstyrt med gassmasker for eksempel, i sin helhet, er vel heller tvilsomt da de gjennom krigen konsekvent manglet selv grunnleggende utstyr. Arbeiderbladets narrativ gir ikke den mest dramatiske støtten til den internasjonale brigade eller republikanerne i Spania, men de er tydelig orientert på deres side. Dette er godt eksemplifisert gjennom direkte sitater fra Sovjetunionens utenriksminister Litvinov. Arbeiderbladet spiller opp om viktigheten til den internasjonale brigade i forsvar mot «oprørerne», noe som passer deres budskap. Brigadene var som kjent viktig for den internasjonale propagandaen både for republikanerne og Sovjetunionen, og det har senere vært påpekt at brigadenes viktigste bidrag var den symbolske og ideologiske motstanden de representerte. Arbeiderbladet representerer en rolle i dette arbeidet om å overbevise den norske befolkning om at den internasjonale brigade, som er reelle frivillige etter deres syn, både yter god motstand og er essensielle i konflikten. Til motsetning, representeres nasjonalistene som at de ikke klarer å vinne over den internasjonale brigade, og at de på det beste er jevn gode.

3.11 Ny Tid fredag 27.11.1936

Ny Tid i Trondheim, er fylt av stoff om Spania naturlig nok. Og på forsiden av dagens avis står det med stor overskrift «Franco oppgir Madrid – En dumdristig plan om å lage en kile mellom Madrid og Valencia!» Avisen fortsetter med å oppgi at ifølge Reuters korrespondent i Lisboa, så har Franco besluttet å «opgi inntagelsen av Madrid etter den plan som hittil er blitt fulgt» Det rapporteres også om at Franco har gitt opp enkelte tropper. Avisen rapporterer i samme artikkel om at det er kommet 1000 frivillige til Barcelona: «Havas melder fra Barcelona at det dertil kom 1000 frivillige i går. Den største kontingent utgjordes av tyskere, franskmenn, belgiere, polakker og østerriker. Denne nye internasjonale avdeling vil snart bli satt inn på Madrid-fronten. De fleste av dem er tidligere deltagere i verdenskrigen.»⁹²

På side fire har Ny Tid en hel artikkel som omfatter den internasjonale brigade, som kommer i form av et «Spania-brev til «Ny Tid» fra vår spesialkorrespondent Georges Soria»:

Den internasjonale brigade – et stykke proletarisk solidaritetsverk.

⁹² "Franco oppgir Madrid - En dumdristig plan om å lage en kile mellom Madrid og Valencia!," *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 27.11 1936.

2000 utenlandske antifascister har stillet sig i den spanske regjerings tjeneste.

Spania-brev til «Ny Tid»

MADRID. Den politiske kommisær for den Internasjonale brigade, Mario Nicoletti, har i et intervju gitt opplysning om organiseringen av brigaden. Nicoletti er en italiensk arbeider, medlem av Italias kommunistiske partis sentralkomite ... På spørsmålet om brigadens karakter betonet han, at den er oppbygget på antifascistisk grunnlag. Den består av kommunister, socialister, republikanere, liberale og katolikere. Til tross for dens forskjellige politiske anskuelser er de i alle enige i hovedsaken: at fascismen i Spania og i de andre land må bli slått, for å redde verdensfreden og folkene. Den Internasjonale brigade er et symbol på enheten mellom arbeiderne og de intellektuelle, enigheten mellom Europas folk. Blant de kjempende er det et flertall av italienere, tyskere og franskmenn. Den Internasjonale brigade er uttrykket for den europeiske folkefront. – Hvorledes er den oppstått? – Den raskhet hvormed arbeiderne i de forskjellige land har meldt sig, for å komme til Spania er beundringsverdig. – Hvilke er de beveggrunne som har ledet antifascistene, da de drog til Spania? – Den første grunn var den hjelp, som Tysklands og Italias fascistiske regjeringer har ydet de spanske oprørerne og som har fremkalt stor harme blant proletariatene i hele verden. Disse regjeringer har dermed bevist at de ønsker den spanske fascistes seier for å styrke de fascistiske diktaturer i Europa. De arbeidere som er kommet frivillig til Spania vil vise det spanske folk sin solidaritet og bevise, at alle folks skjebne avhenger av det spanske proletariatets seier. Brigaden har i mønsterverdig disiplin stillet sig til den spanske regjerings forføining og opfordret den til å gi den en kommandant. De resultatrike kampe de siste to dager er et bevis for den tapperhet hvormed den Internasjonale brigade slåss. Den vil kjempe helt til slutt med stadig ny begeistring.⁹³

3.11.1 Analyse av Ny Tid 27.11.1936 – «Franco oppgir Madrid – En dumdristig plan om å lage en kile mellom Madrid og Valencia!»

Ny Tid, som Norges Kommunistiske Partis avis i Trondheim, representerer et helt annet bilde av denne tidsperioden i den spanske borgerkrigen i norske medier. Allerede i den første artikkelen vi finner som inkluderer den internasjonale brigade og som omhandler den spanske borgerkrigen fra Ny Tid, finner vi en helt annen retorikk enn i både Aftenposten og Arbeiderbladet, selv om begge disse to også har partitilknytninger som mange aviser hadde på denne tiden, er Ny Tid definitivt mer involvert i konflikten som en partiavis for ytterste venstre og kommunistene i Norge, som også blant annet sto for organiseringen og rekrutteringen av frivillige til republikansk side.

Franco får i første del av artikkelen det glatte lag, og overskriften beskriver hans plan som «dumdristig» selv om det ikke sies noe om at deres kilde Reuters betegner det som det samme. Det er med andre ord allerede et tydeligere preg på artiklene her enn det man ser i de andre avisene, ingen andre har gått ut så hardt i sine påstander, og Arbeiderbladet som også er å finne trygt på venstresiden ideologisk og politisk sett er heller ikke like harde i sin

⁹³ "Spania-brev til "Ny Tid" fra vår spesialkorrespondent Georges Soria," *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 27.11.1936.

konstruksjon og fortolkning av slagene. Arbeiderbladet melder jo faktisk om at «oprørerne» har fremgang, og rapporterer om at de faktisk vinner frem, noe som står i kontrast til Ny Tid her. Det fortelles også om at det kom en rekke frivillige til «den nye internasjonale avdeling», og de beskrives i større detalj med blant annet nasjonalitetene. Det påstås også i samme sammenheng at de fleste av dem er tidligere deltakere i verdenskrigen. Dette er noe man kan stille spørsmålstegn ved, for med hvilken sikkerhet kan Ny Tid være sikker på at dette er korrekt? Mange hadde tidligere erfaringer fra verdenskrigen i de internasjonale brigadene, men det var også veldig mange som så vidt hadde holdt i et våpen fra før. Ny Tids fokus i denne første artikkelen forsøker å tegne et bilde av Francos planer som både idiotiske og nytteløse, når de står mot krigsveteraner fra flere land som stiller til republikanernes hjelp. Man aner at Ny Tid følger NKPs linje og ordvalgene fremstår mer som propaganda, men dette er noe vi vil få en bedre pekepinn på etter hvert som vi har studert flere av avisens artikler fra denne tidsperioden.

3.11.2 Analyse av Ny Tid 27.11.1936 – «Spania-brev til «Ny Tid» fra vår spesialkorrespondent Georges Soria»

Ny Tid virker å være mer påkoblet og opptatt av å beskrive hendelsene sett fra medlemmer eller de som følger den internasjonale brigade. Tittelen er allerede sterkt kommunistisk, og snakker om et «et stykke proletarisk solidaritetsverk» som betegnelse på den internasjonale brigade. Spania-brevet som siteres er av Georges Soria, som var en journalist og historiker, som korrespondent for L'Humanité, det offisielle organet for det franske kommunistpartiet. I dette leserbrevet som siteres fortelles det blant annet at den internasjonale brigade er bygget opp på «antifascistisk grunnlag», og at til tross for de politiske uenighetene så er alle enige i hovedsaken, som er at fascismen må bli slått for å redde verdensfreden. Dette er et ganske så radikalt utsagn og syn på den spanske borgerkrigen sammenlignet med de avisene vi tidligere har undersøkt og deres artikkeldekning av krigen. Fokuset virker her å ligge på å både legitimere og begrunne den internasjonale brigades rolle, da de som kjent spilte i alle fall en særdeles stor rolle for Sovjetunionen og Kominterns propaganda.

Videre fortelles det at «Den internasjonale brigade er et symbol på enheten mellom arbeidere og intellektuelle, enigheten mellom Europas folk» og «Den internasjonale brigade er uttrykket for den europeiske folkefront.» - Disse utsagnene i seg selv er tydelig i tråd med et kommunistisk propaganda-narrativ, og skiller seg godt ut fra hva både Aftenposten og Arbeiderbladet skriver. Her er det et stort fokus på å gå i dybden om hva den internasjonale brigade er, i motsetning til de andre avisene. Antagelig kan dette skyldes et behov for å

legitimere dette utenlandske bidraget i konflikten som reelt frivillige, sett i lys av at det har vært artikler som beskylder nasjonalistene for å skjule ordinære tropper som frivillige. Avisen kan derfor tenkes å være en del av en internasjonal føring fra Komintern for å konstruere og fortolke borgerkrigens minner til en historie som betegner den internasjonale brigade som en reell frivillig motstand som plutselig oppstod av folket selv for å motstå den globale fascistiske trusselen. At den internasjonale brigade fremstilles som om hele Europas folk, både arbeider og intellektuelle som det betegnes som her, har ikke stort rot i det virkelige verdensbildet, hvor det også finnes sterk støtte til nasjonalistene og fascistene, og samtidig en stor skepsis til kommunismen. Reisebrevet forteller også om at folk har meldt seg frivillig til brigadene som en motreaksjon mot fascismen. Det brukes større energi for å ikke betegne dette som nettopp en kommunistisk brigade, og det understrekes flere ganger gjennom Ny Tids forrige artikkel at det er snakk om antifascister, og ikke kommunister. For så vidt stemmer jo dette med det som historiske kilder har funnet ut, det var ikke utelukkende kommunister som utgjorde de internasjonale brigadene, og det var mange som reiste på bakgrunn av motivasjonen for å motstå fascistene og en fysisk mulighet til å gjøre dette. Men, det er jo også slik at den internasjonale brigade var opprettet av kommunistene og Sovjetunionen, og samtidig organisert og styrt av de i så stor grad som det var mulig. Ny Tids rolle med disse artiklene virker dermed å være å skape en fortolkning av hendelsene hvor kommunistenes innflytelse er mye mindre enn det den faktisk er, og de frivillige trekkes frem i lyset, mye antagelig på grunn av sin propagandaverdi.

Siste del av brevet som postes spiller også inn som tydelig farget og konstruert i sin beskrivelse, hvor det fortelles at «brigaden har i mønsterverdig disiplin stillet sig til den spanske regjerings forføining» og «De resultatrike kampe de siste to dager er et bevis for den tapperhet hvormed den Internasjonale brigade slåss.» Budskapet her er ganske klart sett fra et moderne ståsted, hvor brigadene betegnes som både disiplinerte og tapre. Vi har diskutert tidligere hvordan de internasjonale brigadenes bidrag har vært fortolket på helt ulike måter. Kontrasten er stor til rapportene om indre strid blant rekkene i tidligere artikler, og den viser heller ikke noe til striden om «trotskyister» blant rekkene, som var en ganske heftig konflikt. Blant de ulike gruppene som var organiserte i den internasjonale brigade var det heller ikke fritt for indre strid, og det var til tider stor misnøye blant de internasjonale brigadene. At det påstås at de er disiplinerte er også noe man kan stille spørsmålstegn ved, når det i moderne historisk litteratur om den spanske borgerkrigen fortelles om både mytteri, kaos, og insubordinasjon i de internasjonale brigadenes rekker. Dette ville selvsagt ikke egnet seg på trykk i en kommunistisk avis, da brigadene var deres fremste verktøy i den spanske

borgerkrigen for å vinne frem med deres ideologiske syn. Det er her klart at gruppeidentiteten kommunist tar overhånd for andre tolkninger av de faktiske hendelsene, noe som ikke er overraskende, men interessant å både drøfte og belyse.

3.12 Ny Tid 02.12.1936

«Slagordet som blir til virkelighet: Madrid skal bli fascismens grav!» starter en artikkel på side tre i Ny Tid. Følgende sitat er hentet fra denne artikkelen, som inkluderer en uttalelse fra brigadene:

Chefen for den internasjonale brigade, general Kleber har i et intervju blant annet uttalt: Fra Estremadura til Madrid har fienden kjempet med krigsmateriell som har vært overlegent, men etter at fienden var kommet frem til Madrids porter fikk han en hård lærepenge og har ikke lenger kunnet gjøre inntrykk på noen, hverken med sine kanoner eller fly. Nu begynner de ord som hittil bare har vært et slagord å bli virkelighet: Madrid skal bli fascismens grav. Situasjonen omkring Madrid gjelder bare spørsmålet om hvem som har best nerver. Fienden holder på å bryte sammen. I de kommende dager vil si få se at fienden ikke helt kan holde herredømme over de marrokanske styrker.»⁹⁴

3.12.1 Analyse av Ny Tid 02.12.1936 – «Slagordet som blir til virkelighet: Madrid skal bli fascismens grav!»

Den beryktede general Kleber, som i realiteten er en helt annen, og som har vært utsatt for kritikk av høyresiden, også i Aftenposten, siteres i et intervju i denne artikkelen. Tittelen for artikkelen er i seg selv et eksempel på den overbevisning Ny Tid har, og hvordan de forsøker å forstå disse historiske hendelsene. Madrid var vanskelig for nasjonalistene og Franco å innta, og det tok lang tid før byen måtte gi seg, men samtidig tapte republikanerne og den internasjonale brigade på alle andre fronter. Kildevalget for Ny Tid er utelukkende orientert mot Sovjetunionen, og kildene fremstår ikke nyanserte på noen måte. Språket er også særdeles fargerikt i forhold til de andre avisene vi har sett på frem til nå, og innehar en større personlig form hvor skildringer og følelser får en større rolle. Å spille på folks følelser og engasjement er en kjent strategi for å overbevise mennesker om det budskapet man legger frem. Ny Tids nyhetsartikler kan ha valgt denne personlige vinkelen på bakgrunn av ulike vurderinger. En vurdering som kan være aktuell, er kommunismens og NKPs fokus på arbeiderne og enkeltmennesket. Den beste måten å representere menneskene i konflikten, vil være å sitere og intervju nettopp enkeltmenneskene. Dette er ikke noe vi har sett i større grad i de andre avisene, hvor reportasjene og artiklene fremstår upersonlige og mer distanserte fra konflikten som utspiller seg. Uttalelser som «spørsmålet om hvem som har

⁹⁴ "Slagordet som blir til virkelighet: Madrid skal bli fascismens grav!," *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 02.12.1936.

best nerver» og «fienden holder på å bryte sammen» samt resten av teksten fortelles av «Kleber» som at det er den parten med størst motivasjon og overbevisning som kommer til å vinne den spanske borgerkrigen, i tråd med annen retorikk fra Sovjetunionen. Ny Tid fungerer dermed som et utmerket norskspråklig talerør for befolkningen i Trondheim og Norge, hvor oppgaven er å konstruere et bilde av en heroisk internasjonal brigade som står imot overlegne styrker. Som kjent, ble ikke Madrid fascismens grav.

3.13 Ny Tid tirsdag 08.12.1936

«2,500 italienske svartskjorter satt inn ved Madrid. General Franco åpner en ny offensiv mot hovedstaden.» preger forsiden av Ny Tid denne dagen. Det rapporteres om at det har blitt utkjempet store trefninger og at det er infanteriangrep i anmarsj. «En oprørsavdeling gikk til storm på en av de befestninger som holdes av den internasjonale brigade ved Madrid. Det meldes at oprørerne led et tap på 1000 soldater.»⁹⁵

3.13.1 Analyse av Ny Tid 08.12.1936 – «2,500 italienske svartskjorter satt inn ved Madrid. General Franco åpner en ny offensiv mot hovedstaden.»

En liten men interessant artikkel er å finne i Ny Tid denne dagen. Det fortelles ofte om den internasjonale brigade i Ny Tids aviser, betydelig mer frekvent i forhold til både Aftenposten og Arbeiderbladet. Det fortelles om at en «oprørsavdeling» hadde gått til angrep, hvor den internasjonale brigade var plassert. Videre skrives det at «det meldes om at oprørerne led et tap på 1000 soldater.» - Det som er interessant å verdt å bemerke seg med artikkelens konstruksjon er hvordan det, som i annen venstreorientert media, konsekvent brukes ordene opprørere. Det andre som er interessant, er at det fortelles bare om store tap for nasjonalistene. Det nevnes ikke noe om hvilke tap de internasjonale brigadene led, eller hva som var resultatet av angrepet i sin helhet. Dette kan skyldes mange faktorer, men det er nærliggende å tenke at Ny Tids redaktør og journalistene som skrev dette, har interesse av å kun plukke ut de deler av historien om dette slaget som får de internasjonale brigader til å se bra ut. Rundt samme tidsperiode, forteller ikke Aftenposten noe om dette store tapet, men heller at Franco har fått flere frivillige. Det er altså, som ellers, stor forskjell på hva de ulike avisene rapporterer, og det er også somregel vilt forskjellig hva de faktisk sier noe om. Det er på ingen måte mulig å verifisere det som står påstått her av den enkelte leser, og det er heller

⁹⁵ "2,500 italienske svartskjorter satt inn ved Madrid. General Franco åpner en ny offensiv mot hovedstaden.," *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 08.12.1936.

ingen sikkerhet bak ordene «det meldes om at». Ny Tid har dog stor interesse i en fortolkning som indikerer at dette faktisk stemmer, sett i lys av deres ideologiske og politiske holdninger.

3.14 Oppsummerende tanker om Ny Tids dekning

Ny Tids narrativ står i tråd med deres identitet som partiavis for Norges Kommunistiske Parti, hvor det blant annet konsekvent brukes betegnelsen «oprørerne» om nasjonalistene i den spanske borgerkrigen. Ny Tids språk og retorikk skiller seg mer tydelig ut sammenlignet med Aftenposten og Arbeiderbladet, og er mer i tråd med det man kan forvente fra offentlige Sovjetiske uttalelser, eller propaganda. Ny Tid tar velger også en mye mer personlig vinkel på sin fortolkning av den spanske borgerkrigen, som er et interessant aspekt som kunne blitt diskutert i det vide og brede. Det punktet de derimot prøver å treffe, virker det personlige aspektet rundt de frivillige og enkeltindividene som har meldt seg for å kjempe mot fascismen, som har vært hovedpunktet for Komintern og kommunistene når det kommer til borgerkrigen. Leserne får plutselig mye mer å relatere til ved å lese Ny Tids artikler som inneholder både intervjuer og skildringer av og om enkeltpersoner, enn de får av å lese overordnede makrofortellinger fra en annen avis som for eksempel Aftenposten.

Som med de andre avisene som er eksemplifisert i denne oppgaven, er mye av det konstruerte narrative avhengig av hva det skrives om, og hva det ikke skrives om. Man kan forstå like mye av å lese en avis sin dekning av den spanske borgerkrigen sett i et moderne lys av å tolke hva som ikke er der, mot det som er der. For Ny Tids rolle, er det ikke mye å lese om Francos generelle fremgang i krigen, men heller hans tap. Eksemplifisert for eksempel ved at et angrep på den internasjonale brigade i Madrid angivelig førte til 1000 døde for Franco, mens det ikke nevnes stort mer om slaget. Valget av kilder for Ny Tid er også kanskje det mest tydelige eksemplet på at man kontrollerer narrative allerede før det når redaktør og journalister. Gjennomgående, hvor det oppgis kilde, brukes enten egne kommunistiske journalister, eller korrespondenter for andre kommunistiske aviser. Hva disse velger å skrive sine saker om, og å rapportere, er selvsagt det som best gagnar deres ideologi. Det lå stor prestisje i kommunistene og Sovjetunionens prosjekt rundt den internasjonale brigade, og propagandaverdien i den oppblomstrende mediedekningen hadde uten tvil størst betydning sett på en større skala. Ny tid er en nyttig avis å se på i sammenheng denne oppgaven, da den gir et veldig godt innblikk i en av ytterpunktene ideologisk og politisk i konflikten. Deres nyhetsreportasjer gjør den internasjonale brigade til den heltedige

frivillige enheten den er i kommunistiske øyne, mens den i realiteten etter historisk konsensus ofte var både uorganisert, ineffektiv og full av uro og konflikter.

3.15 *Nationen* 21.11.1936

Forsiden av *Nationen* har også et annet innslag fra den spanske borgerkrigen på sin forside, med tittelen **Internasjonale stormtropper kom Madrid til hjelp i siste øyeblikk:**

General Queipo de Llano meddelte over Sevilla kringkaster at de fleste av de regjeringstropper som kjemper ved Madrid tilhører den såkalte internasjonale kolonne. Denne kolonne får stadig nye forsterkninger av de frivillige. Ifølge de siste meldinger fra Madrid er det ikke inntrådt noen forandringer i de forskjellige frontavsnitt i dag. Kampene fortsetter og nasjonalistene anstrenger sig øiensynlig for å rydde La Coruna-veien. Det bombardement som blev foretatt i går anrettet stor skade. To avisers lokaler blev ødelagt, og den rumenske legasjon adskillig skadet... Tysk telegrambyrås korrespondent telegraferer at det deltok seksti fly i kampene over hovedstaden i går. Nasjonalistflyene kastet ned 60 tonn bomber i traktene omkring det kongelige slott, Toledo-kvarteret og Nord-banestasjonen, altså den vestlige delen av byen.

Seiersmelding fra Madrid

Fra Madrid telegraferes til N.T.B. gjennom Agence Havas at forsvarsrådet igår middag sendte ut en meddelelse som forteller at de voldsomme kampene i universitetsbyen igår sluttet med seir for regjeringstroppene. Motangrep fra nasjonalistene idagmorges blev slått tilbake. Nasjonalistene led store tap. Regjeringens flyvevåben har med held bombardert nasjonalistenes forbindelseslinjer på Madridfronten og nasjonalistenes flyveplasser og militære anlegg i Salamanca, Avila, Palma på Mallorca og Cordoba.⁹⁶

3.15.1 *Analyse av Nationen 21.11.1936 – «Internasjonale stormtropper kom Madrid til hjelp i siste øyeblikk»*

Nationen er enda en avis som dekker den spanske borgerkrigen med relativt stor hyppighet. *Nationen* var på denne tiden organ for Norges Bondelag. På denne tiden var Thorvald Aadahl redaktør for *Nationen*, og han satt i perioden 1918-1942. *Nationen* som avis ble i perioden hvor Aadahl var redaktør dratt i nasjonalistisk retning, til det punkt hvor Aadahl etter andre verdenskrig ble tiltalt for landssvik. Det ble blant annet argumentert med at man måtte samarbeide med høyre-radikale krefter for å demme opp for sosialismen. Dette er viktige momenter å ta med seg både i denne analysen, og de fremtidige analysene av *Nationen* i denne teksten.

Nationens kildebruk er noe av det første som kommer frem og som er viktig å belyse. De siterer nasjonalistenes general Queipo de Llano som forteller om at de fleste av regjeringstroppene som kjemper ved Madrid tilhører den internasjonale kolonne. Som

⁹⁶ "Internasjonale stormtropper kom Madrid til hjelp i siste øyeblikk," *Nationen* (Oslo, Norge), 21.11 1936.

tidligere diskutert var det store medieoppslag og heftig krangel mellom partene, men også mange land rundt bruken av reelle frivillige, eller tropper maskert som frivillige. Flere land som sendte frivillige, både Tyskland og Sovjetunionen talte for å forby frivillige, og flere land maskerte om det var snakk om faktiske frivillige eller tropper. Mange ganger var disse også blandet sammen. Det er mest nærliggende med bakgrunn i den informasjonen man har om både kilden og hvilken avis det skrives i, å tenke at denne omtalen av den internasjonale brigade er negativt ladet. Regjeringstroppene blir tydelig snakket ned i samme sammenheng, hvor det virker som om de frivillige står for all motstand. Avhengig av hvilket syn man har på de ulike partene i striden, og frivillig innblanding kan jo dette også tolkes positivt, i og med at det kan antydes at de gjør en god innsats. Fra Nationens ståsted virker dette derimot ikke som tilfellet. Flere ting som peker denne veien, er at de betegner Francos tropper som «nasjonalistene» og ikke «oprørerne» som de venstreorienterte avisene vi har sett på.

Sammenlignet med Ny Tid er ikke Nationens artikler like tydelig i sitt narrativ og motiv. Det meldes på en mer nøytral måte om de ulike hendelsene som har skjedd, da de forteller om både nasjonalistiske og republikanske seire i sin artikkel. Foruten NTB som kilde, er det derimot særdeles høyreorienterte kilder som representeres i denne dagens Nationen, med blant annet offisielle uttalelser fra Francos general, og Tysk telegrambyrå som på denne tiden var kontrollert av nazistene som også bidrog med betydelige mengder tropper og krigsmateriell til Franco og var aktive i den politiske og ideologiske konflikten om blant annet frivillige og utenlandske bidrag til krigen.

Nasjonalistenes stridshandlinger blir også beskrevet i Nationens artikkel, og det er mer enn beskrivelse av handlingenes detaljer som hvor mange bomber og fly som er brukt, det er vanskelig å lese hverken hyllest eller fordømmelse av handlingene. Videre skrives det også om at regjeringstroppene hadde kommet seirende ut av et slag ved Madridfronten. Her er også ordlaget særdeles nøytralt og beskrivende i sin form, og det er vanskelig å se at det ligger noen mening i ordvalget, annet enn at man bevisst ikke betegner nasjonalistene med det negativt ladede «oprørere» som man ser i for eksempel Ny Tid og Arbeiderbladet. I samme tidsperiode som Nationen skriver om at nasjonalistene fremdeles angriper Madrid, skriver Ny Tid at Franco har gitt opp å angripe Madrid, så hvilken informasjon som rapporteres fra fronten kan være sterkt sprikende. Fra denne første artikkelen viser ikke Nationen spesielt tydelig sin identitet, og annet enn valget av kildene som representeres og det faktum at nasjonalistene ikke kalles opprørere, har man ikke sett noe tydelig nok til å konkludere. Det som derimot stikker frem i Nationen, er hvordan de presenterer den helt motsatte retorikk til Arbeiderbladet den 31.12.36 hvor det legges frem påstander om at

opprørsstyrkenes sterkeste og viktigste tropper er utenlandske. I *Nationen* derimot, presenteres påstanden om at de beste og viktigste republikanske troppene er den internasjonale brigade. Dette sier en del om de to motsetningene i norske aviser og hvordan man forsøker å fortolke og overbevise om ett av disse synene.

3.16 *Nationen* onsdag 09.12.1936

Den neste forsideartikkelen som omhandler utenlandske frivillige i Spania, er å på prominent forsideplass i *Nationen*:

Eden bekrefter deltagelsen av utenlandske frivillige i Spania – Sterk uenighet i nøytralitetskomiteen om dette spørsmål. En instilling om intervensjon utarbeidet.

London 8. desember. N.T.B. fra Reuter. Nøytralitetskomitéens arbeidsutvalg vedtok i går kveld den innstilling som skal forelegges komitéen med forslag om å sende de forskjellige regjeringer en meddelelse om såkalt indirekte intervensjon i Spania. Innstillingen behandler særlig den stadig økende tilgang av utenlandske frivillige som deltar i borgerkrigen.

Under forhandlingene krevet Tysklands, Italias og Portugals representant i underkomitéen at behandlingen av spørsmålet om å sende frivillige til Spania skulde utsettes. Den britiske delegerte foreslå, støttet av Frankrike og Sovjet-samveldets representant at man straks skulle behandle saken. Tysklands, Italias og Portugals representant avsto for øvrig å gå med på dette spørsmål blev skilt ut fra de andre som gjaldt de forskjellige former for indirekte intervensjon ...

Fra London telegraferes: Der blev i underhusets møte igår eftermiddag rettet forskjellige spørsmål til utenriksminister Eden angående ankomsten av tyske frivillige til Spania. **Eden erklærte, at ifølge de etterretninger han hadde mottatt, var 5000 tyskere blitt utskibet i Cadiz. Han hadde også fått vite, at et stort antall italiener gjorde tjeneste hos nasjonalisttroppene på Mallorca, og at en stor kontingent russere og andre utlendinger hadde meldt sig til regjeringstroppene i Madrid.**

Som jeg allerede tidligere har hatt leilighet til å uttale, misbilliger regjeringen, erklærte Eden, sterkt utenlandske frivilliges deltagelse i den spanske borgerkrig. Ikke-innblandingskomitéens underutvalg vil nu utarbeide en rekke forslag, som vil bli forelagt komitéen.

TYSK OPPFATNING.

I politiske kretser i Berlin fremholdes at det sovjetrussiske forslag om å utvide nøytralitetskomitéens kompetanse til å omfatte spørsmålet om frivilliges deltagelse i kampene i Spania må sies å være bemerkelsesverdig. Man har nemlig forsøkt å treffe forholdsregler tidligere mot deltagelse av slike frivillige, tiltross for at man hadde anledning til det bl.a. i midten av august, da Tyskland foreslå på diplomatisk vei at en skulde forby frivillige å dra til Spania. Årsaken til denne holdningen må antagelig søkes i den omstendighet, at man den gang var begynt å støtte den spanske regjeringens tilhengere ved leveranser av krigsmateriell og ved avsendelse av frivillige. Nu mener man imidlertid at den spanske regjeringens tilhengere har fått så sterk støtte at et forbud mot avsendelse av frivillige til Spania bare kan skade Francos tilhengere⁹⁷

⁹⁷ "Eden bekrefter deltagelsen av frivillige i Spania," *Nationen* (Oslo, Norge), 09.12.1936.

3.16.1 Analyse av Nationen 09.12.1936 – «Eden bekrefter deltagelsen av frivillige i Spania»

Nationen tar også opp problemet med utlendinger og frivillige i den spanske borgerkrigen og vier dette stor spalteplass når de diskuterer nøytralitetskomitéens debatt fra London. Nationen velger å gjengi sin fortolkning av debatten her. Nationen beskriver i ganske nøytrale former hva som blir sagt og ment fra London og komitéen, hvor det er stor motstand mot den omstridte utenlandske innblanding. Det som er interessant for å skjønne Nationens ståsted er derimot at de velger å avslutte artikkelen med å gjengi det som tituleres «tysk oppfatning». Her velger man altså å gjengi det tyskerne mener er den rette tolkning av hendelsene og diskusjonen i nøytralitetskomitéen, men ikke for eksempel Sovjetunionens versjon. Dette alene taler for Nationens holdning til den spanske borgerkrigen, selv om de gjør en god innsats i å skrive sine artikler så nøytralt som mulig når det kommer til ordvalget. Kildevalget derimot kan her sies å være høyreorientert, som den foregående artikkelen også bar preg av.

Som kjent, var det storstilt bruk av «frivillige» som påskudd for å sende tropper til Spania, og dette var en kjent problemstilling ganske tidlig i krigen, og et stort diskusjonsmoment i datidens aviser. Her fremlegges Tysklands syn på saken hvor budskapet og retorikken går inn på at forbudet mot frivillige og Sovjetunionens press om å innføre forbudet nå bare fremmes fordi Sovjet allerede har bidratt med både tropper og utstyr, og at et forbud på denne måten bare kan skade Franco om et forbud opprettes. Dette er for så vidt et poeng, men det er et poeng tydelig sett fra nasjonalistenes ståsted. Tyskland og Italias støtte til Franco var uten tvil bidragsytende for hans seier til slutt, mens det Sovjetiske bidraget til republikansk side med blant annet opprettelsen av den internasjonale brigade og bidrag av materiell også var en stor bidragsyter i at krigen dro ut så mye som den gjorde. Begge parter har her interesse i å bidra på bakgrunn av ideologi, men den retorikk som Nationen her gjengir på norsk, direkte fra Tyskland er med bakgrunn i den moderne historieoppfatning tydelig propaganda. At Tyskland nå ikke vil forhandle frem en avtale om at landene skal holde seg nøytrale, henger nøye sammen med at de har stor interesse av å opprettholde støtten til Franco. Sovjetunionen var tidlig ute for å støtte republikanerne, og dette skapte et motsvar fra både Tyskland og Italia. Nå som det ser ut til at vinden derimot har snudd, hvor det blant annet viser seg at Sovjetunionen sliter med å støtte Spania på bakgrunn av logistikk og avstander, men også at det viser seg at de internasjonale brigadene ikke er spesielt stridsdyktige sammenlignet med det Tyskland betegner «frivillige». Nationen er, som blant annet Aftenposten, ikke veldig fargerik i sin språkbruk, men man kan allikevel se tegn på

hvilke holdninger og hvilket ståsted avisen har i konflikten, og hvordan de velger å representere de frivillige.

3.17 Oppsummerende tanker om Nationens dekning

Nationen er en avis som velger å ikke bruke den heftigste retorikken, og stiller seg altså i samme kategori som for eksempel Aftenposten, som også er på den høyre side i konflikten. Å tolke Nationens holdninger er med andre ord ikke like lett som med de som bruker mer fargerikt språk, men man ser allikevel tydelige tegn til at Nationen lener mot Francos side når det kommer til sine vinklinger av de frivillige og krigen. De som mer tydelig støtter den republikanske siden omtaler Francos nasjonalister for opprørere, men dette gjør altså ikke Nationen.

Nationens tydeligste tegn på at de lener seg mot høyresiden i konflikten når det kommer til deres dekning av frivillige er kildevalget. Her velger de veldig ofte å skrive om Francos side, eller blant annet å dekke den tyske oppfatningen når det kommer til spørsmål om de frivillige i krigen. Det inntrykket man da sitter igjen med, er at de republikanske styrkene og deres utenlandske frivillige i så stor grad har vært jukset med og at deres innsats er så betydelig at Italia og Tyskland ble nødt til å gi et motsvar i form av sine egne såkalte frivillige. Nationen trår altså inn i rekken av andre aviser som gir sin egen fortolkning og lager sin egen versjon av det heftige ordskiftet når det kommer til de frivillige eller ikke fullt så frivillige som reiste til Spania for å kjempe. Nationen melder i ett tilfelle allikevel om seier for regjeringstroppene i Madrid, noe som også andre høyrevennlige aviser har gjort før. Dette kan man tenke seg er på grunn av at det er vanskelig å bortforklare eller skjule slike hendelser, eller gi de sin egen vri. En annen grunn til at regjeringstroppene og de frivilliges seier skrives om, er for å gi et bilde av Nationen som en nøytral og reflektert avis som man kan stole på. Dette vil være viktig for å kunne opprettholde at sin versjon av krigen faktisk er reell for leserne.

3.18 Dagbladet fredag 27.11.1936

Dagbladet har en overskrift som preger forsiden med store fete bokstaver som lyder «**Erobring av Madrid oppgitt?**» som går over første side samt side 14 i avisen, den lyder slik:

Nye avsløringer av opprørernes svake stilling. Franco har bare 30 000 mann mot hovedstaden, hevder chefen for den internasjonale brigade.

Mislykte fremstøt igår.

London i dag. Til Reuter telegraferes fra Lisboa at ifølge en meddelelse som avisen *Diario de Lisboa* opgit å ha fått fra troverdig kilde, har de spanske oprørerne besluttet å opgi de fremskutte stillinger ved Madrid og slå inn på en annen taktikk som tar sikte på å avskjære Madrids forbindelse med omverdenen, først og fremst veien mellom Madrid og Valencia.

MADRID idag. Chefen for den internasjonale brigade, kanadieren general Kleber, har overfor engelske parlamentarikere, som for øieblikket opholder sig i Madrid på kortere besøk erklært følgende: «General Franco rår bare over 30 000 mann ved Madrid. Disse tropper oprettholdes ved understøttelse av andre makter, men til tross for det moderne krigsmateriale de er utrustet med, er de ikke i stand til å erobre hovedstaden.»

Kleber tilføjet at general Francos stridskrefter under kampene hittil hadde hatt betydelig tap. Kleber hadde allerede i 1919 kjempet på sosialistenes side. Han tjente den gang som offiser i Sibir men da jeg fikk nærmere syn for hvordan forholdene der var, gikk jeg over på folkets side.

Den internasjonale brigade omfatter for øieblikket ca. 3000 mann og består av antifascister fra mange land. Tilstanden om Madrid var i går meget rolig. Bare i universitetsbyen er det lykket oprørerne å vinne noen fordeler idet de er treng frem til sykehuset. Inat regnet det meget over Madrid, hvilket hindret oprørernes luftvåben å komme i virksomhet. UNITED PRESS.

VALENCIA i dag.

Efter hva der forlyder befinner der sig blant det internasjonale frivillige korps, som kjemper på folkefrontens side i borgerkrigen, og som i går er reist fra Alicante til Madrid, også 100 medlemmer fra det østerrikske forbundsvern, som i sin tid måtte flykte fra Østerrike til Sovjetunionen, da opstanden i Østerrike i 1934 blev slått ned.⁹⁸

3.18.1 Analyse av *Dagbladet* 27.11.1936 – «Erobring av Madrid oppgitt?»

Dagbladet som avis var organ for partiet Venstre frem til 70-tallet, og var i mellomkrigstiden en moderne populæravis som hadde en politisk røst. Dagbladet var på tiden under den spanske borgerkrigen ledet av Einar Skavlan som tok Dagbladet i en mer radikal retning. På 30-tallet var Dagbladet motstandere av Nazi-Tyskland og det fascistiske Italia.

Dagbladets artikkel den 27. november skaper ikke et spesielt godt bilde av Francos innsats i krigen. Tittelen i seg selv er jo en kontrast til for eksempel *Ny Tid* som melder om at Franco forbereder en ny offensiv, eller at det i *Aftenposten* litt senere i desember meldes om avgjørende angrep på Madrid. Man kan slite med å bli klok på hva som faktisk er gjeldende status i kampene om Madrid, da det rapporteres så ulikt. Dagbladet melder om at det står særdeles dårlig til med Franco. Kildene de får informasjonen fra, sier mye om Dagbladets ståsted i konflikten, hvor de siterer den beryktede general Kleber, som kanadier, noe han ikke er. Det blir igjen fremsatt påstanden som vi har sett iblant annet Arbeiderbladet om at det i

⁹⁸ "Erobring av Madrid oppgitt?," *Dagbladet* (Oslo, Norge), 27.11 1936.

hovedsak er utlendinger og «frivillige» som står for innsatsen på Francos side. Mye av stoffet som presenteres i denne artikkelen fra Dagbladet er også gjengitt i Ny Tid. Det som derimot er forskjellig på disse to avisene er mye måten det presenteres på. Ny Tid har betydelig krassere og direkte språk når de beskriver de påståtte forholdene rundt Franco og angrepene på Madrid. Dagbladet har tydelig en interesse av å støtte den republikanske siden ved å presentere det samme stoffet, men de er ikke like radikale i språket. Dette stemmer godt overens med de politiske og ideologiske tilknytningene til de respektive avisene ellers. Den samme retorikken med ordlyden «oprørerne» samt betegnelsen «antifascister» når man beskriver den internasjonale brigade, er den samme som vi finner i Ny Tid. Dette er antagelig en viktig del av Dagbladets representasjon av konflikten, hvor det i hovedsak fremstilles som en konflikt hvor det er fascistiske opprørere som forsøker å ødelegge Spania, og at dette har skapt store reaksjoner både innenfor og utenfor Spania hvor folk uavhengig av politisk interesse har samlet seg for å kjempe mot fascismen. Dette står for eksempel i kontrast til Aftenpostens betegnelse av frivillige som «marxistiske», noe som antagelig ikke har den samme positive ordlyden i alle politiske sirkler på denne tiden. Det er et absolutt ensidig fokus på den republikanske siden i Dagbladets nyhetsartikkel denne dagen, noe som også går igjen fra andre venstreorienterte aviser. Man kan lese like mye ut av Dagbladets artikkel når det kommer til hva som ikke inkluderes, og hvilke kilder som ikke brukes. Dagbladet oppgir til og med at deres kilder er troverdige for å ytterligere legitimere påstandene. Dagbladets budskap og overbevisning virker utfra denne artikkelen å være at den internasjonale brigade, ledet av ideologisk overbeviste mennesker uavhengig av partitilhørighet står mot en overlegen fascistisk hær hvor Franco har fått betydelig støtte av andre nasjoner som Tyskland og Italia.

3.19 Dagbladet lørdag 19.12.1936

Det settes søkelys på en annen form for frivillige i dagens utgave av Dagbladet. «Et kjempeangrep på Madrid med 250 bombefly bebudes» er førstesideoppslaget titulert. Underoverskriften leser: «Strømmen av tyske tropper til Syd-Spania vokser stadig. Det er ikke frivillige, men rekrutter som har vært nødt til å lystre.» Dette betegnes som et «Privattelegram til Dagbladet». Det fortelles også om matmangel og dårlige forhold i Madrid fra Tysk Telegrambyrå, og det siteres også at «hver dag inntreffer det mange selvmord». Det mest interessante avsnittet for denne analysen er hvor de legger fokuset i dette avsnittet:

Ifølge en rapport skal 6500 tyskere være gått i land søndag og mandag denne uke. Hvis dette tall er riktig, kan man gå ut fra at minst 12,000 tyske frivillige befinner sig

på spansk jord. I visse kretser tror man der allerede befinner sig 15,000 tyskere i spanske kaserner og at der endnu kan ventes 5000 av Tysklands første såkalte kontingent. Transporten av disse første tropper fra Tyskland er foregått i største hemmelighet. Etter hva der fortelles korrespondenten fra pålitelig kilde i Sevilla, skal mannskapet selv ikke ha visst hvor de skulde hen. Det er klart at det her ikke dreier sig om frivillige, men at det er rekrutter som simpelthen er nødt til å lystre. Den første transport gikk i land i Cadiz, men siden er mange blitt landsatt i den lille havnen San Lucas de Barrameda noen få kilometer nord for Cadiz. Soldatene blev herfra på lastevogner bragt til Ceres. Alle kom til Spania i sivil tøy ... Den såkalte Irske brigade som i likhet med tyskerne er kamuflert som en avdeling innenfor den spanske fremmedlegion, vokser også stadig i styrke ... På fronten er det tåket vær og det har bare vært mindre kamper. Oprørerne hevder at forsvarernes motstandskraft begynner å avta, og at regjeringen mangler penger.⁹⁹

3.19.1 Analyse av Dagbladet 19.12.1936 – «Strømmen av tyske tropper til Syd-Spania vokser stadig. Det er ikke frivillige, men rekrutter som har vært nødt til å lystre.»

Det har vært en gjentakende del av avisenes dekning å ta opp hva som egentlig er frivillige, og det har ikke bare vært søkelys på den internasjonale brigade når man leser om frivillige, men også det som enten omtales som reelle frivillige eller tropper skjult som frivillige. Disse beskyldningene om tropper skjult som frivillige har kommet fra begge sider av konflikten, hvor det er påstått at hovedtyngden av de republikanske styrkene i Madrid er sovjetiske soldater, blant annet i Aftenposten og Nationen. Beskyldningene den andre veien, har også vært fremtredende i flere artikler fra de avisene som er undersøkt, hvor Dagbladet selv, Ny Tid og Arbeiderbladet har tatt opp diskusjonen. Fra moderne litteratur om den spanske borgerkrigen vet vi jo at det var utstrakt bruk av tropper skjult som frivillige både på nasjonalistisk og republikansk side, selv om det var en større tyngde ordinære tropper som ble betegnet som frivillige som kjempet for Franco.

I denne artikkelen forteller Dagbladet om den hemmelige frakten av 15-20000 tyske tropper til Spania som skal kjempe for Franco. Dette kommer fra en «pålitelig kilde i Sevilla». Det skrives med største overbevisning om at det i absolutt høyeste grad ikke dreier seg om frivillige på noe sett og vis, men rekrutter fra den tyske hær som var blitt sendt hit, til og med uten å vite hvor de skulle. Det konstrueres en fortolkning i Dagbladet som vi kjenner igjen fra andre venstreorienterte aviser, hvor krigen ikke egentlig er en borgerkrig, men en krig hvor fascistene forsøker å overta kontrollen i Spania mot det spanske folkets vilje.

Vi får også et gjensyn med den irske brigade, som har blitt nevnt tidligere i Aftenposten. Forrige gang de ble omtalt, spilte de en rolle for å muligens rettferdiggjøre

⁹⁹ "Strømmen av tyske tropper til Syd-Spania vokser stadig. Det er ikke frivillige, men rekrutter som har vært nødt til å lystre," *Dagbladet* (Oslo, Norge), 19.12.1936.

Francos del i borgerkrigen, hvor de kunne vise til at utenlandske frivillige støttet deres sak. I denne sammenhengen hos Dagbladet slås den irske brigade sammen med de ikke fullt så frivillige tyskerne som omtales tidligere. Hva Dagbladet her mener med at de er «kamouflert som en avdeling innenfor den spanske fremmedlegion» kan debatteres.

3.20 Oppsummerende tanker om Dagbladets dekning

Dagbladets dekning er ikke like bastant som for eksempel Ny Tid, og samsvarer godt med tanke på at Ny Tid representerer det mye mer ytterliggående NKP. Dagbladet rapporterer mye om det samme som Ny Tid, blant annet at Francos tropper har endret strategi for å beseire troppene i Madrid, ved å fokusere på å avskjære Madrid istedenfor et direkte angrep.

Dagbladets narrativ er også preget av et oppkonstruert bilde av heltemodige internasjonale frivillige, som så fint betegnes som «folkefronten». Dagbladet følger også på narrativet til både Arbeiderbladet og Ny Tid i å representere de frivillige på Francos side som ikke annet enn dårlig skjulte tropper fra henholdsvis Tyskland og Italia. Det er også interessant å se at den irske brigade igjen blir en del av debatten i de norske avisene. Tidligere har vi sett at de beskrives som reelle frivillige, mens de nå presenteres som skjulte tropper for Franco.

Dagbladet gir oss ikke en like direkte og intens retorikk som Ny Tid tidligere har presentert, men de er særdeles tydelige i sine meninger om de frivillige, men på det som kan fremstå som en mer konvensjonell og objektiv presse. Selv om Dagbladet ikke er like intense i sin fremstilling, presenterer de også seg som et talerør for den republikanske siden, og for den internasjonale brigades syn på konflikten, hvor de blant annet presenterer uttalelser fra den såkalte general Kleber.

4.0 Konklusjon og oppsummerende tanker

Denne oppgaven har gitt et innblikk i hvordan den spanske borgerkrigen ble sett i de norske avisenes lys. Den har også sett på hvordan de frivillige blir presentert av de ulike avisene. Det som har vært høyst interessant å se, ut ifra et moderne historisk ståsted, er at det ikke bare er den internasjonale brigade som får stor oppmerksomhet når det er snakk om internasjonale frivillige i konflikten. Det har også vært stor oppmerksomhet, og mange artikler som debatterer hva som faktisk er frivillige på begge sider av konflikten, både i den internasjonale brigade, men også blant Francos tropper. Begge sider har benyttet seg av regulære tropper maskert som frivillige, selv om Francos side er overtallig her. Ordskiftet i avisene har variert i presentasjon alt etter hvilken side de er tilbøyelig til å støtte eller være sympatiske ovenfor. Det har også vært debattert hvorvidt den andre part i konflikten benytter reelle frivillige eller ikke, og hvorvidt deres innsats er avgjørende for konflikten.

Oppgaven har på mange sett og vis lagt vekt på hva mennesker tenker og føler, og hvordan dette representeres i avisene. Hvordan kan en historie, eller en fortelling representeres på helt ulike måter? Og hvorfor skjer dette? For å svare på dette, har vi forsøkt å forstå den historiske konteksten, både for hendelsene, men også for kildene som avisene har brukt, og avisene selv. Hva slags identitet har redaktøren for avisen, hva slags identitet har avisen selv, og kan man peke ut en gruppeidentitet for skribentene? Avisene fra 30-tallet har ikke signert noen journalister, så man blir nødt til å tolke avisen som en helhet, selv om det er nærliggende å anta at det er snakk om flere journalister som har jobbet med hver artikkel om de frivillige i Spania.

Denne oppgaven har i hovedsak dreid seg om den iboende subjektiviteten som finnes i alle mennesker, når de skal tolke det som skjer i verden. Denne subjektiviteten har også vært høyst gjeldende når man undersøker avisenes fortolkninger og konstruerte historier fra den spanske borgerkrigen. Historie er et fag man ikke kan sette to streker under svaret på. Det er et fag som alltid er i utvikling, og hvor all historie egentlig aldri er «ferdig skrevet». Når det kommer til oppgaven å tolke norske avisers representasjon og tolkning av den spanske borgerkrigen, har hendelsene vært igjennom mange ledd før leseren får presentert det for seg. Hendelsene må først oppleves av noen, som har sin egen holdning og velger selv hva som er viktig og relevant, og hva som ikke er så viktig eller relevant. Deretter, går denne informasjonen via et nyhetsbyrå, eller en annen form for videreformidler, før den igjen havner hos de norske avisene som også blir nødt til å tolke informasjonen på sin måte. På dette viset, vil vi fra en og samme hendelse, få utallige fortolkninger. Det er nettopp dette

som også gjør det interessant å undersøke, for å forstå hvordan historie oppstår, men også å problematisere hvordan historie oppstår. Som når mennesker seg imellom forteller en historie eller fortelling videre, vil den alltid ha en tendens til å forandre seg, eller ha en annen mening, betydning eller vektlegging alt etter hvem som tolker og presenterer den videre. Til slutt kan man sitte igjen med en helt annen versjon av hendelsene, enn det som faktisk skjedde. Det er også et definisjonsspørsmål her, hvem bestemmer hva som *egentlig* skjedde?

For å forsøke å oppsummerende svare på problemstillingen: **Hvordan fremstilles frivillige stridende i den spanske borgerkrigen sett i lys av norske avisers skildringer?**

4.1 De venstreorienterte avisene

Det er relativt store forskjeller i de ulike avisene når det kommer til hvordan de frivillige fremstilles. Det er også en stor uenighet om hva og hvem som faktisk **er frivillige**. I de venstreorienterte avisene, hvor jeg her har brukt Arbeiderbladet, Ny Tid og Dagbladet, ser vi at mye av den samme, og muligens forventede retorikken går igjen. Avhengig av hvor langt ut mot venstresiden de ulike avisene er plassert, og hvor politiske de er, jo tydeligere blir retorikken og fortolkningen til fordel for den republikanske siden, deres frivillige og da spesielt de internasjonale brigadene. Her er **Ny Tid** krassest i sin kritikk, hvor de kommer med den desidert sterkeste kritikken mot Franco, og kaller hans planer dumdristige blant annet. De er også ganske tydelige på at det ikke dreier seg om frivillige på Francos side. De er derimot veldig tydelige og konsekvente på at den internasjonale brigade er en helt og holdent frivillig organisasjon som oppstod som en «antifascistisk reaksjon» mot Franco, og vier mye plass til å både hylle og beskrive de frivillige i den internasjonale brigades heroiske motstand mot en overlegen fiende. At Ny Tid velger å bruke det desidert mest fargerike språket, og forsøker å gjøre krigen personlig ved å beskrive enkeltmenneskene og brigadene med mye mer følelse og innlevelse, passer godt inn med både deres ideologiske og politiske bakgrunn, som en partiavis for Norges Kommunistiske Parti.

Dagbladet og **Arbeiderbladet** er også henholdsvis venstreorienterte aviser som presenterer sitt stoff i samme retning, felles for alle disse tre er at de betegner Franco og hans hær gjennomgående for «oprørerne», noe som har vært et tydelig skille og et konsekvent ordvalg for de som støtter den republikanske side i konflikten. Det er klart, at dette er et betydelig negativt ladet ord. Det som også er interessant å bemerke i vår konklusjon når det gjelder de venstreorienterte avisene Ny Tid, Dagbladet og Arbeiderbladet er hvordan de velger sine kilder. Her representeres det som regel enten uttalelser fra reportere og nyhetsbyråer ved de internasjonale brigadene, eller offisielle uttalelser fra republikanerne.

Man finner også uttalelser direkte fra Sovjetunionen. Kildevalget til de ulike avisene har her vært en god pekepinn på å forstå hvordan de ulike avisene ønsker å fremstille de frivillige, på begge sider.

Om man skal konkludere på en par setninger hva de venstreorienterte avisene har vist, kan man si at de har konstruert et bilde og en tolkning av den spanske borgerkrigen, hvor de republikanske frivillige, herunder den internasjonale brigade, som en spontan, reelt frivillig og heroisk gruppe som har kjempet heltmodig mot en overlegen fiende. De har i samme setting, presentert de frivillige på den nasjonalistiske siden som maskerte konvensjonelle tropper. Idéen om at den internasjonale brigade er en folkelig reaksjon fra alle menneskegrupper og land i Europa som antifascister presenteres også i de venstreorienterte avisene, og i sine narrativer er de særdeles forsiktige med å kalle de frivillige for kommunister, marxister eller andre ord som kan ha negative konnotasjoner i det store mediebildet.

4.2 De høyreorienterte avisene

På den andre siden, hos de høyreorienterte avisene, hvor jeg her har brukt **Aftenposten** og **Nationen**, presenterer også frivillige på begge sider, men kildebruken, fokuset og narrativet er et helt annet. Kildebruken, som vi også har tatt opp om de venstreorienterte avisene, er her den rake motsetningen. Når disse avisene presenterer de frivillige, henvises det nesten utelukkende fra kilder som Daily Mail eller Tysk Telegrambyrå, eller direkte fra Francos korrespondenter. Alle disse tre er eksempler på kilder som har tydelig tilknytning til Francos sak og side. Representasjonen og narrativet om de frivillige blir også deretter, hvor disse avisene legitimerer Francos påståtte frivillige, men også trekker frem for eksempel irske frivillige, som for Francos del uten tvil tjener hans propagandaformål. De høyreorienterte avisene gir også stor dekning av den internasjonale brigade og de republikanske frivillige, da disse har vært svært omtalt i mediene, spesielt av venstresiden for å legitimere deres side. Høyresiden velger derimot å sende stikk som diskrediterer de internasjonale brigadene, og stiller spørsmålstegn både ved om de er frivillige, og hvilken stridsevne de virkelig har. Her kommer også den sovjetiske innblanding i de internasjonale brigadene tydeligere frem, i motsetning til de venstreorienterte avisene som har større interesse av å presentere de internasjonale brigadene som et uavhengig engasjement gjort av folket.

De avisene som er valgt i denne analysen har allikevel ikke like intens retorikk og narrativ rundt de frivillige. Mye av dette skyldes at de mest sannsynlig har et ønske om å

fremstå moderate og reflekterte, mye som for eksempel Dagbladet og Arbeiderbladet på venstresiden. Man kan lese mye ut av ordvalgene hos de respektive avisene, hvor Aftenposten skriver om frivillige hos Franco uten noen form for latterliggjøring eller mistenkeligjøring av dette, som vi har sett eksempler på i venstresidens aviser. Med samme mynt, omtales frivillige til den internasjonale brigade hos republikanerne med anførselstegn. Slike bevisste ordvalg kan man lese mye ut av om man analyserer de ulike artiklene, i de ulike avisene.

4.3 Noen siste tanker

Avisene vi har undersøkt med mål å kunne si noe om hvordan de frivillige stridende i den spanske borgerkrigen representeres, og de funnene man ser er ikke akkurat overraskende. De avisene som henholdsvis historisk sett har vært venstreorienterte, velger å gi den republikanske siden og de internasjonale brigadene bedre og mer omtale, mens de historisk høyreorienterte avisene presenterer nasjonalistenes frivillige i et bedre lys. Det samme gjelder debatten om hva som er reelle og ikke reelle frivillige for øvrig.

Selv om ikke resultatene nødvendigvis er så overraskende, har det likevel vært et interessant tema å belyse, for å kunne undersøke hvordan mennesker tolker historiske hendelser forskjellig. Ved å undersøke aviser fra 30-tallet, hvor avisene helt klart er mye tydeligere politisk- og ideologisk motivert, gir et godt og tydelig eksempel på den iboende subjektiviteten som finnes i mennesker når de skal forsøke å forstå det som har hendt, historien. Denne tiden var også preget av at det globale mediebildet holdt på å vokse frem, og det var på mange måter den spede begynnelsen for det mediebildet man ser nå i 2022. På mange måter, er dagens aviser og media også preget av de samme problemstillingene, om ikke like tydelige. Det stilles selvsagt flere krav til både etterrettelighet og flere mer eller mindre uavhengige kilder, men det er fortsatt mennesker i alle ledd nå i dag når en historie skal fortelles. Hva er det som er viktig å få frem, og hva er det som er rett? At det å være kritisk til hva man leser har blitt så viktig i dagens samfunn, bekrefter også at dette er noe som er verdt å både belyse og forstå. Og det blir spesielt gjeldende når det oppstår for eksempel en krig eller konflikt hvor det er to parter som begge har interesse av å dele sin tolkning og forståelse av historien etter hendelsene som utfolder seg. Det å kunne ha kontroll på narrativet, er et kraftfullt verktøy som absolutt ikke kan undervurderes. I denne sammenhengen, var de frivillige bidragene til hver part i striden helt uvurderlige for å legitimere deres syn på historien, og det er nok derfor de også blir viet så mye spalteplass i de

norske avisene. Den spanske borgerkrigen var på mange måter en krig som handlet om noe større enn bare Spania, hvor de fremvoksende ideologiene fascisme og kommunisme skulle overbevise og vinne over det internasjonale samfunnet.

Hvordan kan veien videre se ut for denne oppgaven? Denne analysen kunne med hell vært anvendt til å inkludere flere deler av den spanske borgerkrigen, og gjerne hele krigen, for å vise hvordan de ulike avisenes tolkninger av de frivillige bidragene utvider seg. Den kunne også vært anvendt på langt flere konflikter opp igjennom historien, da den spanske borgerkrigen egentlig bare var en av mange ideologisk og politisk motiverte konflikter. Å kunne belyse hvordan mennesker tolker historien, og presenterer historien, både i ettertid og mens den hender, kan være et kraftfullt verktøy for å kunne forstå historien på et dypere nivå. Skal man forstå historie, må man forstå hvordan den skapes.

Litteraturliste

- "2,500 Italienske Svartskjorter Satt Inn Ved Madrid. General Franco Åpner En Ny Offensiv Mot Hovedstaden." *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 08.12 1936.
- Baxell, Richard. "Myths of the International Brigades." *Bulletin of Spanish Studies* 91, no. 1-2 (2014/02/07 2014): 11-24. <https://doi.org/10.1080/14753820.2013.868647>.
- Beevor, A. *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*. Weidenfeld & Nicolson, 2006.
- Berger, Peter L., and Thomas Luckmann. *The Social Construction of Reality : A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor Books. Anchor Books ed. Garden City, N. Y: Doubleday, 1967.
- "Brennpunktet Ligger Fremdeles I Europa." *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 31.12 1936.
- "Eden Bekrefter Deltagelsen Av Frivillige I Spania." *Nationen* (Oslo, Norge), 09.12 1936.
- "Erobring Av Madrid Oppgitt?". *Dagbladet* (Oslo, Norge), 27.11 1936.
- "Femti Oprørsfly Angrep Madrid Igår - Fire Blev Skutt Ned Resten Blev Fordrevet." *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 17.12 1936.
- "Folkefronten." *Aftenposten* (Oslo, Norge), 1936, 1.
- Fosnot, C.T. *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice, Second Edition*. Teachers College Press, 2013. <https://books.google.no/books?id=-pIbAgAAQBAJ>.
- "Franco Opgir Madrid - En Dumdrstig Plan Om Å Lage En Kile Mellem Madrid Og Valencia!". *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 27.11 1936.
- Fulsås, Narve. "Historie Og Forteljing." *Nytt Norsk Tidsskrift* 3 (2005): 287-300.
- "Don't Damn the Daily Mail for Its Fascist Flirtation 80 Years Ago." 2011, accessed 13.05, 2022, <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2011/dec/06/dailymail-oswald-mosley>.
- Hundstad, Dag. "Komparasjon I Historieforskning - Metodiske Og Teoretisk Utfordringer." Bergen: Universitetet i Bergen, 2013. Forelesning PhD. https://www.academia.edu/3816881/Komparasjon_i_historieforskning_metodiske_og_teoretiske_utfordringer.
- "Hvem Er General Kleber?". *Aftenposten* (Oslo, Norge), 18.12 1936.
- Høyer, Sverre. *Pressen Mellom Teknologi Og Samfunn*. Universitetsforlaget, 1995.
- Imsen, Gunn. *Elevenes Verden : Innføring I Pedagogisk Psykologi*. 3. utg. ed. Oslo: Tano Aschehoug, 1998.

- "Internasjonale Stormtropper Kom Madrid Til Hjelp I Siste Øyeblikk." *Nationen* (Oslo, Norge), 21.11 1936.
- Keene, J., and G. Jackson. *Fighting for Franco: International Volunteers in Nationalist Spain During the Spanish Civil War, 1936-1939*. Leicester University Press, 2001.
- Kirschenbaum, Lisa A. "The Russian Revolution and Spanish Communists, 1931–5." *Journal of Contemporary History* 52, no. 4 (2017): 892-912. <https://www-jstor-org.ezproxy.nord.no/stable/26416641>.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida Er Ikke Hva Den En Gang Var: En Innføring I Historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- . "Nytten Av Å Sammenlikne." *Tidsskrift for samfunnsforskning*, no. 29 (1988): 435-48.
- Lundby, Geir. *Historier Og Terapi : Om Narrativer, Konstruksjonisme Og Nyskriving Av Historier*. Oslo: Tano Aschehoug, 1998.
- Moen, Jo Stein, and Rolf Sæther. *Tusen Dager : Norge Og Den Spanske Borgerkrigen 1936-1939*. Oslo: Gyldendal, 2009.
- Nora, Pierre. "Between Memory and History: Les Lieux De Memoire." *Representations*, no. 26 (1989).
- "Oprørerne Bruker Giftgass - Den Store Offensiv Mot Madrid Endte Med En Betydningsfull Seier for Regjeringstroppene." *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 02.12 1936.
- "Oprørernes Angrep Blir Svakere." *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 01.11 1936.
- "Oprørsstyrkenes Store Flertall Er Utlendinger, Sier Litvinov." *Arbeiderbladet* (Oslo, Norge), 31.12 1936.
- Orwell, George. *Homage to Catalonia*. 1938.
- Ottosen, Rune, Helge Østbye, and Lars Arve Røssland. *Norsk Pressehistorie*. Samlagets Bøker for Høgare Utdanning. 2. utg. ed. Oslo: Samlaget, 2012.
- Parè, D.A. "Of Families and Other Cultures: The Shifting Paradigm of Family." 34 (1995).
- Rein, Raanan, and Inbal Ofer. "Becoming Brigadistas: Jewish Volunteers from Palestine in the Spanish Civil War." *European History Quarterly* 46, no. 1 (2016): 92-112. <https://doi.org/10.1177/0265691415620956>.
- Richardson, R. Dan. *Comintern Army: The International Brigades and the Spanish Civil War*. Lexington, Ky: University Press of Kentucky, 1982.
- Sejersted, F. "Historiefagets Fortellinger." *Nytt Norsk Tidsskrift* 12, no. 4 (1995): 313-25.
- Simmel, Georg. *The Problems of the Philosophy of History - an Epistemological Essay*. Translated by Guy Oakes. New York: The Free Press, 1977.

- "Slagordet Som Blir Til Virkelighet: Madrid Skal Bli Fascismens Grav!". *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 02.12 1936.
- "Spania-Brev Til "Ny Tid" Fra Vår Spesialkorrespondent Georges Soria." *Ny Tid* (Trondheim, Norge), 27.11 1936.
- "Spansk Regjeringsubåt Senket. 45 Druknet. - Franco Bebuder Avgjørende Fremstøt Mot Madrid." *Aftenposten* (Oslo, Norge), 14.12 1936.
- "Storslagets Fjerde Dag - Fremdeles Ingen Avgjørelse." *Aftenposten* (Oslo, Norge), 02.12 1936.
- Stradling, Rob. "English-Speaking Units of the International Brigades: War, Politics and Discipline." *Journal of contemporary history* 45, no. 4 (2010): 744-67.
<https://doi.org/10.1177/0022009410375253>.
- "Strømmen Av Tyske Tropper Til Syd-Spania Vokser Stadig. Det Er Ikke Frivillige, Men Rekrutter Som Har Vært Nødt Til Å Lystre." *Dagbladet* (Oslo, Norge), 19.12 1936.
- Thomas, H. *The Spanish Civil War*. Penguin Books Limited, 2013.
- Westwell, I. *Condor Legion: The Wehrmacht's Training Ground*. Ian Allan Pub., 2004.
- White, Hayden. *The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 1973.